

ÅRGÅNGEN 1888.

INNEHÅLL.

Historia och biografi, statistik, politik och nationalekonomi.

	Sid.
Vittra och politiska stjernskott från de dödas rike: Hittills ottryckta bref från <i>C. H. Anckarsvärd</i> , <i>P. D. A. Atterbom</i> , <i>C. V. Bergman</i> , <i>F. F. Björnstjerna</i> , <i>W. F. Dalman</i> , <i>L. J. Hierta</i> , <i>J. H. Thomander</i> , <i>H. G. Trolle-Wachtmeister</i> och <i>P. Wieselgren</i>	1
På konstens tinnar. Några drag från Jenny Linds triumftåg i ut- landet. Ur samtida anteckningar, af <i>Frithiof Cronhamn</i>	73
Än en gång våra rangförhållanden. Kulturhistorisk studie af <i>Marcellus</i>	121
En kunglig sommarsaga af <i>Cubicularius</i>	128
Ett nytt system i fattigvården, af <i>Kristian Winter-Hjelm</i>	161
Den nya Darwinbiografien, refererad af <i>Helen Zimmermann</i>	176
Ett försonande stamträd eller en naturens lek af <i>Cubicularius Supremus</i>	241
Kronprinsen Karl Johan och hans planer på franska tronen	305
En roman ur verkligheten	337
Den protektionistiska återvändsgränden, af <i>G—s—m</i>	422
En hjord utan öfverherde, af <i>T. Lindblom</i>	433
Frans Vilhelm Dahl, af <i>J. N. Nyman</i>	443
Det Munckska stamrådets grenar	464
Protektionismens Achilleshäl, af <i>G—s—m</i>	530
Kejsar Fredrik i Norden. Några minnesanteckningar	561
Pontus Wikner. Några synpunkter af <i>Parzival</i>	607
Svenska akademien och det literära anslaget af <i>Konstans</i>	674
Den stridande kyrkan. Af <i>A. Haraldson</i>	723
Silhuetter från 1888 års kyrkomöte, af <i>Anatole de Suède</i>	751
Robert Burns i ny belysning. En biografi af <i>Helen Zimmermann</i>	849
John Ruskin. En engelsk nutidskaraktär. Af <i>Gustaf F. Steffen</i>	865
Om nationernas sammanväxning. Af <i>Gustaf Björklund</i>	878

Polemiska och humoristiska uppsatser.

Ett besök hos Henrik Jæger, af <i>Ture</i>	231
Om Munck-väsendet af <i>Cubicularius Interveniens</i>	366
Ett vittnesbörd af <i>Cubicularius Supremus</i>	369
En ny förespråkare för latinväldet	413, 564
Från våra dagars Upsala. Ett akademiskt boycottingförsök, skil- dradt af <i>Roland</i>	511
Officiel vanställning af ett världshistoriskt skåltal. Af <i>Benevolus</i>	697
Hvems är skulden? Af <i>A. F. Å.</i>	773
Lysande frånvaro. Glömska eller demonstration?	776
Hierarkien i fara? af <i>Karl Bertel</i>	890

»Likmask» eller demaskerad ortodoxi? Af <i>Upsaliensis</i>	947
Öppet bref från en ung fru till hr professor Seved Ribbing	949

Konst.

Hur man bedömer konst, när man är »Ignotus»	62
Byggnadskonsten i Stockholm. Granskning af några af hufvudstadens nyare byggnadsverk af <i>T. L.</i>	293
Cirkusbyggnaden vid Karlavägen, skärkådad af <i>T. L.</i>	630

Literaturanmälningar.

Paul Bourget. En dekadensepoks novelldiktare af <i>A. E—n</i>	214
Zolas »La terre» af <i>St. Just</i>	226
August Strindbergs »Hemsöborna» af <i>K. Fähræus</i>	300
Literaturnotiser	463, 566
Våra större och mindre skald. En literatur-psykologisk studie af <i>Justus</i>	681
»Sverige har fått en ny skald.» af <i>J. A. R—m</i>	694
Panegyrisk och opanegyrisk Karl Johans-literatur. Af <i>Otto Sjögren</i>	712
En literär konstsvarfvarare. Karaktärsstudie af <i>Gasparone</i>	833
Naturalisterna öfverträffade af en professor i Lund	910
Klas Fähræus om Thorild, anmäl. af <i>G. af Geijerstam</i>	937
Några Thorild-drag af <i>Birger Schöldström</i>	941

Poem.

En filosofs svanesång. Tidsdikt i öfversättning af <i>J. N. Nyman</i> ..	144
Gif! af <i>H. A. Ring</i>	440
Den tredje maj af <i>Vox</i>	528
Moderna bildstormare	590
Gylne kalfvens kapell af <i>Daniel Fallström</i>	845

Porträtter och teckningar.

Höfröken Ebba Munck, Grefve Adolf Fredrik Munck, Konung Gustaf IV Adolf, Kronprinsessan Viktoria samt de båda prin- sarne Bernadotte, den äldste och den yngste. Bröllopet i Bournemouth	241 o. f.
Susanna och gubbarne med 16 teckningar af <i>Carl Larson</i>	569

Noveller och berättelser.

Fattigdom. Berättelse af <i>Mathilda Roos</i>	41, 193, 257
Andalusiskan. Spansk folkklifsbild	383
Tea af <i>Anna Wahlenberg</i>	503
Susanna och gubbarna af <i>Carl Larson</i>	569
Herr Daniel af <i>J. H. Hooijer</i>	583, 733, 914

Teater och musik.

Musikalisk revy af <i>Voltaire</i>	94, 315, 465, 486, 639, 777, 793
Från Parkett af <i>Gasparone</i>	147, 233, 332, 450, 548, 801
Simfoglär och vadare af <i>Ludvig Josephson</i>	280, 372
Don Juan på den svenska scenen. Ett hundraårsminne af <i>Don Caesar</i>	390
Von der Ostens gästspel af <i>J. A. Runström</i>	545
Elise Hwassers afsked från scenen, af <i>Voltaire</i>	668
Kristiania teater. Reseminen af <i>Torleif</i>	721
Ibsens »Fruen fra havet» af <i>D. F.</i>	953

Vittra och politiska stjernskott från de dödas rike.

(Hittills otryckta bref från *C. H. Anckarsvärd*, *P. D. A. Atterbom*, *C. W. Bergman* (»Schinkel-Bergman»), *M. F. F. Björnstjerna*, *W. F. Dalman*, *L. J. Hierta*, *J. H. Thomander*, *H. G. Trolle-Wachtmeister* och *P. Wieselgren*).

De uttalanden af ryktbara män — några af dem verkliga stjernor inom nordens literära horisont — vi härmed äro i tillfälle att framlägga för våra läsare, äro till allra största delen skrifna till *C. W. Lilliecrona*, född på Söder To i Skåne 1794, auditör vid skånska kavalleriregementet 1811, handsekreterare hos regementschefen excellensen Toll, i hvars hus på Beckaskog han tillbragte två år. Som minne af denna vistelse hos den ryktbare fältmarskalken utgaf Lilliecrona öfver honom ett biografiskt arbete i två delar (1849—50). Dessförinnan hade han egnat sig åt publicistiskt arbete, dels som redaktör för »Skånska korrespondenten», dels som medarbetare i Aftonbladet, der han 1844 skref en särdeles uppseendeväckande nekrolog öfver Karl Johans lysande favorit under rubriken: »*Var grefve Magnus Brahe en 'stor man'?*»* Den sista tiden af sin lefnad var han bosatt i Oskarshamn, och den man som derstädes disponerat hans efterlemnade papper** har haft vänligheten ställa dem till vårt förfogande, hvaraf vi nu begagna oss, enligt hvad vi föreställa oss, till våra läsares synnerliga nöje. Naturligtvis är korrespondenternas talang mer och mindre eminent. Med de qvickhets-

* Denna ganska utförliga granskning af konungagunstlingen är intagen i »Svenska hofvets och aristokratiens lif», B. II.

** Herr J. G. Winnberg.

sprakande gnistorna från Thomanders penna kan ingen af de andra mäta sig, men ur en eller annan synpunkt torde de alla försvara sin plats. Särskildt Schinkel-Bergmans epistlar hafva egenskapen af aktualitet, handlande om Karl Johan och 1812 års politik, som f. n. är under debatt genom »Två krönte rivaler».

I.

C. H. Anckarsvärd.*

Stockholm den 15 April 1852.

Redan för längesedan hade jag nöjet emottaga T:is bref och aflägger därför min förbindligaste tacksägelse. Uppskofvet med brevets besvarande har vållats dels af sjukdom, dels af något bryderi, huru jag borde rätt uppfatta den uti brevet framställda frågan: om några biografiska underrättelser, i afseende å min afidne fader.** Min far var en man, utgången från folket, som genom medfödda egenskaper, genom arbete, och genom lyckliga skickelser ifrån den lägsta ståndpunkt inom samhället, bragte sig upp till en af de högre; men *Memoires* i egentlig bemärkelse kunna sällan ifrån en så beskaffad lefnadsbana, som min faders, blifva intressanta för den mera sagoälskande allmänheten. Min far var en redbar embetsman, som vid åtskilliga brydsamma tidsförhållanden aldrig drog i betänkande, att under äfventyret af den magtegendes onåd uttala sin öfvertygelse om fordringarne för landets väl. Han var in-

* Carl Henrik Anckarsvärd, den ryktbare oppositionsmannen, född 1782 på Sveaborg. Som politiker gjorde han sig bemärkt redan under fälttåget i Pommern 1813, då han i ett bref till kronprinsen uttryckte sitt ogillande af dennes politik, med den påföljd att krigsråd sammankallades midt i natten och Anckarsvärd hemsändes till Sverige med förständigande att genast taga afsked. Sin verksamhet som partiledare började A. vid 1817 års riksdag. Tillsammans med J. G. Richert utgaf han 1830 *Förslag till nationalrepresentation* och 1833 *Politisk trosbekännelse*. Död 1865.

** Mikael (Cosswa) Anckarsvärd, född 1742, deltagare i statshvältningen 1772, landshöfding i Kalmar, generallöjtnant och greve. Död 1833.

gen hofman, ingen ränkmakare, afundades ingen och tvistade med ingen om makten, och under sådana förhållanden finner T. lätt, att hans lefnad icke kunnat lemna några rätt underhållande ämnen för nutidens memoarliteratur. Några anteckningar finnas visserligen efter honom, men så litet sammanförda; att de icke utgöra något helt, eller någon fullföljd uppsats öfver den gustavianska perioden, som egentligen utgjorde hans verkningsbana. Han var ingen vän af salig Fältmarskalken Toll, och beträdde snart sagdt en alldeles motsatt bana. Hans förtjenster af skärgårdsflottans utrustning till 1790 års fälttåg och krigets utgång voro alltför stora för att af en efterverld ens ihågkommas. Fältmarskalken greve Ehrensvärd har icke heller haft memoarskrifvare. Han glömdes och Sveaborg öfvergick med Finland uti ryssarnes händer, till stor del såsom en följd af denna glömska. Min far var uppdragen utaf honom, och det är knappast tillåtet att under sådana förhållanden för min far, hafva anspråk på ett rykte inför efterverlden, som blifvit hans store mästare hitintills förvägradt. Hade T. varit här, så hade vi kunnat samspråka öfver förhållandena, samt om jag kunnat på stället meddela, hvad som efter min far kan finnas, i synnerhet såsom brevexling ifrån den tidens mest utmärkta personligheter, så kunde kan hända något hafva åstadkommit; men nu vet jag sannerligen icke huru det skall kunna tillgå.

Skulle T: i vägar någon gång föra hitåt, så kunde man på några timmar afgöra mera än hvad som genom brevexling kan uträttas. Den tid vi beleva är i hög grad förvånande besynnerlig; och det ingifver ett visst missmod, att se sig under en hel lefnad hafva sträfvat och arbetat för ingenting, och att se sina förhoppningar uppgå i rök, genom folkens uselhet och oförmåga att fördraga friheten. Lars Hierta är troligen för närvarande i Frankrike och skall det blifva högst intressant att vid hans återkomst förnimma, huru han på stället funnit sakerna, och resultaten af den obegränsade valrätten,

II.

P. D. A. Atterbom.*

1.

Härstorp den 14 Aug. 1852.

Tacksam för det kärkomna brevet, och glad öfver utsigten af det tillämnade nya besöket i Motala, skyndar jag mig att underrätta, att vi nu sedan någon tid åter befinna oss här, och att jag och de mina med gemensamt lifligt nöje skola mottaga en så högt värderad vän, hvilken vi mångfaldiga gånger påmint oss i tankar och samtal.

Det fagnar mig, att jättegubben *Rudbeck*** funnits underhållande. Minnesbilden blef nog diger; men jag var ej i stånd att fatta mig i större korthet. *Bellman* går väl ut i det allmänna efter ett par månader.

2.

Utdr. ur ett bref från Atterbom till Wieselgren dat. Upsala d. 18 Okt. 1852.

Lilliecronas personliga bekantskap var mig ett stort och städse minnesvärdt nöje. Redan vid ankomsten (i dagarne näst före pingst) till mitt vid Motala belägna sommarställe, Härstorp, låg mig der till mötes ett bref ifrån honom, med ditt inneslutet deri. Jag bad honom naturligtvis genast vara välkommen; och kort derefter infann han sig. Han hade dessförinnan lifligt intresserat mig såsom Tolls biograf och utgifvare af Schröderheims memoirer; men intresserade han mig lika lifligt genom sin *person*, sitt hjerta, sin literära bildning, sin umgängesbildning, sitt hela väsen. Äfven min hustru och mina barn funno honom utmärkt angenäm. Hans plan, att i Motala tillbringa sommaren, eller åtminstone en längre tid deraf,

* Per Daniel Amadeus Atterbom, fosforisternas banérförare, född 1790, professor i Upsala 1828, död 1855.

** Atterboms framställning i »Siare och skalden».

gick likväl ej i fullbordan. Han egde i Vadstena sin läkare, större läglighet att kunna lefva enligt dennes föreskrifna diet, bekvämare, och derjemte en trefflig sällskapskrets, vid hvars dagliga umgänge han vant sig. Jag hoppas emellertid, att han icke skildes från mig obelåten. Det är möjligt, att vi (såsom du förmodar) angående »åtskilligt på *globus terrestris* tänka olika». I annat fall hade han väl ock näppeligen (såsom jag hörde berättas vid framträdandet af hans bok om Toll) kunnat någon tid vara medarbetare i *Aftonbladet*. Om så förhåller sig, har han troligtvis, liksom mången annan, i bästa välmening tjenat en dålig sak, med öfvertygelse att tjena en god.

Såsom säkert kan i alla fall antagas, att i Sverige skulle mycket nu stå annorlunda till än det gör om *hans* anda varit *Aftonbladets* eller någonsin kunnat blifva det. Men hvilka än skiljaktigheterna mellan våra historiska och politiska åsichter må vara — och det kan väl hända, att han är en grand mera »liberal» än jag — så måtte de numera ej vara synnerligen stora; åtminstone så långt jag kan döma, både från hans biografiska arbeten och från flere dagars umgänge under högst kordiala samspråk. — —

3.

Upsala den 27 Febr. 1853.

Till min gamla fördömliga osed, att vara försumlig i brefskrifning, kommer denna gång de förbryllande följderna af en fara, som i dag 14 dagar sedan, eller egentligen aftonen och natten mellan den 13 och 14 dennes, hängde öfver mitt hufvud. Det var en *eldsvåda*, som helt nära i mitt grannskap tillstälde en förfärlig illumination, hvars sken spridde sig öfver hela staden och som i flera timmar hotade att uppbränna den trakt deraf, i hvilken min boning ligger. Först omkring kl. 2 började faran något minskas; oron och klämtningen fortforo från kl. 8 på qvällen till kl. 8 på morgonen. Vi hade tagit ner och packat in en stor del böcker, kläder, husgeråd —

skickat bort silfver, manuskripten o. s. v. kort sagdt: gjorde oss beredda på nödvändigheten att fly från vårt hem, med den framförallt annat dystra utsigten att nödgas i midnatten och fimbulvinters-kölden utsläpa min sjuka hustru, som i månader ej varit utom sitt rum. Vår Herre lät oss dock slippa med blotta skräcken och med några dagars besvär att sedermera komma i ordning igen. Mina papper äro ännu ett fullkomligt kaos; och i följd häraf har jag ej heller nu Herr Auditörens vänskapsfulla och högst kärkomna bref för mina ögon. Af min almanacka ser jag, att jag mottagit det redan den 2 Februari: Jag nästan förgås af blygd, att jag råkat låta det ligga så länge obesvaradt. Tro blott icke, att slik tystnad härrört från någon den ringaste afkylning i den tillgifvenhet, hvarmed vår älsklige sommargäst alltjemt af mig och de mina omfattas!

Hösten och vintern hafva för oss varit ganska sorgliga, och äro det ännu. Min hustru har allt sedan vår hitkomst ej haft en enda frisk dag. Ingen utsigt är till förbättring, innan den vackra årstiden åter börjar. Detta bedröfliga tillstånd har föranledt det beslut, att tillbringa Juni och halfva Juli månad på vestra hafskusten, för att der låta min hustru begagna *saltsjöbad* (hvari för öfrigt äfven vi andra ämna, efter omständigheterna, deltaga). Man har rådt oss att välja **Varberg**, såsom både den *stillaste* och den *minst dyra* af dessa badorter. Bessynnerligt blir det visst, att tillbringa sommarens vackraste veckor i en ful småstad på den fula halländska kusten; men kan det återgifva min stackars hustru helsan, så är dermed hvarje uppoffring rikligen gäldad. Möjligt är, att vi från Varberg göra någon liten tur till *Danmark* och kanske till *Skåne*. — Mellertid blir af allt detta en följd, att vi, nästa sommar, blott få se vårt kära Härstorp vid förbifarten — möjligen, vid återfärden, dröja en smula längre — men i alla fall blott flygtigt. Detta kostar grufiligen på oss. Härstorp och hela Motalabygden ligger bakom oss såsom ett förloradt paradiset — —. Gerna ville jag på något sätt så tillställa, att jag

kunde vistas der åtminstone en månad efter hemkomsten från söder. Men ännu vet jag ej hur det kommer att gå. *Homo proponit & Deus disponit.*

Min egen helsa har varit och är i bättre skick, än under de närmast föregående vintrarne. Jag är så flitig, som jag förmår; men har för många jern i elden. En *Minnesteckning* öfver min bortgångne vän *Palmlad*, ämnad att införas i »Svenska Tidningen», blef för detta ändamål för lång, och kommer nu att åtfölja den såsom ett bihang i brochyrform. Vid sommarens början utkommer i Örebro en samling af *Hedborns skrifter*, redigerad af mig, och avslutad med en biografisk epilog. Strax derefter skall — också i Örebro och på Lindhs förlag — börjas tryckningen af mina egna samlade *Poëtica*, med en ny upplaga af *Lycksalighetens Ö* i spetsen. Derjemte skall jag nu snart med allvar lägga hand vid nästa afdelning af »Siare och Skalder». Herr Auditörn ser, att jag icke är sysslolös.

Och nu — de hjertinnerligaste helsningar från oss alla! Vedergäll icke lika med lika, utan låt mig *snart* höra något om Herr Auditörns befinnande, samt om dess närvarande historiska Treiben und Thun! Mätte vi i sommar, någonstädes, få sammanträffa! önskar först och sist en trogen vän.

4.

Upsala den 29 Mars 1855.

Endast allt för länge har jag kommit att uppskjuta besvarandet af den vänskapsfulla skrifvelse, som redan för mer än 5 veckor sedan — jag ser det nu med skräck vid anblicken af dess datum — kom mig, ovärdige *cunctator*, till handa. Men så går det, när man vill afbida någon läglig dag eller stund att skriva *rätt* utförligt och grundligt, d. v. s. *så* som man tycker en så dyrbar och oförgätlig vän förtjenar! — Jag vaknade för den skull i morse med den föresats, att hellre med denna dagens post sammanrafsa några rader i yttersta

brådska, än genom ännu längre tystnad möjligen (till vår stora bedröfvelse) föranleda den föreställningen, att mitt och mina barns hjertan klappa mindre varmt för vännen från *Döderhultsvik* än fordom för vännen från *Vadstena*.

Alltså! Först och främst, tusenfaldig lycka till återställningen af själens och kroppens helse, hvars frånvaro förorsakat mig ett bekymmer, hvilket jag med Tit. öfriga vänner redligen och länge delat. Lycka, i sammanhang dermed, till den treffliga vistelsen hos syster, systerdotter och systerdotterbarn i det härligt framåtskridande *Döderhultsvik*, hvilket jag enligt Herr Auditörens intressanta beskrifning måste föreställa mig såsom i särdeles rik måtto fullt af *lif*, oakadt det acherontiska orts-namnet! Jag har dervid erinrat mig, huru hemskt detta namn alltid förekom mig i mina gosseår, när jag — som var en stor älskare af geografi och kartor — vid hvarje betraktande af en karta öfver Östergötland, som min fader hade skänkt, ständigt såg längst ner i hörnet till höger en ort kallad *Döderhultsvik*, hvilken då syntes mig ligga vid kartans gräns liksom vid lifvets — en in- eller utgång till underjorden.

Ja — »*dagarne i Motala i Juni 1852*»! Tit. såg då min till Gud hemkallade hustru i sista aftonglansen af sin (redan då mer än vi visste) undergräfd kraft och helse; mig i aftonrodnaden af min lefnadsglädje, — som kort derefter för alltid nedgick. Redan vid samma månads slut började (fastän i begynnelsen med långsamma smygande fjät) den tyningssjukdom frambyta, som, utbildad till tvinsot och slutligen lung-sot, efter tvenne års förlopp drog henne i grafven. Dessa tvenne år voro egentligen blott ett långsamt döende. Fåfångt tycktes hon efter en badresa till Varberg 1853 någon tid framåt befinna sig en smula bättre; hösten, vintern, våren tillintetgjorde alltsammans och i det sorgligt kära Motala, dit vi (enligt hennes önskan) begåfvo oss i slutet af Maj 1854, lemnade hon mig, stilla slocknande, den 9 Juni kl. 8 på morgonen. — Man säger att *tiden* helar? ännu blöder ungefär lika

min saknads sår. Det går icke lätt att vänja sig vid att lefva såsom *half*; och *hon* var den *bättre* hälften af min varelse. Om någonting kan lindra min smärta, så är det tanken, att hon är befriad från det kvalfulla, utsägliga lidandet af en för alltid bruten kraft, och känslan, att jag älskar henne (om möjligt) nu mer än någonsin. I denna känsla fortfar jag att samlefva med henne; och kan ej tänka mig i himlen en större sällhet, än att *hon* vid dess ingång skall möta mig med sina blåa, trohertliga ögon, att helsa mig välkommen, och äfven för evigheten bli min maka. — Tack för de varma deltagande orden! Ja, det är sannt, mina döttrar älska mig nu »äfven med *Mammas kärlek*». Gud välsigne och belöne dem!

Mitt lekamliga befinnande har för öfrigt under denna vinter varit mycket stördt af envisa stenkrämpor. Få se om den annalkande vackra årstiden vill bidra att skingra dem. Omkring medlet af Maj, eller kort derefter, bryter jag väl upp härifrån för att företaga några sommarfärder. I September måste jag återvända tidigt, för att ombestyra — *min flyttning från Upsala till Stockholm*. Vore den väl öfverstånden*!

Under tryck är nu af mig en ny del (6: 2) af »*Siare och Skalder*». Den skall, vill Gud, komma ut åtminstone till hösten. — Får jag lefva, så skall en ny, i åtskilligt annorlunda ordnad, tillökt och förbättrad upplaga af detta verk, icke så långt till, företagas.

* Några månader efter det detta bref skrefs tillhörde Atterbom icke längre de lefvande.

III.

C. W. Bergman.*

1.

Gefte och Vifors den 9 Juli 1853.

Jemte mycken tacksägelse för det kärkomna brevet, hvilket jag nyss bekommit, får jag beklaga, det Tit. helsa så länge varit vacklande, och önska, det den hädanefter måtte få ostörd bibehålla sig. Tit. omdöme om min bok är så mycket mer fägnande och uppmuntrande för mig, som det afgifves af en person med Tit. allmänt kända sakkännedom om ifrågavarande period i vår historia, jemte förmåga att bedöma saker af bit-hörande beskaffenhet. Det är den ljufvaste belöning man kan få, för årtal af mödor och ansträngningar, då upplysta fosterlandsvänner och vänner af historisk forskning och dito skriftställer skänka en sitt bifall. — — Hvad Tit. anmärkning angår, så skall jag göra allt, för att söka fritaga mig för att hafva begått en orättvisa, och skulle det mycket fägna mig, om de handlingar jag kommer att begagna mig i detta afseende föra mig till samma grundåsigt som Tit. För öfrigt har Tit. sett, att min respekt för Toll är den största; jag har behandlat honom con amore, som man säger, emedan det verkligen djupt roat mig, att följa djupet och vidden af hans politiska snille på spåren, och denna beundran tror jag att mannen fortfarande kommer att väcka, ända tills jag följer honom i grafven. Åtskilliga intressanta anteckningar om hans förhål-

* Carl Wilhelm Bergman, utgifvare af ett bland de intressantaste memoarverk vår literatur eger, var född 1820, död 1857. I sina unga år gjorde han sig känd som ifrig beundrare af Hegel och af C. J. L. Almqvist. Hans farbroder, öfverste Berndt Bergman, f. d. adjutant hos Karl Johan och adlad von Schinckel, hade gjort de dokumentsamlingar, som bronsonen sedermera framgångsrikt redigerade.

lande till Karl Johan äro här förvarade, som skola fagna Tit., att en gång se offentliggjorda, emedan de lika mycket hedra den afidne konungens minne, som hans Exc. Toll. — —

Å min sida får jag göra Tit. en fråga, och skulle vara mycket tacksam, om jag, så snart tiden medger kunde hoppas motse svar derå. Tit. nämner om Ridderstad och hans historiska författareverksamhet. Jag behöfver ej tillägga, att jag fullkomligt gillar Tit. bedömande deraf, och som jag tror, äro de fleste personer, som ega någorlunda riktiga begrepp om hvad *historia* och *historisk konst* vill säga af samma tanke. Vår nyaste häfd har fått en besynnerlig missriktning i följd af det öfverhandtagande *poetiska* skaplyne, som bemäktigat sig hela vår högre andliga kultur efter 1809 års statshväfning och genom de fosforistiska skolornas bearbetningar. Genom sitt utmärkta arbete om Toll, har Tit. i sin mån begagnat att ge denna tids smak en ny riktning, och jag tror, att alla, som nu arbeta åt detta håll, måste beträda ungefärligen samma bana: *den enkla, oförvillade sanningens*, utan alla poetiska bidrag och tonförhöjningar. Men jag afledes ifrån mitt ämne. A propos af Ridderstad, så vore det roligt, om Tit. vore god och upplyste mig om *hvad* han ämnar utgifva i historisk väg, och *om* det, såsom Tit. tycks antyda, skulle gå ut på att vederlägga de fakta, som i »Minnen ur Sveriges nyare historia» blifvit framlagda? Eller missförstod jag Tit. uttryck om Ridderstad? Svårt torde det bli att vederlägga *enskilda, förtroliga meddelanden i bref*, hvarpå jag mest bygger. Tack ändtligen för Tit. välvilliga uppmuntran till mig att *fördraga* allt skrän, som torde höja sig emot den historiska sanningen. Ja, sannerligen är historieskrifvarens kallelse så mödosam, att han känner sig behöfva de välsinnades och redligt tänkandes och upplystes bundsförvandtskap och gillande. Genom det bör han kunna blifva stark och uthärda allt hat, och måtte jag alltid förstå att göra mig förtjent af dessa helsomedel. De vitsord jag i detta afseende redan fått, hafva gjort mig godt, och jag arbetar med gladt mod i förtröstan på högre gudom-

lig hjälp under mina svaga krafter. Det är en nog skön lott, att i sin ringa mån bidra till sanningens spridande, utan hvilken allt är uselt och fåfängligt.

2.

Vallstanäs den 14 April 1855.*

— — Jag får uttrycka min stora tillfredsställelse deröfver, att Tit. behagat lemna fortfarande sitt bifall åt det sätt, hvarpå jag söker att ordna och använda de bidrag till Sveriges nyare historia, som blifvit mig anförtrodde. Mitt sträfvandes största belöning ligger i ett dylikt fritt afgifvet, af upplyste medborgare fäldt godkännande, det jag alltid skall söka i någon mån förtjena; åtminstone skall hvad viljans redlighet och nit anbelangar intet fattas, och hvad förmågan angår, så gör man så godt man kan. Jag söker att pröfva skälen för och emot, afsäger mig all hetta och partiskhet i omdömet, samt i allmänhet endast eller åtminstone företrädesvis troget beflita mig om att i *deras eget ljus* framställa sakerna.

Härmed har jag också, som jag tror, besvarat den af Tit. yttrade farhågan rörande ett försök att inlåta mig på teckningen af *Carl Johans* tidehvarf och person. Jag har ej låtit afskrämma mig af de svårigheter, som visserligen dermed äro förenade *så till vida*, som teckningens föremål är mångskiftande och af ett innehåll, hvilket genom sjelfva sin rikedom tager i anspråk alla den tecknande personens krafter. Men å andra sidan bör jag icke underlåta nämna, samt just med anledning af Tit. så vänligt till mig framställda betänkligheter, det omständigheterna, som bättre är, tillåta mig att i *alla afseenden* vid denna teckning, likasom vid den föregående, följa min *fria öfvertygelse*, hvadan arbetet blir för mig personligen lika angenämt, medan det fortsättes, som det derigenom rimligen bör väcka ökadt förtroende hos en vänligt

* Schinkelska godset i trakten af Rosersberg.

stämd och opartiskt dömande publik. Måhända har jag härmed yttrat mig tillräckligt i ett ämne, hvarutinnan Tit. snart blir i tillfälle att sjelf döma med ledning af den 6:te delen af »minnena», som jag hoppas kunna spridas i slutet af nästa månad. Den omfattar tiden från 1810 till och med 1812. Om Tit. ville hafva den godheten och äfven framdeles ej glömma bort mig, lärer jag då få höra, om min lifliga önskan blifvit uppfylld, nemligen att äfven i afseende på teckningen af *denna tidsbild* fortfarande ega den oskattbara förmånen, att med öfverseende, godhet och välvilja bedömas af Tit. — I 7:de delen, som utkommer i sommar, får Tit. se samtalet mellan Carl Johan och Toll i Christianstad 1813. Det är högst märkvärdigt.

3.

Vallstanäs den 17 Juni 1855.

Hjertlig tack för din sista vänliga skrifvelse, hvari du godhetsfullt tillåter mig utbyta den ceremoniosa herre-titelaturen emot det förtroligare broderskapet. Var öfvertygad, att ingen kan, högre än jag, värdera de vänskapliga känslor och tänkesätt, hvarmed du omfattar mig, och det just emedan jag på jorden knappast känner något ädlare, bättre och mera tillfredsställande än en ren och oegennyttig vänskap; vår är af detta slag, och därför vilja vi bibehålla den. Ursäkta mina korta och afbrutna uttryck, men det skulle fägna mig, om du deruti varseblef någon af de känslor, som dikterat dessa rader.

Jag hoppas du nu redan bekommit de exemplar af »Minnena», som jag anmodat min bokhandlare i Stockholm skicka till den i Döderhultsvik, för att af honom befordras till dig. Jag får bedja dig ursäkta, att jag ej förr än i dag skrifvit; men orsaken var den, att jag ville vänta tills jag på samma gång kunde få säga, att 6:te delen af »Minnen» var färdigtryckt och jag således kunde få be dig vara god och emottaga ett exemplar äfven af denna del, som snarast kommer

dig tillhanda på samma sätt som de föregående. Nu häftas den och sprides i nästa vecka. Måtte du finna dig nöjd äfven med den. Den omfattar en viktig tidrymd: från Carl Johans hitkomst till och med mötet i Åbo! Att *opartiskt* framhålla och *enkelt* berätta fakta: se der målet för mina stråfvanden nu som förut. Jag bör icke dölja den tillfredsställelse, jag under detta mitt arbete ofta erfarit, då jag sett mig satt i tillfälle att på ett autentiskt sätt återställa vissa förut vantälda eller illa kända fakta till sitt ursprungliga skick och göra rättvisa åt den man, i hvars hand Nordens öde så länge legat och hvars hjerta alltid klappade så varmt för detta sitt nya fäderneslands ära och bästa. I öfrigt har min ställning ej varit sådan, att jag någonsin kunde frestas att uppträda som en *alldeles blind beundrare* af den ifrågavarande mannen, lika litet som jag anser tillständigt, eller historien värdigt att återgifva eller gendrifva alla löpande ammsagor om honom, emedan, — som du nogsamnt finner — uppgiften för »Minna» varit helt annan, neml. ingen annan än den, att, för så vidt möjligt, sannt och faktiskt berätta hufvudmomentena af Carl Johans företrädesvis politiska lif, i synnerhet ur svenskskandinavisk synpunkt. Måtte du ej finna mig hafva varit allt för mycket ovärdig denna höga uppgift! Måtte du ej döma mig med för mycken stränghet! Mina afsigter åtminstone hafva aldrig varit och skola aldrig blifva annat än rena. — —

4.

Stockholm den 24 Oktober 1855.

Jag har att förebrå mig, att jag så länge dröjt med besvarandet af ditt bref af den 23 Aug. detta år, hvilket jag riktigt bekom på Vifors. Hjertlig tack för den vänskap, hvarmed du omfattar mig, och var öfvertygad, att jag till hela sitt värde förstår att uppskatta densamma. Jag är dig äfven tack skyldig för det intresse, hvarmed du följer mina ringa bemödanden på historieforskningens gebit, och känner mig uppmunt-

rad i hög grad af det bifall du behagar skänka åt mina »Minnen». Den 6:te delen har, som du säger, gjort mycken sensation, och jag har beredt mig på hvarjehanda missförstånd och falska slutsatser m. m.; men jag har alltid vågat hoppas på de sundt och opartiskt tänkandes gillande, och detta skall förmodligen icke heller uteblifva, när dagens stormar och kif hinna blifva glömda. Jag har skrivit under den enda ingifvelsen af aktning för den *historiska sanningen* och begär att göra rättvisa åt *ett stort historiskt minne*; vare det sagdt utan prål och med öfvertygelsens hela värme, och naturligtvis har det med sådana afsigter varit omöjligt tillfredsställa *alla partiets fordringar* och *anspråk*, emedan jag vid nedskrifvandet af min bok alldeles icke tänkt derpå. Emellertid njuter jag en inre tillfredsställelse af ditt och andra redligt sinnade människors bifall, och får underkasta mig alla de olika omdömen, som fällas af diverse bevekelsegrunder, dem jag dels icke känner eller förstår, dels har anledning att till en viss grad misstänka. Men det skulle blifva för långt att så här i bref fortsätta i ett ämne, som är till sin natur vidlyftigt, och dels har jag i grunden redan sagt hela min ståndpunkt i frågan. Så — jag vågar säga det — ren och tillika enkel är den: du skall förstå den.

Hvad angår ditt förslag angående gemensamt utgifvande af Gustavianska handlingarne i Upsala,* så tackar jag dig mycket för det förtroende, du visat mig, då du gjort mig detta förslag. Jag skulle också ej tveka att gå in derpå för det allmännyttiga i företaget och behaget att få arbeta gemensamt med en vän, som jag håller så mycket af och så mycket värderar som dig; men tyvärr måste jag, åtminstone för närvarande vända min håg derifrån, emedan min tid ännu befinnes upptagen af åtskilliga andra göromål, såsom utgifvandet af 8:de eller sista delen af »Minnena», och äfven för den orsa-

* Ur dessa handlingar hade Lilliecrona redan 1851 utgifvit Elis Schröderheims anteckningar.

kens skull, att jag efter så tråget arbete nu några år tycker mig behöfva hvila något år för att sköta min helsa, som för öfrigt öfver hufvud taget är god, men med hvilken jag i alla fall måste hushålla.* Om du på egen hand ville åtaga dig detta arbete, gjorde du vår historiska literatur en stor och oberäknelig nytta; men skulle du åter finna lämpligt att blott gemensamt med någon gripa verket an, så må det då tills vidare hvila, och man får se hvad framtiden kan föra i sitt sköte. — — —

Det fagnar mig på det högsta, att du hunnit så långt, som du säger, med den nya bearbetningen af Tolls biografi, och jag delar alldeles din tanke, att excellensens porträtt bör deri finnas. Med anledning af din fråga får jag nämna att O. Cardon ritat Reuterholms porträtt i »Minnena». Han är en mycket human och aktad artist, en af Sveriges förnämsta litografer. Sjelfva ritningen af porträttet på sten kostade enligt accord 50 Rdr Bco. Aftrycket hos Spong kostar 4 Rdr Bco à 100 exemplar i svart samt 6 Rdr Bco à 100 ex. i ton (hvilket sistnämnda manér det Reuterholmska porträttet är aftryckt uti). Papperet kostade 1: 32 Bco per 100 ex. Häraf kan du lätt se, hur dyrt ett porträtt af Toll kommer att blifva.

Sedan nu 7:de delen utkommit, så finner du der samtalet emellan Carl Johan och Toll 1813. Att du på ett humant och vänskapligt sätt skulle vidröra hvad »Minnena» anført om Toll 1811 var jag alltid öfvertygad om. De anekdoter jag der anført, och som du citerar, äro också icke precist anförde, emedan man ej tog dem för så kontanta eller bevisande, utan hufvudsakligen emedan de äro måhända för hvad som då sades eller troddes hafva blifvit sagdt o. s. v. Du skall nog af hela min behandling af excell. Toll hafva

* Bergman var hektisk och en blodstörtning gjorde på sommaren 1857 i Ramlösa slut på hans lif. Han hade då genom sina »Minnen», hvilket vidlyftiga verk erhöi en ovanlig spridning, förvärfvat sig en liten förmögenhet och hade nyss ingått äktenskap med en ung skönhet från Helsingborg, då döden oeftergiftigt klappade på hans dörr.

funnit, att jag långt ifrån delat vissa andra personers skugg-rädsla för T. utan har min uppgift snarare blott varit, att ådagalägga huru f. ex. Karl Johan såg T. och huru T. var bedömd äfven af andra, som troddes stå väl hos den förre. Det är ganska möjligt att H. Mörners yttrande är otillförlitligt; han har likväl sagt det sjelf åt samlaren af »Minnena»; men man vill derföre ej lägga någon vikt alls vid hans yttrande, som man endast ansåg sig böra referera.

Samson & Wallin skicka dig nu ett exemplar af 7:e delen af »Minnena», emedan de icke spridt boken till Döderhultsvik, och någon anvisning således ej kan komma i fråga. För öfrigt är det nämnde bokhandlare (S. & W.), som jag uppdragit spridningen af »Minnena», hvadan det får bero på dem, att sända exemplar eller icke till den eller den mindre boklådan, allt efter som de genom sina relationer kunna finna konvenabelt eller förmånligt o. s. v. Jag anser mig derför hvarken kunna eller böra blanda mig i denna affär, så länge de som hittills i allmänhet till min belåtenhet utfört sitt uppdrag.

5.

Stockholm den 10 Febr. 1856.

Jag har ofta förebrått mig, som så länge dröjt med besvarandet af ditt sista välkomna bref af den 3 Dec. förlidet år. Tack emellertid hjertligen derför, äfvensom för det vänliga och gillande omdöme du uttalar öfver den senast utkomna delen af »Minnena», eller den 7:de delen. Jag hoppas och tror nog, att du skall blifva nöjd äfven med den 8:de delen, som är ämnad att i Maj utkomma, emedan jag allt jemt söker inskränka mig, så vidt möjligt, till den kort refererande stilen.

Roligt höra, att ditt arbete avancerar, och att du deruti får, som du säger, ett tillfälle att relevera Tolls tankar om

1812 års politik, fagnar mig mycket.* Till slutet skall man få se, att de äro få bland våra verkligt s. k. store män, hvilka man ej kan anföra såsom hafvande varit eller blifvit af samma tanke med Karl Johan i denna stora fråga, och *hvilka* böra rangeras såsom opponenter i densamma blir då lätt att finna. Af alla anfall emot 6:te delen var dock Svenska Tidningens gemenast, mest sårande och minst motiveradt, och det kommer enligt min tanke alltid att kvarstå som en skamfläck i svenska pressens historia, särskildt i Sv. Tidningens, hvars flere, eljest onekliga förtjenster derigenom grumlas och kommer att stå i ett temligen tvetydigt ljus.**

Jag återsänder härhos din promemoria angående Gustavianska papperen jemte tacksägelse för dess meddelande. Mer om det härmed i sammanhang stående ämnet när vi, som jag hoppas, träffas i Maj. Ännu en gång tack för din vänliga inbjudning! Redan i början af Maj hoppas jag emellertid få sända dig 8:e delen af »Minnena», hvarmed jag nu är som bäst sysselsatt. A propos nya historiska arbeten, så har Döbeln nu redan börjat tryckningen af gamle Döbelns biografi och det säges att Anderson i Lund håller på med Adlerbeths anteckningar, äfvensom prof. Fryxell skall hafva hitsändt manuskript till Carl XII. Kommer du nu med din nya biografi öfver Toll, så kan man med skäl säga, att en viss rörlighet råder inom detta fält af vår fosterländska litteratur.

Som rättelse i mitt förra bref får jag härmed anmärka, att det ej var Hampus Mörner, som lemnat uppgiften om yttrandet till Carl Johan om Toll, utan det var öfversten Custaf Mörner. Detta sade mig öfverste Schinkel, då vi nyss talte härom, och det har jag velat nämna, på det, så vidt möjligt,

* Någon omarbetning af Tolls biografi utkom aldrig. Under ett anfall af hypokondri bar Lilliecrona hand på sitt lif i Okt. samma år som ofvanstående bref är skrifvet.

** Ifrågavarande, af J. A. Hazelius författade, artikel i Sv. Tidningen finnes intagen i »Två Krönte Rivaler» (2:dra bandet) der för öfrigt en utförlig redogörelse förekommer för 1812 års politik.

intet misstag i mina uppgifter må kunna tillvitats mig. För öfrigt har man ej velat lägga synnerlig vikt vid detta förmodade yttrande, och af »Minnena» ser du öfverallt att det ingalunda ingår i deras afsigt att misskänna eller misstänka Toll.

6.

Stockholm den sista April 1856.

Din senaste skrifvelse har jag riktigt bekommit, och tackar dig därför på det hjertligaste. Orsaken, hvarför jag längre än jag skulle önskat, dröjt med besvarandet, är den, att jag velat försäkra mig om, huruvida bland samlingarne på Wallstanäs funnes något rörande Toll, som kunde intressera dig att lära känna, förutom hvad 8:de delen i detta ämne innehåller. Sedan detta nu skett, försummar jag ingen dag för att gifva dig del af resultatet. Det är nemligen att jag, utom hvad i 8:de delen förekommer i ämnet, hufvudsakligen *icke* funnit något af hvad jag för dig sökt. Det återstår mig då blott, att gifva dig af hvad 8:de delen innehåller om Toll. Detta kan jag så mycket lättare som det hufvudsakligen blott är hvad jag låtit afskrifva på närlagde lapp (se Bilagan, efteråt), men detta lilla som finnes är dock *märkligt nog*. Alldenstund 8:de delen ej förrän i slutet af Maj månad torde kunna blifva tillgänglig i din ort, föreställer jag mig, att detta lilla meddelande kan vara af intresse, ehuru jag gerna medgifver, att det borde inträffat förr, och äfven skulle hafva gjort det, om ej skäl, dem jag nämnt, fördröjt remissen.

Innerligen gläder det mig, att den nya upplagan af Toll så framskridit, som du säger, att den gjort. Roligt skall det bli att få se den. Äfven fägnar det mig högeligen, att du »i allt det hufvudsakliga», tillika med Toll sjelf, gillar 1812 års politik, såsom du skall få se, att allmänna meningen och historien äfven skall göra, när dagens politiska lidelser och vindkast hunnit lägga sig och man blir i tillfälle, att med lugn och pröfvande blick döma sakförhållandena. Tack emeller-

tid, i hvad jag föreställer mig vara sanningens och rättvisans namn, för det handtag du dymedelst bör ha lemnat Carl Johan och historien, ty enhvar stämna som höjer sig i nämnda syftning — jag menar den enkla, oförvridna sanningens och opartiskhetens — har ett stort värde i en tid, hvilken liksom tyckes hafva valt till devis att per fas et nefas neddraga ett stort historiskt fosterländskt minne i smutsen och söka göra det förhatligt i nationens ögon. Men svårligen lärer detta lyckas i längden: det är åtminstone min och mångas öfvertygelse*.

Få se huru det kan gå med min tillämnade resa till dig, hedersvän. Våren har så litet avancerat, att jag fruktar början af Maj ännu kan bli kall och obehaglig, att göra resor i, och både för din och min skull vore denna tid den lämpligaste för anträdandet af ifrågavarande lilla resa. Skulle jag emellertid kunna blifva i tillfälle att företaga den inom nämnde tid, skall jag alltid låta höra af mig, och i alla händelser, vill jag ej inträffa på en tid, som i något afseende vore otjenlig för dig. Jag skall emellertid försöka att träffa dig, om det ock ej skulle bli ner i Småland, ty jag inträffar i Juni månad i Skåne, och du ämnar ju vistas i den provinsen hela sommaren. Roligt skulle det därför vara att veta, *hvar* i nämnda provins du ämnar hålla till. Ännu en gång emellertid: du skall ha bref ifrån mig, för att få del af, hurudant beslut jag kommer att fatta.

Under min nedresa till Vestergötland och Skåne i medlet af Maj ämnar jag taga vägen öfver Norrköping, der jag har en bror att helsa på. Då kunde jag möjligen lätt, ifall ångbåt går mellan nämnda stad och Oskarshamn, göra den lilla afkroken dit, i fall jag nemligen visste att du der då ännu vistades. Det skulle därför vara roligt att få veta dagen för din afresa, då jag lätt skulle kunna derefter reglera mina resplaner. Det skall vara så förtjusande vackert i norra Kalmar län, att det väl lönade mödan se denna trakt, och då dertill kommer, att

* Ofvanstående har sitt intresse såsom ett subjektivt omdöme af C. W. Bergman; deremot kommer det säkerligen icke att ingå såsom sista ordet i historiens dom.

jag kunde få träffa och samtala med dig några dagar, synes denna lilla resetur ganska lockande.

Bilaga till föregående bref.

Vid kronprinsens (Carl Johans) ankomst till Göteborg den 18 (obs. 1814 vid begynnelsen af Norska fälttåget) var Fältmarskalken Toll honom der till mötes, för att med honom rådgöra om angelägenheterna i Norge. I det prinsen omfamnade honom, sade han till honom, med anspelning på deras senaste märkvärdiga afsked i Christianstad, våren 1813: »Om jag har nöjet i dag återse er här, min kära Fältmarskalk, så är det emedan jag haft lyckan icke förlora trenne bataljer.»

»Men, nådige Herre», svarade Toll med en hofmans hållning och uttryck, »E. K. H:s framgångar hafva varit så förvånande, att de fördunkla de vackraste sidorna i våra krigshäfder, och eder ära gifver eder en sådan öfvervigt, att E. K. H. i dag kan allt».

»Jag önskar endast», afbröt prinsen, »kunna uppfylla de löften jag gifvit nationen, och därför räknar jag på mina vapenbröders och edert biträde. Jag har att tacka eder för det sätt, hvarpå ni gjort bruk af den militära myndighet, jag anförtrott eder under min frånvaro. För att sätta mig i tillfälle att gifva eder ett vittnesbörd om min tillfredsställelse skulle ni göra mig ett nöje, om ni sade mig hvad ni önskade.»

Fältmarskalken nöjde sig med att anspråkslöst betyga prinsen sin tillgifvenhet och vördnad, utan att begära någonting, då denne bad honom emottaga, vare sig en dosa med porträtt, eller en briljanterad kraschan, och då Toll i detta afseende rättade sig efter prinsens godtfinnande utverkade H. K. H. åt honom en rikt briljanterad gulddosa med Carl XIII:s porträtt.

Då Toll utgick från prinsen frågade honom någon af hans vänner, hvad han tänkte om prinsen och om angelägenheterna: »*Hvad jag tänker*», inföll Toll med en hemlighetsfull min; »*jag tänker, att hädanefter måste man tuga och lyda*»,

IV.

M. F. F. Björnstjerna.*

London den 26 Januari 1833.

Om jag ej förr besvarat min bästa Herr Auditeurs vänskapsfulla skrifvelse af den 27 Octob., är det endast af blygsel öfver de så oändligt smickrande omdömen och försäkringar

* Magnus Fredrik Ferdinand Björnstjerna, född 1779, deltog med stor utmärkelse i pomerska fälttåget 1813 och utnämndes 1815 till chef för generalstaben, hvilken plats han innehade till 1828, då han afgick som svensk minister till London, död i Stockholm 1847. Bland hans många utgifna arbeten märkas hans svärfader fältmarskalken Stedingks posthuma memoarer, med hvilka det sällsamma förhållandet egde rum att 3:dje delen på konung Oscar I:s befallning sequestrerades och uppbrändes i kgl. utrikesdepartementet i Stockholm, såsom närmare beskrives i »Två krönta rivaler», B. II, sid. 42 o. f. Med den härofvän i brevet till Lilliecrona nämnda broschyren eger ock ett i sitt slag besynnerligt förhållande rum, hvarom Crusenstolpe meddelar följande pikanta detaljer (Se Ahnfelt »M. J. Crusenstolpe», B. I, sid. 171): »Statssekreteraren frih. Skogman hade öfversatt Lafittes lära om fondsystemet. Sedermera utgaf greve Björnstjerna (en af detta systems entusiaster) från trycket i England: »Engelska statskulden, dess inflytande och förvaltning, betraktade ur en olika synpunkt med Sir Henry Parnell i hans arbete om finansreform, af M. B.» Denna skrift promulgerade Agardh i svensk öfversättning »med ett företal om statsskuldsystemets allmänna grunder af C. A. A.» Detta företal åter, utgörande en tredjedel af hela skriften, fann dennas författare så sinnrikt, öfvertygande och instämmande med sina åsigter, att Björnstjerna utgaf det med få förändringar såsom sina egna i en ny broschyr i London, under titel: »Influence of the public debt over the prosperity of the Country». Till råga på mystifikationen blef herr statssekreteraren för finansärendena så intagen af denna sistnämnda skrift, det han skyndat att rikta Sverige med en öfversättning deraf under rubrik: »Om statsskuldens inflytande på Englands välstånd.» Man har sålunda Agardhs svenska företal till Björnstjernas öfversatta broschyr först särskildt utgifvet af den senare i England och der- efter, ånyo försvenskadt af Skogman, i tryck här allmängjordt! Det kan man — tillägger Crusenstolpe — kalla oförtrutna arbetare i vingården.» — Och nu finner man att äfven Lilliecrona varit medverkande i detta företag! Det är alltså som ett kuriosum, vi meddela ofvanstående i och för sig obetydliga, men, genom sammanställningen med Crusenstolpes noti- er, rätt intressanta biljett,

jag der erhållit, hvilkas förtjenande visserligen vore hvad jag af allt mest skulle värdera, i synnerhet då uttrycket deraf kommer från män som Herr Auditeuren, men hvilka jag ännu icke gjort nog för att emottaga.

Jag har icke heller haft tillfälle ännu att tacka Herr Auditeuren för dess vänskapsfulla godhet med öfversättningen af min lilla skrift öfver Engelska statsskulden. Tillåt mig att här få aflägga min tacksamhet, samt försäkra, att hvad mest smickrar mig är att der finna mitt namn förenadt med Agardhs och Lilliecronas. — —

V.

W. F. Dalman.*

Stockholm den 20 April 1855.

Det fögnar mig, att du mera nu än förr gillar mina politiska uppsatser, så är det äfven med Hierta; men tiden är också bra mycket förändrad, och den politik, som anstod Af-tonbladet för 9 à 10 år tillbaka skulle, efter min tanke, icke passa för den nuvarande ställningen. För egen del har jag knapt någonsin haft mera nöje af publiciteten än nu, emedan jag har inga förbindelser, hvarken till allmänheten eller till redaktionen, utan skrifver endast då det roar mig och i sådana ämnen, som intressera mig; men som de senare äro ganska många, så kan jag säga, att jag är en ganska flitig medarbetare och har under loppet af riksdagen och äfven sedermera författat det större antalet af bladets ledande artiklar i den inre politiken, deri jag äfven begagnar prefixet »insändt» (såsom t. ex. i går uti tvenne artiklar om Reuterdahl och hofpredi-

* Wilhelm Fredrik Dalman, praktiserande jurist och mångårig medarbetare inom pressen, född 1801, död 1881. I Dagens Krönikas första årgång (1881) finnes infördt ett urval ur Dalmans korrespondens med Crusenstolpe, Hierta m. fl. Ofvanstående rader utgöra ett supplement till kännedommen om Dalmans förhållande till Hierta och hufvudstadspressen. *

kanten Lagergren i Hålö). I den yttre politiken står jag mera på Hiertas linea än på Aftonbladets. Du finner min trosbekännelse hufvudsakligen i 2:ne insända artiklar för Tisdagen den 3 och Lördagen den 7 April. Jag nämner detta, emedan jag vet det kan intressera dig, som gammal publicist, att vara litet orienterad.

VI.

L. J. Hierta.*

Stockholm den 26 September 1856.

Icke någon utländsk resa, men väl en sjukdom som träffade mig just som jag hade fått ditt bref och som i halfannan vecka höll mig i sängen, har varit orsaken till dröjsmålet med ditt brefs besvarande och för hvilket jag alltså hoppas att du vill ursäkta mig. Hvad jag beklagar att din själ finner sig i en

* Ofvanstående bref eger sitt egentliga intresse såsom vitnesbörd om skilnaden mellan L. J. Hiertas Aftonblad och mågens, beträffande generositeten mot medarbetare, i det nämligen Hierta, efter att hafva sålt Aftonbladet, fortfarande lät en icke så obetydlig pension utgå till en af f. d. medarbetarne deri. Denna frikostighet är så mycket minnesvärdare som Lilliecrona, med sina stora förtjenster såsom historisk forskare och samlare icke förenade någon egentlig produktivitet. Karakteristisk är anekdoten om hans engagerande i Aftonbladet, huruledes nämligen Hierta med förtjusning läst några artiklar i den af Lilliecrona utgifna »Skånska korrespondenten» samt i följd deraf engagerade Lilliecrona för Aftonbladet, i tanke att ifrågavarande uppsatser flutit ur hans penna, ehuru de i själfva verket voro författade af Agardh. Enligt hvad ännu lefvande medarbetare i Hiertas tidning berätta, lät denne aldrig märka någon förstämning öfver missräkningen, utan behandlade alltid Lilliecrona med samma égard som om han verkligen varit författaren till ifrågavarande synnerligen spirituella uttalanden. Att Lilliecrona icke saknade stilistisk förmåga, visar hans förutnämnda biografi öfver excellensen Brahe, men detta hans bidrag till Aftonbladet lär också ha varit nära nog det enda af något framstående beskaflenhet. Emellertid utöfvade han som censor en maktpåliggande verksamhet vid de löpande tidningsgöromålen.

så nedtryckt belägenhet. Jag har, olik de flesta andra, alltid tyckt lika mycket synd om dem som äro plågade af hypokondri, som af kroppsliga smärtor, emedan jag anser det senare lika väl som de förra utgöra en verklig sjukdom. Och den svåraste af alla sådana måste det visserligen vara, att såsom du för mig beskrifver ditt tillstånd, känna sig sjelf i total saknad af all moralisk kraft, och oförmögen till omtanke äfven om de enklaste ekonomiska angelägenheter. Ty äfven om man har vänner som deltaga i ens missöde, så gäller naturligtvis framför allt med en jernhård nödvändighet till en viss grad den bekanta regeln: »Aide toi et le ciel t'aidera», det vill säga, att ingen människa, utom det värnlösa barnet, finner någon som kan så helt och hållet hjälpa med både råd och dåd, att man ju behöfver framför allt anlita sin egen själs-spänstighet.

Som, enligt din uppgift, hvilken jag ock finner helt naturlig, din kassa redan vid brevets afgang var nära uttömd, så sänder jag här en liten förstärkning af femtio rdr b:ko. Enligt härvarande anteckning, som Du torde jemföra med din egen, hafva i följande poster blifvit sända

Januari 22	Banko Rdr	66.32
Februari 19	»	33.16
April 7	»	100.—
Maj 23	»	100.—
Augusti 12	»	66.32
Härmed innelyckt	»	50.—
	Summa	416.32

Vore du nu riktigt frisk eller icke så misströstande till själen, så anser jag väl icke omöjligt att du kunde ställa så till att draga dig fram med 400 rdr b:ko i påräknelig pension, jemte något litet, som du kunde sjelf förvärfva; men uti ett så rådlöst och hopplöst själstillstånd som du nu är, kan jag väl finna, att du ej har styrka att ens tänka på, huru hushållningen bäst må ställas. Himlen gifve att i detta afseende någon kraft och tillförsigt måtte återkomma! Men under de

förhållanden, som äro, och då du har en slägtinge nära dig, så tycker jag att han kunde å dina vägnar skrifva till hr Kock och till Thomander, för att intressera dem att lemna något bidrag åt dig äfven, och jag betviflar icke att de ju skola göra det. Ett hundra riksdaler från dem hvardera vore ändå så mycket att du dermed kunde väl hålla din garderob rekryterad. Såsom jag förut nämnt, skulle jag gerna skrifva dem till, om det icke kunde tyckas såsom egennyttan från min sida, att vilja draga mig undan. Att åter lemna mer än 400 rdr banko årligen kan jag ej åtaga mig af det skälet, att jag har så många andra utgifter af samma slag, att budgeten därför uppgår lika högt som mitt eget vivre, och jag har därför flere gånger måst neka mig nöjet att tillfredsställa mina önskningsar i afseende på biträden, som blifvit sökta hos mig. Men glöm nu icke, kära Lilliecrona, att vigilera hos Kock och Thomander; jag är säker att du ej får afslag och ingendera af dessa vänner skall undra att du behöfver hjälp.

I våra politiska saker är nu föga annat att tala om än tidningarnes ställning. Dalman, som skrifer i Aftonbladet om de förflutna riksdagarne m. m., är nu nära på vägen att åter blifva *Amandus* och falla åter in i förtjusningsfeber. En stor mängd tror ock med anledning af kulissförändringen i statsrådet, att systemet nu skall blifva verkligen liberalt. Jag för min del hör till de klentrogna. Hvilken regering som helst har ingenting emot materiella förbättringar, som kunna öka förrådet af produkter och arbetskrafter i samhället, men i afseende på organismen och krafterna, der är knuten. Vi få nu det uppbyggliga skådespelet af början till en enorm statskulds införande. Det står derhän, huruvida vårt land tål vid denna börda. Nästa år blir ett svår år i jemförelse med de senast föregående, och kanske behöfver nationen detta för att ej bli öfvermodig, och kasta sina politiska intressen öfver bord. I mina ögon står det värre till i Europa än någonsin Kejsar Napoleon inför tjuvfäkningen i Frankrike och bland österrikiske kejsarens faderliga omsorger om de fattigare bland

hans undersåtare, citerades på kongressen i Brüssel att han — kejsaren af Österrike — *lemnat sitt folk tillåtelse* att äta hästkött. Ol omskrutna nittonde sekel och dess frihet.

Men jag har nu ej längre tid denna gången att språka med dig. Försök, käre vän, att samla Ditt kurage litet och räta ut dig en smula samt skrif' snart till din tillgifne

L. J. H.

Det var just ej så fasligt långt ifrån att jag hade pallrat min väg ifrån alltihopa för 14 dagar sedan. Men nu är jag Gudi lof åter frisk.

VII.

J. H. Thomander.*

1.

Lund den 17 November 1826.

Jag är skyldig 1:o) att underrätta om ankomsten af Trehundra Rdr B:ko, af hvilka den ena hälften härrört från hr

* Johan Henrik Thomander, den snillrike vitterlekaren och politikern, sedermera biskopen i Lund, född 1798, död 1865. Genom den för några år sedan afslutade upplagan af Thomanders skrifter (redigerad af prosten Severin Cavallin och utgifven på C. W. K. Gleerups förlag 1878—79), erhåller man egentligen icke någon aning derom, att förf. i sina dagar varit det ringaste annat än prelaten, den höge embetsmannen och den lärde literaturvännen. Att hans ungdom haft en ganska betydande utvecklingshistoria (Se hans brevexling med C. F. Dahlgren, utgifven 1876 under titeln »Tankar och löjen»), att han varit utrustad med en stor och aldrig slocknad humor, och att han, då han slagit sig lös, såsom t. ex. i sina bref, kunnat i sin stil inlägga en glöd, en yster elegans och en skärpa, udd och blix såsom blott få i vårt land, derom får man i den nämnda upplagan icke någon föreställning. Kortligen, det är — för att begagna ett uttryck som förekommit i flera af kritikens organ — blott den *officielle Thomander*.

Ekstrand,* 2:o) att försäkra om deras helsosamma användande, om en samvetsgrann redogörelse vid hemkomsten m. m. samt 3:o) att meddela min månadsrapport, i korthet innehållande som följer.

Under nu lyckligen förflutna senaste månad, ifrån den 17 Okt. räknad, har väderleken varit blid, gatorna mjuka, himmelen tjock som en korngrynsgröt, astronomie-observatorn sjuk och sol, måne och stjernor således icke visibla. Calle** och jag hafva i laga ordning intagit 31 st. frukostar, bestående af smörbröd med eidamer-ost, ett glas mjölk eller en terrin, hvilket som behagats, samt då och då ett glas porter, samt korf ofvanpå osten. Dito 31 st. middagar, 31 st. qvällsvardar, äfven så många koppar kaffé icke till förgätande ur den förträffliga spritlampan, ett mästerstycke, hvilket Calle ännu icke hunnit tillräckligen beundra. Kl. 4 hvar morgon kommer en fransos och väcker Calle, och inom en quart sitter han vid ett rundt svart thebord och läser latin utantill. Jag ligger emellertid och drar mig diverse stycken timmar; men hittills har det icke mer än en gång slagit fel, att jag ju kl. 8, som är frukosttimmen, varit i ordning, uppstigen, rentvättad och klädd. Kl. 9 går Carl på lektion. Kl. 1, efter lyckligen fulländad middagsmåltid, sträfvar undertecknad förbi den gamla Domkyrkan, der alltid den kanalje blåsten står på lur och vill hålla jagt efter min duniga mössa, klifver upp i en kateder och läser halfsofvande grekiska för tre fjerdedels sofvande studenter. Sedermera interfolieras eftermiddagen med predikningar, som skola rättas, tvålas, klappas och bykas, skrapor, förhör, förfrågningar och mera sådant, hvarunder slutligen den kära sofvetiden återkommer. Till min heder bör jag icke lemna

der. Några nya bidrag till kännedomen om den icke-officielle komma vi att här framlägga. Det första af ofvan meddelade bref tillhör hr J. G. Winnbergs samlingar, men är icke skrifvet till Lilliecrona utan till grosshandlaren J. Mörck i Karlshamn, för hvilkens son T. var informator.

* Kompagnon med grosshandlaren Winberg i Karlshamn.

** Carl Mörck, med tiden godsegare i Jönköpingstrakten.

obemärkt, att jag två aftnar suttit uppe till kl. half 1 (och spelat kort) samt tvänne morgnar varit uppe kl. 4. För öfrigt föres här ett anständigt och beskedligt lefverne.

För att tala allvar, är Calle aldeles outtröttelig i sina studier och af den stadga, att jag anser honom utan fara kunna vara på egen hand. I sin student-examen fick han lika betyg med dem, som läst både grekiska och hebreiska. Han har en krånkelig dekanus att göra med, gubben Hylander, som för hans examen fordrar utanläsning af ett latinskt kompendium, hvartill han icke eger rätt; men det går allt för sig.

Rågen gäller här 16 R. 32 sk., Korn 12 R. 24 sk., Hafre 9 R. 24 sk., Bränvin 1 R. 12 sk. Underrättelsen är från handl. Billberg, till hvilken jag nu derom budskickade.

Om förmälandet af min vörndnad för fru Mörck och min helsning till bekanta vågar jag anhålla. Hos hr Ekstrand och dess familj ber jag att särskildt rekommenderas. Carl och Emil* helsa på det hjertligaste.

2.

Karlshamn och Sweitzerhuset den 18 September 1846.

Redlige Lilliecrona!

Det är nu ett helt år som har skiljt oss åt, och denna operation har försiggått så hastigt att jag nästan icke kan, som sig bör, inför dig uppgöra min årsräkning. Det går raskt på den jernbana, der försynen är vår konduktör, så att man icke kan göra sig reda för de närmaste föremålen.

Hela den förlutna sommaren har varit en lathundstid för mig: först har jag genomgått en badkur i sundet och under den sista månaden har hela familjen försökt en fruktkur i Sweitzerhusträdgården. En predikan i Helsingborg, den nämligen, hvars ingångsspråk genom Ameén kom i tidningarne, en annan i Helsingborgs landsförsamlingar, en tredje i Karls-

* Emil Winberg.

hamn och en fjerde och femte i Asarum är nästan det enda jag utträttat: icke ens detta är ännu riktigt utträttadt, ty när jag räknar rätt, så återstå den femte att hållas nu på söndag. Predikningarna i Blekinge bli alltid ett slags stora tilldragelser: församlingarne äro folkrika, lifligheten stor och underrättelsen när en sådan högtid förestår utsprides genom ett slags budkafle i skogsbygden.

På sammanträffandet med märkligare personligheter har denna sommar icke varit just så rik. På Hven träffade jag Orla Lehman, Ploug, professor Clausen, Heiberg och hans fru. Med den förstnämnde kom det till ett slags kollision, lindrig kontusion, eller huru man vill kalla det. Han bannade svenskarne allt för mycket, för det de icke på Hven uppfört till Tychos ära »en Obelisk i Himmelshöjde». Mitt i Minerva klandrade ordande om svenskarne såsom en snål nation, var endast ett upptagande af Lehmans argument, hvilket just gick ut att förebrå oss en sådan odygd. »Visst tillhöra vi», yttrade jag, »en snål nation, men så tröstar jag mig denna gången deröfver» etc. etc. Heiberg är till figuren lik Argus Johansson, endast litet mera vetande och utvecklad; förråder ingenting af den genialitet, han verkligen besitter. Clausen var den föregående natten hemkommen ifrån Rom, något trött af verlden, mera än förut försonlig mot katolicismen och luthernismen, med samma i botten hederliga, lugna, varma och älskvärda väsen som förr. Fru Heiberg söker att bibehålla sig och lyckas rätt bra: af henne fick jag blott ett par ord, och ett par nejlikor.

Ett sådant menageri af furstliga personer, som de 14 danska, som visades i Ramlösa, skall man leta efter. De två drottningarne äro menskliga. Christian ett gödt, utlevadt, välvilligt och indolent ansigte. Tronföljaren, — ack hvilken tronföljare!* och hessaren** — ack hvilken hessare! Efter hvad den regerande danska drottningens läkare Jacobsen försäkrade mig

* Sedermera Frederik VII.

** Fredrik Wilhelm af Hessen.

hade hon sagt honom, att hon ej funnit något fruntimmer, med hvilket hon så sympatiserade som drottningen af Sverige.

Kung Oscar var i Helsingborg flera veckor innan jag talte vid honom. Jag gick på ingen af de baler och offentliga sammankomster, der han var, och jag hade troligen icke träffat honom, om icke händelsen gjort, att jag med min hustru och barn varit ute och gått i skymningen den ena baldagen på Ramlösa, då det emot vanligheten föll honom in att gå ut och promenera i folkhopen. Då blef han på afstånd varse mig, som gick på den motsatta sidan af vägen: han kom bort till mig och efter två gånger upprepad och två gånger af mig besvarad fråga: är Th. här? inlät sig i ett likgiltigt samtal. »Det är angenämt att se folket så glada och vänliga, likväl iakttaga så god ordning». — Det kommer sig deraf, att här är ingen polis, svarade jag o. s. v. Några dagar derefter kom vice pastorn i Helsingborg och anmodade mig att predika i stadskyrkan: det var då vi beslöto, att icke längre »halta på båda sidor»*. Om politik talar ingen vältänkande på predikstolen, under lugna förhållanden. Att orden skulle påminna om vissa ställningar, var lätt att förutse. Jag var på middag hos konungen; likväl anträffades jag med bjudningen sittande vid Flyborgs** middagsbord. Hos kungen talade hela laget tillsammans, egentligen blott kung, drottning, justitie-, sjö- och ecklesiastikministrar, Staël, v. Holstein och Tornérhjelm, och samtalet handlade först mycket utförligt om min predikan, dernäst om Christians öppna bref. Kungen tyckte, att det öppna brefvet hade kunnat uteblifva tills vidare: jag invände, att jag fann det åtminstone ärligt. En sådan förklaring af en kung, mente jag, betydde blott hans opinion, att en stor majoritet af hans folk vore af den i brefvet uttalade meningen. Tor-

* Ingångspråket för denna predikan var: »Huru länge viljen I halta på båda sidor? Är Baal eder Gud, så tjenen honom, är Herren eder Gud, så tjenen honom». Denna predikan, som hölls vid den tiden Kung Oskar började afvika från sina frisinnade vyer, väckte ett kolossalt uppeende.

** En handlande i Helsingborg.

nérhjem berättade att hertigen af Augustenborg hade sagt till honom: »Sådana bref må min sväger utfärda, ett i månaden; de betyda mindre än intet när han är död.» Tornérhjem trodde, att Christian nu finge tyska förbundet emot sig. Jag tviflade: tyska förbundet plögade icke förråda någon stor fallenhet för att uttala sig i dylika frågor. Kungen medgaf det, tilläggande, att baron Pechlin, danske förbundsdagsombudet, varit med i rådslagen, och att denne vore en ganska klok diplomat. Kung Oscar sade sig ha, om aftonen den 8 Juli, haft Augustenburgaren till gäst, och meddelade både honom och greve Moltke det första beslutet.

På fleras enträgna begäran gick jag lördagen derpå på uppvaktning för att ursäkta mig att jag icke ville resa H. M. till Lund till mötes. Der blef samtalet helt långvarigt och sakrikt. Ifrån och med Heurlins tillämnade utnämning*, ända till privatbankslag och representationsfråga blef allting genomgånget. »Om jag någonsin mera deltager i riksdagsöfverläggningarne, hvarpå jag tviflar, så uppträder jag i opposition emot E. M. i privatbank- och representationsfrågan.» I den sistnämnda frågan yttrade jag mig icke vidare; men hela regeringens förhållande i privatbanksfrågan undergick en temligen bitter granskning. För den recensionen fick jag en middag till och dermed var allt väl bestäldt.

På Ramlösa träffade jag en ledamot af Kammergericht, som nu skall företaga polska insurgentransaktionen. Han talte om den nya banklagen i Preussen och har sedan skickat mig handlingar i den frågan.

I Karlskrona har jag träffat prins Oskar**, som också talte om det öppna brevet och hvad kejsaren*** i hans närvaro hade sagt derom till hertigen af Holstein-Glücksburg: »Dites a votre roi que je ne m'y mêle pas; je suis une bête dans toute cette chose-la». Prins Gustaf, som icke afhört samtalet emellan

* Till kyrkoherde i Karlshamn.

** n. v. Konung Oskar II.

*** Kejsaren af Österrike.

prins O. och mig från början, frågade: »Hvem det var, som var så uppriktig?» — »Det var en människovän», svarade jag, »som ville hjälpa kungen i Danmark.»

Min svärfar*, som tecknat sig för det högsta medgifna beloppet i den nya smålandsbanken, har återkallat sitt namn. Hela Carlshamn och Sölvesborg vilja följa exemplet. Det är den solidariska ansvarigheten, som vållar besinning. I från Jönköping försäkras det tillbaka, att ingen domare dömer en privatbanksaktionär såsom vore han proprie borgesman. Der hän vill man demoralisera frågan. — —

Ehuru jag förvandlat min belägring i blockad, har jag icke i år kunnat få dig till Ramlösa. Nästa år får jag visst lof att belägra dig igen. Min långa tystnad är blokaden.

Såsom skrifvet ungefär samtidigt med ofvanstående, må ett bref från Thomander till L. J. Hierta här finna en plats, så mycket hellre som Lilliecrona i förbigående deri nämnes. Brevet lyder som följer.

3.

Lund den 25 Oktober 1845.

Om man icke kunde åtskilja en skåning och en människa på något annat, så förräder sig olikheten åtminstone deruti att en människa är höflig, men en skåning (Lilliecrona nu som alltid undantagen) utgör den fullkomliga motsatsen till denna umgängesdygd. Hade jag icke varit skåning, så hade du för en månad sedan erhållit utförliga och välförtjenta tacksägelsor för all din vänskap och godhet jag af dig och din goda fru erfarit snart sagdt alla dagar af min vistelse i hufvudstaden. Nu deremot uteblir äfven här allt det vackra som en så angenäm anledning bort ingifva mig. En skåning blir aldrig inspirerad utan af mjölsäckar, och äfven med dem flyger man icke rätt högt i empyréen.

Annars är här allting sig likt, till och med likare, enligt Ihres bekanta yttrande om Linnés dumma son som återkom-

* Grosshandlare Meyer i Carlshamn.

mit från sin romare-resa. Temperaturen är mild, 7 à 8 gr.; en minoritet af löf som är respektabel, håller sig rätt grön, ehuru flertalet bestämt sig för den gula färgen såsom mera nationel; sädespriserna äro höga, husen låga, läran ren och galoscherna orena. För bibehållandet och utvidgandet af de tvenne sistnämnda förhållandena har jag beslutat att sjelf i en viss mån draga försorg: jag har i förtreten lemnat min profession i pastoralteologien och öfvertagit dogmatiken. Denna kulissförändring, som i Lund utgör ett slags tilldragelse, har förskaffat mig ett ökad antal spektatörer: åhörare bör jag icke kalla dem. Som de teologiska frågorna tagit någon favör för dagen, är huset besökt, helst så länge pjesen är ny. Jag slipper att rätta predikningar och att undervisa i deklamation m. m. hvilket jag gjort eller bort göra nu i 19 år. Fakultet, konsistorium och kansler ha i underdånighet måst tillstyrka min transports fortfarande. Wieselgren söker då att bli min efterträdare i det praktiska, och det skall fagna mig att se allt hvad vederbörande skola hitta på för att slippa en sådan tordyfvel ibland sina spindelväfvar. Wieselgren är stämd för reformvännernas förslag med min modifikation af klassval till en del i öfre kammaren, han har predikat denna försakelsens lära midt ibland presterna, och om han med sin föga stationära tunga kunde bli riksdagsman för stiftet nästa riksdag, så gjorde det säkert godt i någon rynka. Han har haft den löjligheten att skrifva ett långt bref till erkebiskopen för att bevisa honom nyttan och nödvändigheten af reformvännernas förslag, och prelatens svar var ett galläpple på silfverfat. »Man bör icke bedöma presteståndet efter Thomanders kometbana och berättelser: han (Th.) vann icke i ståndet det inflytande han hade väntat, han tänkte störta den öfvermodiga talmannen; men se talmannen sitter ännu kvar» o. s. v. Med Faxé och Reuter Dahl samtalar jag icke.* Fruntimmersunderhandlingar ha varit å bane för

* I ett annat bref till Hierta yttrar Thomander: »Reuterdahls meningar äro hans uppfostrares och omvändares, H. Järta, med den skilnad att det aldrig händer med R:s uttryck för sina meningar, såsom det någon

att utverka tillåtelse att fortsätta vårt umgänge; men utan framgång. Den hale och nyfikne gubben är helt förlägen. Han har förekallat professorer för att öfverlägga med dem om första förslagsrummet till domprosteriet. Emellertid fjäsas jag å båda sidor, på den högra för att dermed försona den vunna segern, och på den venstra af harm öfver nederlaget. Heurlin sökte förgäfves förmå studenterna att, såsom annars alltid sker, med hurrarop lyckönska den nye domprosten; deremot vederfors mig den äran mycket entusiastiskt efter hemkomsten. I sessions-salarne blir alltid min mening pluralitet, och särskildt låta de konservative sig angeläget vara att begripa min stora och öfversvinneliga vishet i rådslagen.

I dag underskrifver jag tillsammans med mina vänner Faxe och R. en inbjudning till Fjellstedt i Basel att begifva sig hit för att förestå ett institut till missionärens bildande. F. och R. äro emot förslaget och hafva dock bifallit det. De 10,000 Rdr B:k, som årligen utgå till missionsinrättningarne, kunna gerna användas här, och man har en spirituell och litterär vinst af att sjelf besörja saken. På nyåret skulle den kunna vara i gång.

Ett sällskap är bildadt för bearbetandet af Skånes historia: det är i verksamhet i flere riktningar. Från Köpenhamns arkiver äro redan 250 ark viktiga handlingar utskrifna af den verksamme Förste Landtmätaren och Rådmannen i Malmö Ludv. Falkman. Framdeles tänker jag att ett för allmogen fördelaktigt ljus skall sprida sig öfver halländska kyrkohemmansfrågan.

Lydig Dyvikas goda anvisning, att när man icke kan vara kung i Danmark och Norige, söka bli borgmästare i Amsterdam, har jag nu lagt vid akademiens finanser den hand som icke får vidröra statens: i går har jag uppgjort en ny stat för lundensarne. För öfrigt tal och predikningar alltjemt, och

gång enligt recension i Studentbladet skall hända med Järtas, att de »taga formen af qvickhet». Men den store Demosthenes var också utan qvickhet som bekant är.»

fristunderna uppsäckade med franska komiker och engelska humorister. Både dem och mig anbefaller jag härmed åt din glada och välgörande åtanke.

Jag är till och med icke utan min konstexposition, den utgöres förnämligast af ett gipsadt tak och 11 styck. nymålade dörrar, hvilka ock du säkert icke afundas mig. Var god fråga Audit. Scheutz vid tillfälle om han har något emot att jag till underpris försäljer en del häften af vår Shakspeare, som snart i tjugo år har belastat verlden.

Helsa hjertligt och vördnadsfullt din goda fru ifrån mig et komp.; och var emot henne å mina vägnar så tacksam som det icke är mig tillåtet att vara.

VIII.

H. G. Trolle-Wachtmeister.*

1.

Årup den 16 Augusti 1850.

Den förbindliga skrifvelse, som jag af hr auditören haft äran emottaga, skulle lätt kunna föra mig på den tanken att min uppsats rörande framl. Toll egde en förtjenst vida större än jag sjelf vågade tillägga den. De obetydliga fragment, som der äro sammanförda, skulle jag hafva tvekat att meddela, om jag icke trott mig genom deras framlemnande ådagalägga huru äfven jag i min mån nitälskar för hr auditörens värdefulla företag att i sanningens hittills bortskymda glans framställa en af

* Hans Gabriel Trolle-Wachtmeister, född 1782, död 1871, justitiekansler från 1809 till 1818, mecenat, vetenskapsidkare, förtrogen vän till Berzelius, frisinnad politiker, innehafvare af de betydande possessionerna Årup och Trolle-Ljungby, der Thomander i sina yngre år vistades som informator för Trolle-Wachtmeisters barn.

de mest utmärkta personer, hvarmed vårt land i dessa senare tiders fattigdom har att skryta. Om ett eller annat drag häraf utur mina anteckningar ingå i den rika och det upphöjda föremålet fullt värdiga teckning, för hvilken vår historia nu står hos hr auditören i förbindelse, skulle jag finna mig deraf särdeles smickrad. — —

2.

Årup den 9 Oktober 1855.

Jag har haft äran mottaga hr auditörens förbindliga skrifvelse. Om jag förblefve stillatigande vid de deri yttrade tack-sägelser, skulle det se ut som tillegnade jag mig dem med känsla af full behörighet. Derför måste jag erkänna att mitt bidrag till hr auditörens värdefulla förehavande är för obetydligt, för att ens böra nämnas, och att uraktlåtenhet att erbjuda det skulle å min sida hafva inneburit ett åsidosättande af pligt emot min hädangångne vän, hvars efterlemnade skatter det åligger mig att i möjlig mån göra fruktbara, medelst deras framdragande i ljust, sedan de till ljusets tjenst blifvit samlade.

Sådan som herr auditören såg och skildrat Brinkman med de små barnen, framstod han, om jag så må säga, i sitt normala skick. Aldrig har någon djupare än han tagit intryck af evangeliis ord om *barnen*. Sjelf gladde han sig, nästan skrytande ännu vid tillryggalagda mera än 80 år, att vara *ett barn* och verkligen kunde man säga att i honom lefde ett idealiskt barnasinne. På räkningen af deruti ingående älskvärda egenskaper sätter jag det i vår tid af splittrad öfvertygelse och skärande ofördragsamhet icke vanliga förhållande, som rådde mellan Brinkman och mig, att under en 40-årig bekantskap och vexlande skiften den innerligaste förtrolighet och tillgifvenhet aldrig ett ögonblick grumlades af något moln, framkalladt af de skiljaktiga meningar, som hos honom och mig utgingo från den stridiga omfattning vi gjort af samhällsskickets stora angelägenheter. Men till Brinkmans egenheter hör, hvad som

nu först vid revisionen af han arkiv blifvit mig bekant, att åtskilliga frågor, hörande till nyssnämnda emellan oss sällan hvilande status controversiæ blifvit af honom, och på det vanliga epigrammatiska, dock alltid godmodiga manér, hvaruti han var en fullkomnad mästare, afhandlade i ett särskildt arbete, åt hvilket han gifvit form och namn af *politiska bref till Tit. Trolle-Wachtmeister*, hvilka bref skrifna, såsom af deras datum röjes, under det att vår vanliga brevexling pågick, sannolikt icke varit ämnade att nånsin afsändas. Författaren, för att ge luft åt sin polemik, hade troligen behof af någon, åt hvilken han kunde på papperet rikta sina argument, och tog mig såsom varande närmast till hand.

Jag står till min affidne väns minne i tacksamhetsskuld för mera än han kan ana, då han åt mig bestämde sina samlingar. Genom dem har blifvit inledd den nära bekantskapen för mig med vår gemensamme vän lektor Andersson.* Det förhållande, hvaruti jag kommit till denne rikt begåfvade och älskvärde man, anser jag såsom en skön höstblomma, uppspirad för mig uti min lefnadsafton.

IX.

P. Wieselgren.**

1.

Helsingborg den 11 Maj 1852.

Med tacksägelse för ditt bref och goda erinran rörande brefvet till min gamle vän Atterbom, innesluter jag ett intro-

* Gustaf Andersson, lektor vid Lunds katedralskola, utgifvare af Adlersbeths memoarer m. m., hvartill han i Brinkmanska arkivet hemtade materialier.

** Per Wieselgren, den bekante literaturhistorikern och nykterhetsiffraren, född 1800, kyrkoherde i Helsingborg 1847—57, sedermera domprost i Göteborg, der han afled 1877.

duktionsbref, som litet tidigare kan föra två intelligenser i Vadstena samman, än som annars möjligen kunnat bli fallet; ty nog hade herrarne i alla fall kommit hvarandra nära. Der äro ej få beröringspunkter på Globus coelestis, som jag skrifvit till A., om ock differenser på Globus terrestris.

Må Reuterdahl låta sig varna, när han nu blifvit Summus Episcopus de jure med Kung Oscar de facto, af Englands erfarenhet. Tre millioner ha der i sista decenniet gått in i påfvedömet, till $\frac{9}{10}$ delar måhända i följd af engelska ministerens tilltag att döma öfver dogmer och renlärlighet. Skall kyrkan hafva en Sum. Ep., så resonerar man, är det ett *mindre* ondt att, ha biskopen i Rom, som är bunden af traditioner och kyrkans historiska utveckling i de äldsta momenterna, än att ha såsom sådan dagens premierminister, uppkastad till tronfoten af en votering bland folkombud, hvilkas väl vanligen varit beroende af helt andra frågor än religiösa. I Sverige vinner väl ej Rom på tilltag af Sum. Ep. att afgöra om dogmer, men den religiösa anarkien skall vinna en gros derpå. Och hvad som heter religionsfrihet bland folk med religion på allvar, om ock betingadt i sitt existera af olika kyrkoförfattningar, det, fruktar jag, blifver anarki hos ett folk, der det religiösa allvaret är så sällsynt och *osedligheten* har för sig så stora krafter. Ty se på vår aristokrati och vår bourgeoisie mångenstädes, vårt proletariat och vår »pöbelpress» allestädes — ja, sjelfva Clerus här och der. Vi måste kämpa om sjelfva A. B. C. i moralen. Min strid har ej hunnit längre. Om »dogmerna» bry sig ej fienderna. — —

2.

Helsingborg den 27 Juli 1855.

Atterbom är död. Ack, en gång skrifva våra vänner till hvarandra om *vår* död. — — Det var en svår förlust. Nu har jag ingen ungdomsvän kvar i Upsala, mer än E. Fries och den besynnerlige J. H. Schröder. Atterbom var älskelig præ ceteris. Hur mycket vett och vetande sjönk ej med ho-

nom i grafven. Sent uppstår en så *kärleksrik* och *djup kännare* ibland oss! — —

Så fort min Essen blir tryckt, skall den sändas dig (jag tror om en månad), om det då ej är för sent för dig att i din Toll bemärka hvad som är utdrag ur Tolls bref till E. Behöfver du förr, så skola de bladen sändas dig, der ett och annat förekommer, ej taget ur de Tolls bref, som voro lånta från Årup och hvaraf Gustaf Andersson sändt dig härifrån afskickade afskrifter, utan ur de här befintliga breffven. Jag hoppas min Essen skall intressera dig, som med ditt exempel verkat denna imitation.

3.

Helsingborg den 5 December 1855.

Har Sturtzen-Becker proponerat dig att flytta till Helsingborg och öfvertaga hans Öresundspost, då Borg nu snart (till våren) vill lemna den och fara till Paris? Borg har föreslagit att göra dig förslaget; men jag har ej hört sedan om utgången. Nog vore, om du ville återgå till publicistisk verksamhet, Helsingborg ett mera passande ställe än Döderhultsvik, äfven blifven stad.

Fattigdom.

Berättelse af

Mathilda Roos.

Gabrielle låg halfva förmiddagen på sin chaise-longue och slumrade.

Hon hade hufvudvärk, och då och då genomfors hon af en feberrysning, som kom henne att svepa schalen tätare omkring sig.

Klockan var slagen tre, när hon kom hem i natt, uttröttad af en lång, svindlande kotiljong, med ballhettan i blodet och sorlet af de pratande rösterna och valsens toner i örat, så att hon ej kunnat sofva en blund under den återstående delen af natten.

Det var därför hon nu på förmiddagen skulle försöka taga igen den förlorade hvilan; men någon sömn kom icke öfver henne, endast ett tungt, behagligt drömmeri, som döfvade hufvudvärken, och under hvilket hon ånyo genomlefde den föregående aftonens tilldragelser, upprepade ord som behagat henne, lät om och om igen vissa scener glida genom fantasien, än lifliga och tydliga, så att hon nästan tyckte sig se sina kavaljerers ansigten och höra deras röst, än otydliga och beslöjade, mera lika stämningar, framkallade af en blick, en handtryckning.

Hon tyckte icke illa om denna fysiska svaghet, som gjorde henne likgiltig för det yttre lifvet och kom alla känslor och tankar att kännas så obeskrifligt smekande.

Vid ett-tiden inträdde kammarjungfrun med frukostbrickan.

Gabrielle reste sig suckande upp; hon tyckte ej om att hennes behagliga drömmar skingrades. Då hon emellertid

började att äta, visade det sig att hon hade en förträfflig aptit; en stor chateaubriand och en halfbutelj porter försvunno med mycken hastighet.

— Grefvinnan ber att fröken är god gör sig i ordning till promenaden, — förkunnade kammarjungfrun.

Gabrielle suckade ånyo, — fast denna gång alldeles omedvetet. Dessa reglementerade promenader, hvilka, så långt hon kunde minnas tillbaka, hon och modern alltid brukade företaga mellan tu och fyra, tröttade henne. Men hon var så långt ifrån att göra någon invändning, att icke ens i hennes innersta tankar uppstod den svagaste föreställning om, att det öfver hufvud taget var möjligt att göra en promenad annat än mellan tu och fyra i sin mors och — sedan hon blifvit förlofvad — i sin fästmans sällskap.

Ty fröken Gabrielle var, från och med sin tjugonde födelsedag, då hennes förlofning eklaterades, fästnö åt sin barndoms och ungdomsvän, baron Ehrenberg. Öfverdrifvet förälskad i den hyggelige, städade baronen var hon visserligen icke; som barn hade de lekt och gnabbats med hvarandra och då baronen var en lång, tafatt skolyngling med förvuxna ledamöter, utgjorde han för Gabrielle, som redan kastat sina blickar på gardeslöjtnanterna, ett ständigt föremål för tyst, medlidsamt förakt. Men då baronen sköt upp i höjden och lade ut kring axlarne, medan i stället händer och fötter stannade i växten, då tafattheten och slyngelfasornerna försvunno, och då föräldrarne började oafbrutet upprepa för Gabrielle, att om hon ville göra dem lyckliga och sjelf bli en lycklig hustru åt en ovanligt förträfflig ung man, skulle hon icke svara nej till baronens frieri, ansåg sig den unga flickan ej ha något giltigt skäl till afslag, utan gaf beredvilligt sitt samtycke att förlofningen eklaterades.

En hyggligare och i alla afseenden mera exemplarisk fästman än baron Ehrenberg kunde hon ej heller ha fått. Hans samhällsställning och förmögenhet, hans uppförande och åsigt, — allt var i sitt slag fullkomligt. Liksom han af sina föräldrar emottagit ett väl skött fideikommiss, så hade han äfven ärft en hel mängd redan färdiga åsigt i religion, politik, literatur och ekonomi, hvilka liksom lågo ordnade, hvar och en kategori i sitt fack, så att han blott vid tillfälle behöfde taga ned dem, använda dem och sedan lägga dem på sin plats igen. Häraf uppstod också den mest fullständiga ordning i hans inre; hvad man än talade om, i hvilka förhållan-

den han än var, hade han alltid sina bestämda »fack» att gå till — aldrig någon tvekan, något letande, allt klart, städadt och regelbundet som i de väl skötta stallen och ladugårdarne på hans fideikommiss.

icke heller i dag förnekade han sin punktlighet; klockan hade ännu icke slagit tu, då han kom för att hemta sin fästmö och sin svärmor till den sedvanliga promenaden.

Baron Ehrenberg var icke någon vacker man, men hans utseende var sådant, att alla, både herrar och fruntimmer, vid en beskrifning öfver honom, skulle säga att han »såg mycket hygglig ut». Han hade goda, vänliga, visserligen icke qvicka, men långt ifrån dumma ögon, och då nu hans fästmö, färdigklädd till promenaden, kom ut i salongen, och han ifrigt skyndade emot henne och med en öm blick frågade hur hon mädde efter balen, spred sig öfver hans temligen vanliga drag ett så varmt, innerligt leende, att han blef nästan vacker.

Jemfördt med detta strålande uttryck, såg Gabrielles vackra ansigte nästan trumpet ut. Hon lät fästmannen kyssa sig, ja, hon till och med besvarade hans smekning, men det skedde på samma likgiltiga sätt, hvarpå tvenne icke öfverdrifvet älskande syskon af gammal vana kyssa hvarandra. Fästmannens ankomst förorsakade henne icke den ringaste själsrörelse; hon lyssnade på ljudet af hans steg och stämma liksom hon lyssnade på hvilket annat ljud som helst, som icke förorsakade henne något bestämdt obehag.

— Du ser blek ut, älskling — sade baronen och strök med handen öfver den unga flickans fina kind — du är bestämdt öfveransträngd af dansen . . .

Gabrielle skrottade, till hälften otåligt, till hälften gäckande.

— Jag undrar när den dag skall randas, då jag slipper höra att jag är blek! Jag har nu i alla tider varit blek, jag är det fortfarande, och jag skall aldrig blifva något annat, äfven om jag aldrig ginge på baler och aldrig dansade! Lär dig det, *mon cher*, — tillade hon mera skämtsamt och nöj sin fästman i örat.

Gabrielle tyckte mycket om att gnabbas och småretas med sin fästman. Utan att hon egentligen gjorde sig reda för orsaken härtill, hade hon likväl en förnimmelse af att detta gnabb var som en uppfriskande sälta på deras temligen ljumma och hvardagliga kärleksförhållande. Ibland,

då hon var vid godt lynne, kunde hon skämta och munhuggas med honom, så att hennes ögon blixtrade, och då var hon så nöjd och förtjust, att hon riktigt kände sig nedstämd när han gick och längtade att han skulle komma tillbaka.

Nu inträdde äfven grefvinnan färdigklädd i salongen. Baronens kysste som vanligt hennes hand och gjorde sig derefter underrättad om hennes helsa, en öfverflödigt artighetsbetygelse, ty grefvinnan brukade, med undantag af en då och då återkommande migrän, aldrig vara sjuk och tillät endast sällan någon annan att vara det. Men hon tyckte icke desto mindre mycket om baronens artighet att ifrågasätta, att hennes helsa kunde vara underkastad rubbingar.

För öfrigt herskade det mellan grefvinnan och hennes svärson den mest fullständiga sympati. De tyckte nästan alltid detsamma; grefvinnan var så hemmastadd i baronens alla olika »fack», att hon mycket väl på egen hand kunde nedtaga hans åsikter, begagna dem och lägga dem dit igen, utan att förorsaka den minsta oordning. Gabrielle brukade också säga, att hon började finna det tråkigt att alltid höra »Ludvig och mamma sjunga unisont!»

Man satte sig nu i väg, grefvinnan först, derefter Gabrielle och sist baronen, som artigt öppnade och stängde porten. Utkommen på gatan, bjöd baronen sin fästmö armen, och sedan promenerade man i ungefär en timmas tid, i Kungsträdgården och bort åt Skeppsholmen. Vädret var vackert, vårtoaletterna togo sig förträffligt ut och man mötte flere vänner och bekanta, tillhörande »le beau monde». Grefvinnan, hvilkens lynne var mycket beroende af att dagens små händelser stodo i öfverensstämmelse med hennes anordningar, — så att t. ex. det icke regnade just då hon fått hem sin promenadklädning från Lundins atelier och ville profva den, eller en ångbåt gick under skeppsholmsbron och insvepte henne och hennes dotter i rök, just då de skulle helsa på en af prinsarne — var följaktligen i dag mycket nådig och föreslog sjelf att de skulle gå in på ett konditori och äta tårtor, hvilket förslag mottogs med stort bifall. Sedan man grundligt förplägat sig, — ty baronen liksom hans fästmö tyckte mycket om kakor och sötsaker, isynnerhet då han blef bjuden derpå — gick man i ett par butiker och gjorde uppköp, hvarefter man stilla och belåtet anträdde hempromenaden.

Då Gabrielle kom in i sitt rum, för att kläda sig till middagen, låg på hennes skrifbord ett bref med för henne obekant handstil. Hon vände nyfiket derpå, bröt det der- efter och läste ifrigt följande rader:

»Min fröken!

Härmed får jag underrätta er, att jag försökt ordna mitt arbete så, att jag kan gå Er mors önskan till mötes och få porträttet färdigt före sommaren. Vi kunna således börja redan i morgon, om ni vill infinna Er i min atelier, gatan, N:o 4, 3 trappor.

Vördnadsfullt
Gustaf Larsson.»

Gabrielle genomläste brefvet ett par gånger, under det att ett småleende spred sig öfver hennes drag. Det var åtminstone kort och godt, detta bref! Och så att han hade skrifvit direkt till henne och ej till modern, med hvilken dock denna affär från början afhandlats! Tydligt var han ingen vän af omvägar.

Hon satte sig i soffan, lutade hufvudet i handen och, glömsk af att middagsstunden nalkades, försjönk hon under en stund i drömmar och tankar. Den föregående balafonen steg ånyo upp för hennes inbillning, och ur detta minne framträdde särskildt den vals hon dansat med den unge ar- tisten, som skulle måla hennes porträtt.

Egentligen visste hon icke om hon tyckte om honom eller ej. Det fans något så hårdt och bittert hos honom; det föreföll henne, som gjorde han inom sig narr af allting, men så kunde han ibland se nästan barnsligt god ut. En sak tyckte hon emellertid obetingadt om: det fans icke spår af konstnärstilljordhet öfver honom, han var till sitt utse- ende alldeles lik andra människor. Gabrielle, som aldrig förr personligen sammanträffat med en artist, hade en oklar föreställning om att målare, författare och sångare måste ha några särskilda yttre tecken, hvilka skilde dem från andra människor och hvilka ingåfvo henne en känsla midt emellan traditionellt förakt och nyfiken beundran. Emellertid fann hon inga dylika »tecken» på herr Larsson; hans yttre men- niska liknade fullkomligt hvilken ung herre som helst, utom att han kanske var mera tyst och tillbakadragen än de flesta, och att hans ögon *kanske* också voro vackrare än de flestas . . .

Plötsligen kom hon helt oförberedt, utan någon anledning, att anställa en jämförelse mellan honom och sin fästman. Men hon fullföljde ej denna jämförelse; en känsla af obehag afbröt hennes tankegång och hon reste sig häftigt upp för att kläda sig.

Då hon kom ut i salongen, gick hennes far, greve Deylen, af och an öfver golfvet med händerna på ryggen och samtalade med baronen, som satt i en emma och mekaniskt bläddrade i ett album.

Gabrielle gick fram till fadern, slog sina armar kring hans hals och kysste honom ömt. Hennes ansigte fick härvid ett helt annat uttryck än då hon helsade på sin mor eller fästman.

— God morgon, pappa lilla, jag har inte sett dig förr i dag, tror jag!

— God morgon, mitt pyre! Nå, har du hvilat ut efter dansen, du ser litet blek ut, tycker jag?

— Gör jag? — svarade Gabrielle med sin mest intagande, milda röst.

— Ja, jag vet inte hvad vi har för ungdom nu för tiden, — fortfor grefven, — den minsta ansträngning gör dem klena och nervösa. När jag tänker på hur jag kunde roa mig i min ungdom . . . Qväll efter qväll på bal, och så tidigt i kasern morgonen derpå . . . och så dessa »nachspiel», då man ibland ej kom hem förrän följande dag . . . Och alla andra galenskaper man hade för sig . . .

Grefvinnan hostade och gaf honom en sträng blick; men grefven var i farten, hans blå ögon, hvilka trots åren bibehållit sin glans, började tindra, han gestikulerade med armarne, och gaf ej akt på sin hustrus ogillande blick.

— Ty, ser ni, mitt herrskap, i min ungdom kunde man göra galenskaper, — fortfor han, i det han kastade hufvudet tillbaka och slog ut handen mot sina åhörare, — man var inte blaserad, man föraktade inte att vara lite tokig ibland . . .

— Nu tror jag vi gå och ta' en smörgås —, afbröt grefvinnan, som hade fått alldeles tillräckligt af grefvens galenskaper i verkligheten, för att känna sig uppbygd af någon historik deröfver.

Man reste sig upp och gick ut i salen, under det grefven ännu lät höra åtskilliga dyningar af sin beundran för den lyckliga förgångna tid, då ungdomen hade mod och lust

att begå galenskaper. Hans ord försvunno emellertid alldeles obemärkta, ty grefvinnan, som icke tyckte om att grefven gjorde sig till narr inför sin blifvande måg, för hvilken hans extravaganser icke voro någon obekant sak, började med en för dylika obehagliga tillfällen egendomlig hög och gäll röst tala om andra saker. Att bevара skenet, att öfverskyla grefvens dumbeter, att genom en låtsad okunnighet om hans lättsinne och trolöshet och genom då och då fälda lämpliga yttranden om hemmets lycka och en hustrus pligter, inbilla världen att allt var som det borde vara, utgjorde numera grefvinnans enda sträfvan. Hvad hon fordom känt för sin man af passionerad kärlek — ty grefven var, trots sitt lättsinne och sin brist på intelligens, en angenäm och intagande person, — hade helt och hållet drunknat i alla de bittra strider och missräkningar, hans ohöjda trolöshet förorsakat henne.

— Mamma, — sade Gabrielle, sedan de en stund talat hit och dit, — jag har haft bref ifrån herr Larsson, att han vill göra mitt porträtt färdigt före sommaren, och att vi kunna börja i morgon redan.

— Hvad för något? — utbrast grefvinnan häpen — har han skrivit till dig? Så högst opassande!

Baronen gjorde en liten axelryckning och grefven smålog, liksom hade de velat säga: »kan man egentligen vänta något annat?»

— Omöjligt kunna vi börja i morgon —, fortfor grefvinnan, som genom denna lilla näsvishet mot Gabrielle kommit ur humör och helt och hållet glömt sin ifver att få porträttet färdigt.

— Hvarför inte, mamma? — invände Gabrielle.

— Hvarför? — upprepade modern, — därför att vi icke genast kunna stå till den herrns disposition. Jag skall skriva sjelf och underrätta honom om att vi ej äro lediga förrän i öfvermorgon.

— Men då kanske han är upptagen, och så stöta vi oss med honom och få ej porträttet.

Grefvinnan ryckte föraktfullt på axlarna.

— Åh, han målar det nog — svarade hon kort, öfvertygad som hon var, att herr Larssons tid och arbete helt och hållet stodo till hennes disposition.

Man talade ej mera i detta ämne, men då grefvinnans anfall af dåligt lynne gått öfver, började hon inse, att det

kanske var klokast att ej försumma tiden, samt skickade på eftermiddagen ett bud till Larsson att hon och hennes dotter skulle komma på utsatt tid.

Följande dag stod det greffliga ekipaget vid 11-tiden utanför artisten Larssons port.

Den unge mannen kände sig genast oangenämt berörd, då han fick se att grefvinnan var med. Han helsade temligen stelt på mor och dotter, och var nästan alldeles tyst, medan han gjorde sina förberedelser till seancen.

För hvarje ögonblick kände han sig mer och mer plågad af grefvinnans närhet. Ifrån första stunden han såg henne, hade han gripits af en stark, ööfvervinnerlig antipati: en känsla, som sväfvade på gränsen mellan harm öfver det tryck, hennes nedlåtande, förnäma hållning förorsakade honom, och förakt för hennes, enligt hans åsigter, gagnlösa, intetsägande tillvaro. Hennes skarpa ögon, hvilka nu med en obeskriflig blandning af nyfikenhet och ligkiltighet granskade rummet och följde hans rörelser, förorsakade honom en retlighet, som helt och hållet förtog den tjusning han annars plågade erfara, då han skulle börja ett arbete, som intresserade honom. Grefvinnans närhet spridde liksom en stelhet, en tyngd i luften, som hindrade honom att som han ville och som han äfven skulle ha kunnat, uppfatta och återgifva bilden af de vackra drag, hvilka så tjusat honom den qväll han dansade med Gabrielle. Med en nästan ångestfull saknad tänkte han på, hvilken glödande inspiration han då kände, hvilket underbart poetiskt skimmer han tyckte omgifva hela hennes varelse, hur han, vid dansmusikens toner och den unga flickans smidiga gestalt tryckt intill sitt bröst, inom sig kände kraften att skapa ett verkligt mästestycke, om han i den stunden fått måla Gabrielles bild.

Men nu voro alla dessa känslor försvunna. Hans hand gick trögt öfver duken, han såg blott framför sig ett vackert flickansigte utan den poesi och den sjäfullhet som en gång tjusade honom, och han tyckte att i hans arbete insmög sig något fabriksmessigt, mekaniskt, som ingaf honom leda.

Han försökte emellertid betvinga sig, och upptecknade bilden så raskt han kunde. Då seansen var slut ville grefvinnan se på duken, men Larsson vände den genast upp och ned och förklarade att det ännu icke var något att se. Grefvinnan envisades, men den unge artisten höll i sig; trots

grefvinnans missnöjda min förblef porträttet upp och nedvändt och grefvinnan måste aflägsna sig utan att ha sett det.

Dagen derpå blef seansen ännu tråkigare. Grefvinnan började göra anmärkningar och gifva små råd angående modellens ställning och uttryck. Larsson kände hur blodet steg honom åt hufvudet och han var nära att ge luft åt den förargelse som kokade inom; men han beherskade sig och nöjde sig med att säga grefvinnan, att den ställning hon föreslog ur konstnärlig synpunkt var omöjlig. Målningen gick naturligtvis denna gång lika illa, ja sämre än förut. Han erfor samma känsla af faddhet och leda vid sitt arbete, som man känner vid en smekning som ges af gammal vana, utan själ och värme.

På detta sätt förflöto ungefär fjorton dagar. Gabrielle och grefvinnan kommo regelbundet tre gånger i veckan, men målningen gick trögt och maskinaktigt, blotta medvetandet om grefvinnans närvaro beröfvade den unge artisen all arbetsglädje. Och dock vågade han ingenting säga; otaliga gånger hade han på tungan en otålig försäkran, att han ej kunde måla om han ej finge vara ensam med sin modell, men orden ville ej gå öfver hans läppar.

Slutligen en seansdag hade grefvinnan sin migrän och Gabrielle, hvilken alltid betraktade dessa hufvudvärksdagar som fridagar, — begaf sig utan moderns vetskap till Larssons atelier.

Nu blef det en annan fart i målningen; Larsson kände ånyo vakna denna tjusning som han erfarit på balen, och som kommit honom att skjuta åt sidan de otaliga arbeten hvaraf han för närvarande var öfverhopad, för att få måla den unga flickans porträtt. Fri från de mörka granskande ögonen, hvilkas blickar hvilat så tryckande öfver honom och hans arbete, kunde han nu obehindradt studera det vackra ungdomliga ansigtet i dess finaste och själffullaste drag. Han uppfångade alla de skiftande uttryck och färgnyanser som flögo deröfver, och sökte att fasthålla dem på duken. Han studerade det karakteristiskt egendomliga i hennes hållning, hennes sätt att bära hufvudet, att lägga händerna, han uppsnappade det minsta lilla skönhetsdrag i hårfästet, i örats form, med ett ord sagdt: allt det själfulla, det karakteristiska, som i grefvinnans närhet varit som en död bokstaf för honom, fick nu lif och betydelse.

I början sutto de nästan alldeles tysta, men efter hand började de prata, först om likgiltiga saker, så lifigare och förtroligare.

— Vet ni, — sade Gabrielle slutligen, — jag har tänkt mycket på hvad ni sade, då vi dansade med hvarandra på balen. Det var bra intressant att höra edra beskrifningar på fattigkvarteren i London!

Han svarade ej genast. Han gjorde ett streck med penseln, lade hufvudet bakut och plirade med ögonen, för att se hvilken effekt han åstadkommit.

— Jaså, ni finner fattigdomen »intressant»? — sade han derefter och vände sig småleende emot henne. — Det erinrar mig om Tolstoys beskrifning på, när han visade sina vänner de fattigas nöd och de alla utropade: »c'est tres intéressant!»

Gabrielle svarade ej; den bittra ironien i hans ord undgick henne alldeles, och hon fullföljde obesväradt sin egen tankegång.

— Till exempel, det ni berättade för mig om den lilla sjuka flickan och hennes bror! Jag kan inte tänka mig någonting mera vackert och poetiskt!

— Ahja — svarade han, i det han åter började måla, — annars är det »vackra» och det »poetiska» just icke hvad man träffar på i fattigkvarteren. Ni har den mest naiva föreställning om fattigdomen, fröken. Brukar ni någonsin göra besök hos fattiga familjer?

— Nej, — svarade hon hastigt, — vi ha naturligtvis våra fattiga, som min mor ibland ser till och hjälper, men som jag alltid varit klen och ömtålig, så. . .

— Nej, naturligtvis, jag kan förstå det. Om ni hade någon praktisk erfarenhet, om ni någonsin hade varit i de fattiga stadsdelarne, skulle ni inte använda orden »intressant» och »vackert» på tal om fattigdom. Ser ni fröken, det är så att ni står på en solljus höjd, högt, högt öfver fattigdom och elände, och derifrån betraktar ni genom en tub de förfallna barackerna, de smutsiga barnungarne, de trasiga qvinnorna, och då tar sig allting bra och »poetiskt» ut. Men stig ned från er höjd, kom fattigdomen inpå lifvet, och ni skall tänka och yttra er annorlunda. Ni skulle ha varit med mig, då jag gjorde mina studier i London, ni skulle ha sett det förfärliga eländet der, ni skulle ha känt den tjocka, qväfvande luften i de usla bostäderna, ni skulle ha sett dessa

magra, hålögda qvinnor, dessa smutsiga, skrofulösa barnungar med sina rinnande ögon och sår på halsen . . .

Han tystnade, ty han tyckte att Gabrielle plötsligt bleknade.

— Jag tror ni mår illa af mina ord? — sade han med en lätt anstrykning af otålighet i rösten.

— Ähnej, — svarade hon med ett svagt småleende, — inte mår jag illa deraf, men det var väl realistiskt . . .

— Tycker ni inte om det? — frågade han och fixerade henne.

— Nej, jag tycker inte alls om realismen. . . .

— Det vill säga, ni tycker inte om sanningen?

— Jag vet icke hvarför man just behöfver sysselsätta sig med *fula* sanningar, det fins så mycket som är skönt.

— Och jag vet icke hvarför man företrädesvis skall sysselsätta sig med de *vackra* sanningarne; då jag kastar min blick ut i verlden, har jag lika stor chance att den träffar på det fula som det vackra . . . Och det fula är ofta vida mera karakteristiskt.

— Men hvarför heter det då *skön* konst, och *skön* literatur; tyder det inte just på att man borde söka sköna och icke fula ämnen?

— De der uttryckssätten äro en qvarlefa från gamla tiden, från den tid då man också sade att det sköna är sitt eget mål.

— Men är det då icke så?

— Nej, min fröken, så är det visst icke. Icke det sköna sjelft, utan *det goda* måste vara dess mål. Det fins bara en brännpunkt i människoslägtets lif: *det goda*, och kring den, mot den måste allt, således äfven det sköna vända sig, och den som inte följer denna hemlighetsfulla, mäktiga attraktion, han går under, och hans verk, om det än bländar för ögonblicket, är skrivvet i sanden.

— Det vill säga, ni anser således ej att vi ha rättighet att njuta af något skönt, utan att först tänka efter, om detta sköna uträttar något godt.

— Jag anser att vi stå inför en ny tid! Detta försjunkande i »det sköna», som i sin högsta potens alstrar en vällustens förtviflan, såsom Neros, skall helt och hållet upphöra. För min del anser jag, att det knappast fins en så raffinerad och farlig egoism som s. k. skönhetsdyrkan!

— Hvad det är underligt att höra en konstnär tala med

ett sådant förakt om skönheten, — svarade hon småleende, — jag trodde att ni mera än någon skulle vara känslig därför?

— Och hvem har sagt att jag icke är det? — invände han häftigt.

Hon betraktade honom med en undrande blick.

— Jag tycker ni har hela tiden icke gjort annat än bevisat mig hur värdelös, ja nästan föraktlig skönheten är?

Han svarade ej. Det blixtrade till i hans ögon och han öppnade munnen, liksom hade ett svar legat på hans läppar; men han slöt den ånyo hårdt, och började ifrigt måla.

— En gång, — sade han slutligen med låg röst och utan att se på Gabrielle, — ifall vi bli mera bekanta, skall jag förklara för er hvad jag menar.

Gabrielle hade ingenting att svara på hans ord, men inom sig undrade hon, om han verkligen var fullt uppriktigt i sin likgiltighet för skönheten, om han icke snarare talade så, för att vara originell och imponera på henne?

Han fortsatte emellertid att måla under tystnad, och han målade så ifrigt och med så mycken kraft, att han på denna seans hann att gifva mera lif och uttryck åt bilden än under alla de föregående. —

En söndagsmiddag strax derefter blef Larsson för första gången inbjuden i det greffliga huset. Han gick icke dit utan hjertklappning; han var visserligen van att umgås i de finaste kretsar och med framstående personer, men det fans hos honom en skygghet, en blyghet, som låg i hans blod, som han kände att han aldrig kunde öfvervinna, och som han brukade bemantla med en sträf stolthet, hvilken gjorde honom otillgänglig för människors vänlighet.

Grefvinnan var i hela sitt uppträdande, i hvarje ord och rörelse personifikationen af förbindlighet och älskvärdhet. Men det låg i denna öfverdrifna hjertlighet, i hennes beständigt upprepade: »sitt, bästa herr Larsson», »för all del tag litet mera, snälla herr Larsson», »drick, min goda herr Larsson», etc., någonting som retade Larsson, — ett slags nedlåtande omsorg att han skulle finna sig i ett så förnämt sällskap, att han icke af idel häpnad skulle glömma sitta, röra sig, äta och dricka, som hade den verkan att han blef mera än vanligt stel och oåtkomlig.

Äfven baronen inlade i sitt sätt samma öfvermått af älskvärdhet. Han ansåg sig genast förpligtigad att taga hand

om den unge artisen, hvars stelhet han ansåg härröra af en naturlig känsla af vördnad och beundran, och han började således, i den fasta tron att Larsson ej kunde yttra sig i något annat ämne än estetik, att tala med honom om målning, hvaröfver han utbredde sig med denna nästan rörande sjelffillit, hvarmed en del personer tala om saker, som de icke det minsta förstå.

Larsson svarade just ingenting; då och då gjorde han en liten böjning på hufvudet och gaf den hyggelige baronen en föraktfull ironisk blick. »En sådan idiot», tänkte han inom sig, då baronen, i den dubbla lyckliga öfvertygelsen, först att han hjälpte Larsson att öfvervinna sin blyghet, så att han för den skicklige artisen ovilkorligen måste framstå som en estetiskt bildad ung man, i värtaliga ordalag lofprisade en tafa, som recensenterna berömt, men som artisterna och särskildt Larsson djupt föraktade.

Utom Larsson var endast en person inbjuden som middagsgäst. Denne person var ett gammalt original, som för närvarande utgjorde ett slags appendix till den grefliga familjen. I sin ungdom hade han varit handsekreterare åt grefvens far; då denne dog, kom han i samma genskap till en excellens, med hvilken han i nära tjugu år tillbragte sitt lif i Europas förnämsta hufvudstäder och hos hvilken han samlade litet penningar samt lärde sig att tycka om ett omvexlande lif med sqvaller och intriger. Slutligen, efter excellensens död, hamnade han på ett af den nuvarande greve Deylens gods, der han blef utnämnd till intendent, ett slags sinekur som grefven anordnade åt honom, till ersättning för att han gjorde grefven små tjänster i vissa ömtåliga förhållanden, att han gick ärenden och höll i garnhärfvor åt grefvinnan och att han hjälpte det grefliga herrskapet till skratta, då de hade svårt att sjelfva hitta på något roligt.

Herr Krona, — egentligen hette han Andersson, men som han tyckte att detta namn var för tarfligt för en person i hans samhällsställning, kallade han sig sedan många år tillbaka vid det mera aristokratiska namnet Krona, — var nu en liten, mager herre, af fullkomligt okänd och obestämbar ålder. Hela hans person, på hvilken för öfrigt allt som med det ringaste sken af sanning kunde vara löst, förskref sig från en annan fabrikant än naturen, bar den mest egendomliga pregel af det lif han fört. Genom sitt intima umgänge med förnämna personer hade han så små-

ningom liksom inpyrt sig med en doft af »*grand seigneur*», som genomträngde hela hans varelse, hans rörelser, hans toalett, hans uttryckssätt, ja till och med hans innersta tankar.

I grunden kunde han icke något språk, — knappast sitt eget, — men han talade obehindradt ett halft dussin, och hans konversation var späckad med franska, engelska och italienska fraser.

För öfrigt stod han på den mest förtroliga fot med hela den greffliga familjen, i hvars intimaste förhållanden han var fullständigt bevandrad. Liksom en hofnarr eller en papegoja hade han rättighet att säga hvad ingen annan fick tala om, och alla hans yttranden, till och med de största plattheter, voro en gång för alla legaliserade qvickheter, hvilka genast väckte åhörarnes munterhet.

Vid middagsbordet var det också hufvudsakligen herr Krona, som förde ordet. Han berättade historier ur societeten i Wien och Paris, kastade omkring sig *bons mots*, och om någon af familjen icke genast hörde hvad han sade, blef det genast ett ifrigt: »hvad säger herr Krona?», och så cirkulerade hans ord kring bordet och applåderades med de vanliga skrattsalvorna.

Äfven Larsson fick sin andel af herr Kronas välvilja.

— Charmant ung man, — hviskade han åt grefvinnan så högt att Larsson mycket väl kunde höra det, — intressanta ögon! *Tout-à-fait la physionomie de l'emploi!*

Efter middagen intogs kaffe i förmaket, hvarvid hela sällskapet plötsligt, liksom hade de genom en gifven signal blifvit påmindas om att de försummat Larsson för herr Kronas skull, började att tala om Larssons taflor, fråga om han hade många i verket, om det icke var intressant att måla, m. m.

— *Cher comte*, — sade herr Krona, i det han smuttade på sitt kaffe och med en oefterhärmlig elegans sträckte ut sitt af en juvelring prydda lillfinger, — ni som är en så stor vän af *les beaux arts*, ni skulle beställa en tafla af vår celebre artist här. Ni har ju sett grefvens tafvelsamling, *mäestro?*

— Ah bah, min lilla anspråkslösa samling, — invände grefven blygsamt.

— *Det* vågar jag opponera mig emot — sade herr Krona och sträckte lillfingret ännu högre i vädret, — det är *ni*,

herr greve, som är anspråklös, men icke samlingen. En veritabel van Dyck — Ni beundrar naturligtvis den holländska skolan, herr Larsson?

— Jag beundrar i allmänhet ingenting, — svarade den unge mannen torrt.

Han ångrade sig, då han uttalat dessa ord; han tyckte själf att de läto dumma och tillgjorda, och han insåg att han tillgripit dem mera för att säga något originellt och afklippande, än därför att de härrörde sig från någon verklig grundsats. På samma gång kände han att han alldeles skjutit bom, att dylika radikala fraser icke passade här, att de icke skulle väcka hvarken beundran eller nyfikenhet, utan helt enkelt tyst öfverseende eller i bästa fall föraktfull opposition.

— *Nil admirari*, — sade herr Krona, i det han satte bort koppen, omsorgsfullt torkande sina färgade mustascher och derefter faderligt slog Larsson på axeln — *nil admirari* är således vårt valspråk! Vi tillhör den nya tiden, den pessimistiska, blaserade ungdomen, som inte har kraft att låta hänföra sig, som hänler åt entusiasmen? Ah, cher comte, hur annorlunda var det icke i vår ungdom — hvar är den värme, den glöd *vi* kände . . .

— Ja, hvar är denna glöd, denna ridderlighet — ifylde greven, i hvilkens minne genast vid orden värme och glöd uppsteg en mängd galanta äfventyr, — hvar är denna hjertats värme, som kunde låta hänföra sig, som icke beräknade, icke . . .

— Jag tror, hördes nu grefvinnans skarpa och kalla röst, — att denna entusiasm, som jag snarare skulle vilja kalla känsla för det sköna och goda, visst icke är död, men det är endast ett fåtal, som ännu förstår att bevara den.

— För min del, sade baronen, som genast gått i ett af sina »fack», — tror jag att ni har orätt i att ge den ena tiden företräde framför den andra. Livvets utveckling går sin jemna gång efter vissa bestämda, orubbliga lagar . . .

— Bestämda, orubbliga lagar, ja visst! — afbröt greven, som fann sig tilltalad af dessa ord. — Och hvilka äro dessa lagar, mitt herrskap? Kärlekens, barmhertighetens, den gudomliga barmhertigheten, till hvilka vi måste blicka upp . . .

— Riktigt greve, blicka upp, det är rätta ordet! — inföll herr Krona. — *Deri* ligger just nutidens olycka att människorna så mycket blicka ned, bland det låga, det me-

squina, det obscena, i stället för att se uppåt, uppåt mot idealet!

Härmed höjde han på sin lilla figur och sträckte pate-tiskt sin ena arm mot taket.

— Bra, kära Krona, — sade grefvinnan lifigt, — ni uttalar just mina åsigter. Det är nutidens brist på religion, på tro, som alstrar allt det onda, som den tyvärr är så rik på. Men Gud ske lof, religionen fins ännu kvar, om det också blott är ett fåtal, som inte anser det som ett bevis på enfald att *tro*.

Härmed lutade sig grefvinnan baklänges och kastade en hvass, utmanande blick omkring sig. Hon såg icke på någon särskildt; men det föreföll Larsson, som om hennes ord voro direkte ämnade för honom. Han iakttog emellertid fortfarande samma tystnad som under hela samtalet. Han insåg att han genom sitt oreflekterade yttrande om att han sällan beundrade någonting, plötsligen kommit på stridsfot med den grefliga familjen, som tydligen, utan att känna hvarken honom eller hans lifsåskådning, på förhand betraktade honom som en farlig representant för nutidens revolutionära tendenser. För öfrigt skulle han ej, äfven om han velat, kunnat deltaga i detta samtal; han visste ej hvad han skulle säga eller svara, han tyckte att dessa godtköpsfraser, som han så ofta hört uttalas i olika tonarter, dansade omkring honom likt vackra, färgade guttaperkabollar, hvilka, alldeles som grefvens och Kronas utgjutelser, sväfvade uppåt, möt taket, så att han ej kunde nå eller träffa dem.

Samtalet fortfor en stund på detta sätt, utan att Larsson deltog deri. Han roade sig i stället med att betrakta Gabrielle, som var lika tyst som han. Det fans någonting i hennes blick som fängslade och intresserade honom, ett uttryck af smärta, som framskymtade deri, än häftigare, än mattare, likt en låga, som ibland flammar till, ibland slocknar. »Hvad är det hon liknar?» tänkte han inom sig, och medan han för artighets skull då och då infikade ett ord i samtalet, satt han hela tiden och letade efter ett svar på denna fråga. Slutligen kom han helt plötsligt, utan någon anledning, att tänka på en vals af Chopin. Ja, det fans någonting hos henne, som erinrade om Chopins musik, — någonting mondänt, parfymradt, öfverförfinadt, och under allt detta en djup smärta, en längtan som valsades bort . . .

— Det är någonting obeskrifligt vemodigt, nästan tragiskt i hennes ögon, — fortsatte han sina tankar, — ögonbrynen äro i synnerhet makalöst tecknade . . . hvilken modell hon skulle vara . . .

Och hans tankar öfvergingo i obestämda syner och bilder.

Vid notiden serverades té, hvarefter Larsson genast steg upp och tog afsked. Trots den föregående lilla misstämningen blef han liffigt ombedd, både af grefven, grefvinnan och herr Krona, att icke glömma bort dem, att snart komma och helsa på igen, hvilket han också lofvade, utan någon bestämdare afsigt att hålla detta löfte.

Under hemvägen genomgick han i sina tankar de sist förflutna timmarne, och han kände hur ur dessa tankar uppstego, likt en stark, bitter extrakt, ett öfvermodigt förakt för de personer han nyss lemnat.

— Hvad veta de egentligen om lifvet, — tänkte han, — der de sitta med sina gamla, nedärfta åsigter, som de inte sjelfva kämpat sig till, som de aldrig fått pröfva i en verklig strid? De tala så stort om att »blicka uppåt», det är för dem en lika lätt och angenäm sak, som att taga på sig en modern klädning eller äta en god middag. De veta inte att det kan behövas en hel lefnadskamp för att tvinga oss att »se uppåt», då i stället allt i lifvet drar oss nedåt . . . nedåt . . . De tala om sin religion . . . hvad är den? Är den priset för själsstrider, är den vittnesbörd om ett ödmjukt och kärleksfullt sinne? Nej, den är en konvenanssak — det är *comme-il-faut* att gå i kyrkan och tro på Gud, liksom det är *comme-il-faut* att vara royalist . . .

Plötsligen hejdade han sin tankegång; den öfvermodiga bitterhet han erfor vände sig mot honom sjelf i en känsla af medlidsamt förakt.

— Och på hvad sätt är jag egentligen bättre än de? — fortsatte han, — egenkär och högmodig är jag liksom de, och hvad åtskillnad gör det, att den ena högmodas öfver sina anor och sin rikedom, den andra öfver sitt snille och sin erfarenhet? Vi menniskor äro just lika allesamman, jag tror mig vara så mycket mera än de, därför att jag gått igenom så mycket, därför att jag fått slita så mycket ondt — men hvad ligger det för förtjenst i att lifvet gått hårdt åt en? Ingen; men olyckan är en god skola — man lär sig tänka och förstå, man steltnar icke i denna naiva egoism,

hvari de rika och lyckliga sitta fast, och som ändå inte hindrar dem att tala om religion och kristlig kärlek, hvaraf de icke förstå mera än den der stenen . . .

Härmed slog han sin käpp mot en gatsten, och det hårda, kalla ljud han härmed framkallade, ljöd som ett eko af hans tankar.

— Och hur vet jag det? — började han åter samma kretsgång, — kanske de äro mycket bättre, mycket kärleksfullare? Kan någon människa egentligen döma öfver mera än en enda, och det är öfver sig sjelf? Och mätes icke allt efter de pund man fått? Och hvem kan då begära annat än ett minimum af förnuftiga åsigter och goda gerningar af t. ex. greve Deylen?

Han smålog åt denna sista föreställning; minnet af samtalet i grefvens salong stod ånyo upp för honom.

Under dessa tankar hade han kommit till sin port; han gick dock icke upp till sig, han föredrog en promenad i den vackra vårqvällen. Långe gick han och flanerade på skeppsholmsbron, ända tills han träffade på några vänner, med hvilka han tillbragte återstoden af aftonen.

Efter ännu några seanser var Gabrielles porträtt färdigt och mycket lyckadt. Grefven, grefvinnan och fästmannen voro storförtjusta, gäfvo sitt bifall att porträttet fick exponeras, öfverhopade Larsson med artigheter, bjödo honom åter igen på middag — denna gång i stort sällskap — samt bådo honom äntligen under sommaren komma ut till deras egen- dom, för att taga studier, hvilket han också lofvade.

En eftermiddag i slutet af maj träffade Larsson Gabrielle ute. Emot vanligheten var hon ensam — hennes fästman var bortrest och grefvinnan hade sin hufvudvärk — Larsson gick därför fram till henne, helsade och följde henne derefter uppåt Drottninggatan.

Den unga flickan kände sig i början besvärad öfver sällskapet, men så småningom försvann detta tvång. Han var ju artist, det var således något »särskildt» med honom, det var någonting helt annat än om en gardeslöjtnant promenerat så här med henne. Och dessutom, — hon *ville* ej afstå från denna promenad, hon erfor i hans närhet en känsla af frihet och sorglös glädje, som hon aldrig förr erfarit, men som seanserna i ateliern och samtalen med Larsson så småningom uppväckt hos henne.

Det hade efter hand blifvit nästan en fix idé hos henne,

att inga människor voro så lyckliga, så intressanta, så fria, så fulla af lifsglädje, som artister, och de känslor af blandad nyfikenhet och nedlåtenhet hon i början erfarit för Larsson voro nu förvandlade till beundran och intresse. Atelierluften hade berusat henne; hon älskade detta rum med dess stämning af »bohémien», dess pikanta anordningar, så olika de regelmessiga, stela omgifningar, hvarvid hon var van.

Detta hindrade icke att hon mellan honom och sig beständigt kände och såg en oöfverstiglig afgrund. De tillhörde olika slag af människor, de voro från början bestämda att vandra på helt och hållet skilda vägar, hvilka likt tvenne parallela linier aldrig kunde sammanfalla.

Hon tyckte emellertid att hon denna vackra vårafton, då de ostörda promenerade tillsammans, kommit honom närmare än någonsin. Fri från moderns bevakande öga, som ständigt lade ett onaturligt band på henne, fri från fästmannen, som hon visste många mil borta, kände hon sig ungdomligt glad och otvungen, och pratade mera oförbehållsamt än hon annars brukade. Hon kände inom sig en så trotsigt eggande glädje vid föreställningen om hvad modern och fästmannen skulle säga, ifall de visste om denna promenad.

Sedan Gabrielle och Larsson, en stund talat om likgiltiga saker, erinrade hon honom helt oförberedt om det löfte han en gång gifvit henne, att då de blifvit mera bekanta berätta hvad han menade med sina besynnerliga åsigtter om skönheten?

Han svarade ej genast; han endast såg på henne undrande och forskande. Det tycktes förvåna honom att hon så långt efter erinrade sig hans ord.

— Säg mig, — sade han slutligen, utan att ha besvarat hennes fråga, — skulle ni vilja sitta som modell åt mig?

— Som modell? — upprepade hon tvekande. Hans förslag smickrade henne, men det fans ändå någonting deri, som oangenämt berörde hennes stolthet. — Och till hvad skulle jag vara modell?

— Till en tiggerska.

Gabrille spärrade häpen upp ögonen. I tankarne hade hon genast börjat sysselsätta sig med en så helt olika, för hennes fåfänga mera tillfredsställande bild.

— Inte passar jag till en tiggerska, — svarade hon litet misslynt.

— Om ni icke det gjorde, skulle jag inte ha bedt er bli min modell, — svarade Larsson. — Nå fröken Deylen, har ni inte lust? Min taffla skall bli ett mästestycke, som går till efterverlden och min modell skall förevigas med den, — tillade han småleende.

— Ja, men hvarför kan ni inte måla mig som Julia, eller . . . Clärchen . . . det skulle jag tycka mycket mera om . . .

— Jag intresserar mig inte det minsta för fröknarne Julia och Clärchen, — svarade Larsson torrt, — det fins så många, som sysselsatt sig och sysselsätta sig med dem, så de få undvara min pensel. Dessutom passar ni mycket bättre som modell till det motiv jag föreslagit.

Hon skrattade något tvunget.

— Jag vet just inte om jag skall känna mig smickrad deröfver!

— Det behöfver ni icke göra, ty jag ber er ej bli min modell, för att smickra er, — svarade han så allvarligt, nästan strängt, att Gabrielle icke kom sig för att svara någonting.

De gingo en liten stund tysta, hvar och en upptagen af sina egna tankar och ändå sysselsatta med hvarandra.

— Nå, hur blir det, fröken Deylen? — frågade Larsson slutligen.

— Ja, men hur skall det egentligen gå till? — invände Gabrielle.

— Det vet jag inte, det får ni arrangera, om ni har lust nämligen.

Gabrielle funderade en sekund.

— Nåväl, ni har ju lofvat att helsa på oss i sommar, vill ni måla er »tiggerska» då, skall jag bli er modell!

— Det blir ju förträffligt! — utropade Larsson lifligt, — tack fröken Deylen, nu skall ni få se att jag målar ett mästestycke. Ni kan ej tro hur länge jag sökt en modell till detta motiv; första gången jag såg er, slog det mig genast att det var just er jag sökt, men jag vågade icke då ens tänka på att kunna få min önskan uppfylld . . .

— Men ni har ändå icke besvarat min första fråga, — invände Gabrielle hastigt, — jag har ej fått veta hvad ni menade med skönheten . . .

— Det skall ni få veta i sommar, då ni sitter modell, — afbröt Larsson, — då få vi tid att tala och då kan jag

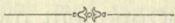
mera praktiskt klargöra för er mina åsigtter. Adjö nu, fröken, tack för ert tillmötesgående — jag reser i öfvermorgon; kanske jag innan dess får göra ett afskedsbesök hos edra föräldrar?

— Ja tack, välkommen, — svarade hon och räckte honom sin hand, — då få vi äfven bestämma när vi få nöjet se er i sommar?

— Ja.

Han lyfte på hatten och tryckte hennes hand till afsked, hvarefter de gingo hvar och en åt sitt håll.

(Forts. i nästa häfte.)

Hur man bedömmar konst, när man är "Ignotus."

Ett genmäle af »Opponent mot okunnighet».*

Akademiens nyligen afslutade konstutställning i Stockholm har af stadens tidningar blifvit bedömd på ett i ögonen fallande försigtigt sätt. Medan det egendomliga inträffade att konstnärerna — jag talar *ej* om de förklarade opponenterna, utan just om de akademivänliga, som *ej* äro professorer — den ena efter den andra yttrade som sin åsigt att utställningen var tråkig och af föga intresse, så har pressen, nära nog med en mun, gifvit den samma vitsordet: frisk, icke-akademisk, måttfull, gedigen konst.

Man var förblindad af partiskhet, om man *ej* medgaf detta, skref märket T. L. i Dagens Nyheter genast då utställningen uppslagit sina portar. Han började dagen derefter sin kritik med en snärt åt »de unga f. d. opponenterna», hvilka, enligt hans tydligt uttalade åsigt,ingo i Blanchs konstsalong på invigningsdagen och kände sig vemodiga inför dessa taflor, hvilkas motiv *ej* voro hemtade från Frankrike och som *ej* voro målade efter det recept, enligt hvilket Carl Larsson, Nordström, Salmson måla, — allt detta fastän *den* sannerligen skulle haft goda ögon som på ifrågasvarande dag kunnat bland åskådarna i Blanchs salong upptäcka en enda af de konstnärer, som tillhöra de f. d. opponenterne. De vore icke der, därför att endast inbjudna hade tillträde till

* Från en af våra konstnärer — som i sin orduing af grannlagenhetskäl också önskar vara okänd — har red. emottagit ofvanstående temligen pepprade utredning, som emellertid genom sitt sakinnehåll måste väcka intresse.

lokalen på invigningsdagen. Men herr T. L. såg dem gå der och vara vemodiga. Då han derjämte till sin innerliga glädje, för en gång, fick se gedigen konst, fick fantasien makt med honom, och sedan han gifvit opponenterna hvad opponenterna tillhör, stack han i väg med att berömma Kronberg, Brambeck, Lundberg och Björek, hans gamla kamrater från Italien, — liksom han förr en gång stälde Roma-qvartetten såsom sjelfständighetens representanter gent emot kottieriandan bland parisarne, utan att han likväl då ansåg sig böra påpeka att af de fyra romarne, som ej underskrefvo den bekanta oppositionslistan, 3 (Lundberg, Brambeck, Clason) voro eller nyligen varit akademien resestipendiater, och den fjerde var Julius Kronberg, som i sina åsikter och i sin radikala skrift om konstförhållandena hemma ej allenast delade opponenternas åsigt om att akademien var föråldrad utan till och med vågade sätta i fråga önskvärdheten af att slopa hela denna akademi.

Så långt om herr T. L. Jag har anført hans uppträdande endast för att påvisa, hur tanklöst till konstverlden hörande frågor kunna behandlas i våra tidningar.

Utställningen behandlades med aktning, och deremot är intet att invända. Men den behandlades också med en lättvindighet, med en dilettantism i kritiken, som var synnerligen i ögonen fallande.

Då tidningarne sagt sitt ord och Dagens Krönika så kom med sin öttitt in på utställningarne i Stockholm och Göteborg», hoppades jag och — jag har orsak att tro det — flera med mig att nu få höra ett sjelfständigt ord, få någon ny synpunkt, om fördelaktig eller ej för det ena eller andra partiet, det kunde komma på ett ut, blott författaren fasthöll sin ståndpunkt och visste hvad han ville.

Ignotus hette han och okänd var han — åtminstone för konstnärerna.

Men hvad fann jag? Ingenting, som jag ej läst förut — ty jag hade, ovanligt nog, samlat och studerat pressens uttalanden om utställningen. Jag var till och med i första förargelsen elak nog att sätta i fråga, huruvida mannen verkligen sett de båda utställningarna eller om han icke nöjt sig med att sitta i nattrock hemma på sin studiekammare och göra ett kompendium af hvad i tidningarna stått om utställningarna. Jag kunde ju ej undgå att märka, huru han med synbar förkärlek begagnat sig särskildt af märket H. A. R:s referat i Svenska Dagbladet och Nya Dagligt Allehanda, (utan att likväl följa sin föregångare i

alla dennes detaljmärknings; — så t. ex. yttrade denne att flickan på Wallanders tafel »En påtår» var »som skuren i trä», medan Ignotus fann att hon »ser ut att vara gjord af papp» och jag såg till min ledsnad att han (liksom andra före och efter honom) dömt mera efter *konstnärsmannen* än efter konstverkens inre värde och att han från sin juste-milieu-ståndpunkt allt igenom undvek att uttala sin uppfattning af hvad man har rätt och skäl att fordra af konsten, utan på gammalt (godt?) manér nöjde sig med att kåsera (öfverlägset ehuru ovigt) om mer eller mindre angenäma motiv och mer och mindre med hans egna åsigt om penselföringen öfverensstämmande behandling af palettens färger.

Ofrivilligt fick jag flera gånger under genomläsningen af Ignoti uppsats i mitt minne ett stycke ur den lilla genomqvicka broschyren: »Anvisning att på 60 minuter blifva konstkännare». Stycket lyder sålunda:

»Konsten att blifva kännare grundar sig på kunskapen om konst- och facktermer. Till deras användande fordras icke så mycket förstånd som för det första: själförtroende och för det andra: kallblodighet. En kännare får aldrig tvifla, aldrig rodna eller blifva förlägen, aldrig inlåta sig i långa debatter. Angripes han af en konsthistoriker, så ställer han sig på målarens praktiska ståndpunkt, men deremot på konstforskarens, om han anfallas af en målare. — —

Särdeles önskvärd är *qvickhet*; den som deri är hemmastadd, behöfver icke ens lära sig denna ordbok utantill, om han blott eger de förutnämnda kännareegenskaperna.»

Antingen Ignotus läst denna bok eller ej, så har han med eller mot sin vilja följt dess råd.

Hvarför jag särskildt yttrar mig om Ignoti uppsats och ingen annans, är just därför att den var skrifven, ej för en daglig tidning, i den brädska som väl kan ursäktas ett eller annat förhastadt yttrande af en referent, utan i en tidskrift, hvars häften äro ämnade att inbindas och bli stående i biblioteken, således skrifven med anspråk.

* * *

Ignotus börjar med att uttrycka sin fögnad öfver det *närmande* han spårat emellan de båda partierna i deras konstnärliga arbete. Skarpast finner han detta närmande uttryckt i skulpt-

turen och i figurmåleriet. Det skulle alltså förr varit större olikhet än nu mellan å ena sidan Brambeck, Lundberg, Söderman, Lea Ahlborn och gravören Lindberg — som Ignotus ej nämner Börjesons arbeten, hvilka antagligen ej anländt till utställningen, då uppsatsen skrefs, så kan jag ju också negligera honom — och å andra sidan Hasselberg, Fallstedt, Lindberg. Men Brambecks Kristi frestelse är redan mer än fem år gammal, efter den fick utmärkelse på salongen 1882. Lundberg har såväl som Hasselberg förut exponerat byster, fullt ut lika karaktäriserande som dessa deras senaste arbeten (Lundbergs byst af arkitekturmålaren Axelsson t. ex. och Hasselbergs af fru Wærn, af kammarherre Lagerberg, af målaren E. Josephson). Lindbergs staty Dimman förekom på konstnärsförbundets utställning i Stockholm i fjor, liksom Chr. Ericssons skål och hans vid école des beaux arts medaljerade qvinnomodell. Hvar ser då Ignotus större öfverensstämmelse nu mot de föregående ären? Hvilka af de båda lägrens bildhuggare är det, som nu närmat sig till det andra partiet? Hade han sagt att professor Börjeson i sin grupp af de båda barnen närmar sig (och det betydligt) till de moderne pariserskulptörerna, då hade i detta yttrande legat någon reson, ehuru Börjesons spänstiga och mångfrestande lynne ställer honom utom en dylik klassifisering, och ehuru den genre, hvari barngruppen är hållen, är lika mycket modernt italiensk som fransk.

Och hvilka af de figurmålare, som togo del å ena sidan i förra akademiutställningen och å den andra i konstnärsförbundets utställningar, ha nu närmat sig det andra partiets målningsätt? Målar ej hela raden nu så som de målade för ett eller ett par år sedan? Några ha naturligtvis utvecklats, men åsigterna, ståndpunkten, hos hvilka har den förändrats?

Konstnärsförbundet förfogar enligt Ignotus öfver den åt japoniseriet lutande Liljefors, den ytterlige venstermannen Kreuger, den dito dito Nordström, den efter sensation fikande Bergh, den i det besynnerliga sig försökande fröken Bonnier och har ju dessutom enligt Ignoti egna meddelanden redan i fjol förvärfvat sig »den fullblods-impressionist» i herr Normann. Ha dessa, jag nu räknat upp, närmat konstnärsförbundets målningsätt åt det akademiska hållet?

Särdeles betecknande är i parentes sagdt Ignoti bedömande af Normann. Han påstår nämligen att dennes smeder i målningsättet verka samtidigt i hög grad manieradt som de verka »kraftigt och *sundt*». Manér och sundhet äro dock två ord,

som äro svåra att förlika. Men bara det låter bra så: »lass geh'n», tänker Ignotus. »Skicka bara af'et» — »det sir dom inte», sade en gammal känd düsseldorfsmålare, när en ung konstnär frågade honom om han inte borde ändra ett och annat på sin taffa innan den afsändes till utställningen. Hvar sida i Ignoti uppsats får i mitt öra de orden till refräng. Några opponenter, exempelvis Zorn, ha enligt hans åsigt gått baklänges. Är det kanske detta som närmat dem till det akademiska partiets konst? Det vore åtminstone ett närmande, som jag garanterar att de ej »sträfvat» efter.

* * *

Ignotus är ibland en svår ironiker, som man ej tar på den pinne, der man släppt honom. Efter att ha förklarar att *båda* utställningarna äro »goda och jämna», yttrar han med den mest älskvärda öppenhet, att inom landskapet stå akademisterna »*mest* aflägsna från det önskade målet, sanning och natur». *Mest* aflägsna! Han menar sålunda att dessa akademister, som åstadkommit en god och jämn utställning, äro äfven på andra områden än landskapet aflägsna från sådana bagateller som natur och sanning. Något så skarpt är af ingen annan yttradt om den lyktade utställningen i Blanchs konstsalong.

* * *

Om tycke och smak bör man ej tvista, och därför har jag intet att säga om Ignoti förtjusning öfver grefve Rosens båda konterfej af det friherrliga herskapet Bonde, hvilka han förklarar vara så »förträffligt målade», att de väcka beundran »hos kännare» (hvilka kännare det är som meddelat referenten sin beundran nämner han ej*), eller att han kunnat se något humoristiskt i fru Chadwicks Tea at five o'clock. När han påstår att Reinhold Norstedts landskapsstudier utgöra undantag från den pregel af epigonarbete, han funnit akademisternas landskap, kan man svårligen dela den uppfattningen, och när han

* I bokhandeln finnes fortfarande: »Anvisning att på 60 minuter bli konstkännare», pris 25 öre — högst rekommendabel för alla som befatta sig med konstskrifveri.

räknar Nils Kreuger till »de längst gående venstermännen», så vore man frestad bedja honom taga litet närmare reda på pariser-måleriets venster.

* * *

Sjelfständighet i uppfattningen är för öfrigt en egenskap, som man ej kan förneka Ignotus. Han säger till exempel, att konstnärsförbundet stämde upp turkisk musik och slog på stora trumman för sin utställning, medan akademisterna »voro kloka, de tego som snälla barn eller som vise män, hvilket här kan vara ungefär detsamma». En stick motsatt uppfattning röjde, underligt att omtala, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, som angående förberedelserna till konstnärsförbundets utställning skref på öppningsdagen: »Hvad stort sker, sker tyst!» Och nog minnas vi att förbundet ej före denna dag släpt ut mer än en enda liten färadig notis, men att de tigande akademisterna deremot på förhand i alla tidningar offentliggjorde långa listor öfver det som skulle bli att se på deras utställning. Ja, man såg till och med på förhand ett och annat loford öfver en och annan tafla.

Ignotus modger också strax efter sedan han talat om akademisternas anspråkslösa tystnad, att »de pekade bara med en magnifik attityd (!) på hvad de gjort och läto publiken döma sjelf».

Prof på sin sjelfständiga uppfattning gifver Ignotus flere. Så skrifver han till exempel att Ingel Fallstedts nyaste porträtt-byster äro »mera konstnärliga och mindre »grinaktiga» än hans senaste». Hans senaste? Det skulle alltså vara de från i fjor: kronprinsessans af Danmark byst, som nu fins på Nationalmuseum, de små prinsessornas, för en tid sedan äfven utställda der? Hvar det okonstnärliga och grinaktiga är att söka i dessa ädla konstverk och i herr Fallstedts öfriga, lugnt hållna byster af nyare dato, återstår för Ignotus att visa.

Om Göteborgsutställningen i år ger han äfvenledes det allmänna omdömet: den visar att nu äro pojkaktighetens dagar förbi. Voro då konstnärsförbundets förra utställningar, har *någon* af dem allt sedan parisarnes första separatutställning 1885 varit pojkaktiga? Och på hvad sätt ha de det varit? Här är ju fråga om sjelfva utställningarna, ej om kataloger eller tidningsartiklar.

Genomgående karaktäristisk är Ignotus, då han angående fru Hanna Paulis, född Hirsch, frukostscen, förklarar att solen väl ej kan gifva alla dessa färgreflexer på en bordduk. Hur i himlens namn vet Ignotus det? Men uttrycket visar hur lättvindigt han — och derom är han ej ensam — behandlar andras studier. Målarinnan har naturligtvis för ro skull målat sin bordduk i dessa färger, som hon ej sett ett spår af i verkligheten, men Ignotus, som aldrig tagit i en pensel — det märks allt för väl på hans sätt att skriva — och som sväriligen så noga aktgifvit på färgrikedomen under ett löfhalf, hvarigenom solen silar ned, han vet genast att det inte kan bli dylika reflexer på det under träden dukade bordet, och han försäkrar rent ut, att fru Pauli »inte kan måla en bordduk, som solen lyser på». Än en gång, hur vet han det? Om han riktigt uppmärksamst läst sin föregångare H. A. R:s kritik i Allehanda, skulle han af dennes förståndiga sats: »Ett målaröga ser ju så mycket, som vanliga dödligas synverktyg hafva svårt att uppfatta», lärt sig en smula försigtighet i sina uttryck.*

Och så komma angående fröken Bonniers sjuka flicka, orden: »Vi tycka uppriktigt sagdt inte att motivet är riktigt smakligt.» Jubelroligt sagdt! Hvad rör det målaren, torde jag få fråga, om en recensent skall finna hans ämne smakligt eller ej? Har han ej rätt att måla hvad som intresserar honom? Har fröken B. ej rätt att (som på hennes andra tafla Reflex i blått) låta solljuset öfver den sjuke falla in genom en blå rullgardin? Herr Hall har gjort sak samma i sin stora blåa studie på akademiutställningen — fast *han* ej har solljus, endast skymningsljus, som faller genom den blåa gardinen och ger hela taflan en blå, egendomlig ton. Hans motiv har ingenting att säga oss, utan alltihop är ju uppenbart måladt enkom för att öfvervinna svårigheten i att skildra denna med blått mättade skymningsstämning? Men Ignotus har ej ett klandrande ord åt honom för det, han yttrar endast att taflan är »målad med stor virtuositet» och menar sålunda sannolikt att herr Hall som maskulinum har helt andra rättigheter än fröken Bonnier såsom varande en dam.

Som synes: nog har Ignotus originel ståndpunkt, när det gäller att utsäga sin tanke om konstverken. Men hvad är det han vill, hvilket mål anser han att konsten i vår tid och under våra förhållanden bör uppställa som sitt närmaste? Rosens

* Han säger också om Berghs tafla: »Konstnären gjorde sig redan till salongen stora förväntningar af den.» Hvar har Ignotus hört det?

Nordenskiöld, som påvisar en betydande kraft och ett betydande herravälde öfver sitt motiv, något som Kronberg till exempel alls ej visat denna gång, affärdar han med några skämtsamma rader. Det faller sig rätt eget att till och med de mest röde opponenterna sätta Nordenskiöld som konstverk högt, till och med mena att den är det bästa Resen gjort, och att de verkliga kunnat uttala skäl för sin åsigt, något som Ignotus ingen gång gör, då han uttalar sin personliga mening.

Ät Kronbergs Romeo-taflor ger han sitt mest oblandade beröm. Och häruti står han ej heller ensam. Taflorna äro ju målade af vår ryktbare samtida, skulle de då ej vara »storslagna» och »af ett betydande konstvärde»? Naturligtvis, och därför underskrifver Ignotus »till fullo alla de loford, som egnats dem», och aldrig i verlden kunde det falla honom in att ställa dessa taflor i den kategori, som är »afägsen från sanning och natur».

Nu behöfver man ej ens höra till dem, hvilka af måleriet fordra något helt annat än hvad de konstrikt uppställda Romeo-motiven bjuda, fordra främst af allt sanning och individuell karaktär, för att finna hur ytliga, hur teatraliskt uppstyltade dessa taflor äro. Balkongscenen med dess löjligt tillkränglade, hardt när oförklarliga grupp, de fadda teatertyperna, den allt igenom »tableau vivant»-artade hållning, båda taflorna ega, det känslolösa i allt samman, det på beställning framkrystade — ej är detta egenskaper, som göra ett konstverk af rang. Våra stockholmsfruar beundrade naturligtvis Julias skönhet och utsade de loford, Ignotus »till fullo» skref under, men de som vilja se verkliga människor återgifna i konsten, de som finna klyftan mellan måleri och teater ofantlig stor, de som i ett konstverk söka personen, individen, de stodo iskalla framför dessa bravurmålningar, och ju mera de studerade sig in i dem, dess mera tomhet funno de, intet annat än en nedslående tomhet. De kunde ha nöje af att studera fackelskenet i grafscenen, att se på den döda Julias vackra ansigte, men det var också allt. Vackra flickor kan Sichel måla, och de mest operamessiga af de tyska godtköpskonstnärerna ha ej fört en mera fadd pensel än Kronberg denna gång. Derfor tröttnar man också snart på hans Romeo liksom på hans Gjulietta, medan man för hvar gång man återser ett äkta konstverk lär sig att älska det allt högre, lefver sig allt mera in uti det.

Ignotus finner här »den fagraste skönhet». Nu äro vi åter inne på privatsmakens område. Jag finner skönhet i hvarje

liten bit verklighet, sedd genom ett temperaments prisma, skildrad på individuellt sätt.

När fransmannen om en tafla säger *c'est vu*, då uttalar han den förnämsta fordran, vår tid ställer på ett konstverk, och när han fastställer *Petude passionné de l'homme* såsom figurmålarens sträfvan, då har han sagt ordet.

Kom nu inte och invänd: »Men Kronberg kunde väl aldrig ha »sett» Romco och Julia», ty då svarar jag: han kan ha sett *kärlek* i verkligheten, och det borde här haft mera betydelse än namnen Romeo och Julia, som mest intressera katalogen — ja, och Stockholms teaterpublik förstås, som också känt sig nästan oförskämtdt hemmastadd framför dessa målningar.

Hvad bör konsten göra? Skildra verkligheten. Och ju sannare och mera individuellt den skildrar det verkliga, dess mera når den också skönheten.

Jag upprepar: det är ej därför att Ignotus hyser annan åsigt än jag, som jag uppträder emot honom, endast därför att han utan att uttala minsta grund för sina ord, instämmer i de gamla färdiga fraserna, när det gäller ett arbete af en konstnär med stadgadt rykte. I högre grad än något annat här på senare tid utställdt konstverk visa Kronbergs båda taflor kontrasten mellan den gamla konsten och den nya. Men ingen har uppstått och påvisat det ytterligt karaktäristiska i motsättningen mellan Kronbergs nuvarande ståndpunkt och de mest om sina vägar och sitt mål själfmedvetna konstnärerna af fransk skola, exempelvis Kröyer, Edelfelt, Werenskiöld, för att inte nämna någon af våra landsmän.*

* * *

Hur ofta händer det ej, när man läser ett svenskt konst-kåseri, att man har skäl att utropa:

»Men han har ju icke reda på det han skrifer om!»

* Helt och hållet förbigår Ignotus bland akademisterna Nyberg, Thure Cederström och Lindberg. Efter han inte håller fäst sig vid Åkermans gipsqvinna, så känner jag förbunden att yttra ett ord om henne, i synnerhet som hon gaf mig det första intrycket af denna utställning.

Hon sitter i vestibulen, vridande sina händer. Midt framför henne återfinnas i medaljong C. D. af Wirséns blida ansigte, saknande det Tinnerholmska draget, som enligt Ignotus hör till personens karaktäristik. Den ärade skaldens hufvud är emellertid på medaljongen omgifvet af en krans af

Och att man då får till svar:

»Det är icke heller hans fack. Hans uppsats framträder ju utan anspråk. Man kan inte begära» etc. etc.

Tänken er att någon uppträdde med afgörande domar inom andra brancher, till exempel i ekonomiska frågor, utan att ha studerat sig in i saken! Skulle hans uppenbara misshugg då urskuldast af förklaringen att han uppträder utan anspråk?

Typen för den svenske »konstberidaren» är alls ej den afundsamme man, som Ernst Josephson visade oss i sin lilla onda uppsats i G. af Geijerstams Revy, ej en man som betraktar allt hvad konstnärer heter med fiendtliga blickar och hugger dem i hälarne för hvarje steg de taga, utan tvärtom en ganska förbindlig herre, som aktar sig för att kompromettera sig genom att tala emot vinden, när det är fråga om konstnärer med auktoritet, och som gerna vill hålla sig god vän och gynnare till de hvarandra mest motsatta riktningar inom konsten. I hans verksamhetsområde utgör konsten en så underordnad del, att han blott föga har tid, kanske i något fall ej ens bryr sig om att ägna sig deråt, studera sig fram deri, taga del af hvad man ute i verlden tänker och säger, hvilka nya åsikter der träda fram och kämpa för tillvaron m. m.

Att den svenske konstkåsören kan påpeka mer än en giltig förmildrande omständighet för att han skrifver så som han skrifver, skall jag gerna medgifva oombedd. Men jag påstår att vi ha rätt att i en kritisk studie lika väl som i ett konstverk söka personligheten. Den kritiker, som ej lägger kritikens måttstock på sin egen kritik och som ej gifver sig sjelf i sina studier, liksom han fordrar att konstnären skall gifva sig sjelf i sina arbeten, han är ej annat än en literär handverkare, som skrifver gud vet hvarför.

Och hvad nu Ignotus beträffar: inte är det billiga qvickheter publiken behöfver höra om konstverken. Den enda behållning läsaren får af en sådan slags kritik är på sin höjd den tanken om anmeldaren: »se hvad han kan», — alldeles samma

lager och eklöf — en skön tanke, antagligen upprunnen hos skulptrisen, som är fru Ahlborn. Men den hvita, nakna qvinnan — som jag först ansåg vara en personifikation af den nakna sanningen, men som i katalogen kallas Längtan — sitter vridande sina händer och stirrande skygg och med fasa på den lageromvirade tronskalden.

Det komiska intryck, hon gjorde, placerad just på förgården, och det strängt akademiska intryck, porträttmedaljongen ingaf, utgjorde till sammans en händelse, som såg ut som en tanke. Jag kan väl inte tro att någon liten smula af spjufvern fanns kvar hos ordnarne af utställningen?

På konstens tinnar.

Några drag från Jenny Linds triumftåg i utlandet.

(Ur samtida anteckningar.)

Af

Frithiof Cronhamn.*

I.

Skulle man vilja indela Jenny Linds konstnärsbana i några bestämda perioder, så kunde man på goda grunder säga att med sommaren 1843 ingick ett nytt märkligt skede i hennes artistlif. Det var då hon första gången lät offentligt höra sin härliga stämma utom fosterlandets gränser, det var då, som den »svenska sångens drottning» lade Finland och Danmark under sin spira.

Den 21 juni 1843 slöts operasäsongen i hufvudstaden med operetten »Skatan», hvori Jenny Lind hade hufvudpartiet. Efter någon tids stillhet och lugn lemnade vår sångerska Stockholm för att begynna en konsertturné i Finland. Knappt anländ till Åbo blef hon anfallen af en lindrig påssjuka, men tillfrisknade så snart att hon redan efter en vecka, d. 15 juli, kunde gifva sin första konsert i Åbo. Den bevistades af fyrahundra personer och var i flere fall den briljantaste man på lång tid der kunde påminna sig. Utom programmet gaf konsertgifverskan till sist några svenska visor, dem hon sjelf ackompanjerade sig vid pianot.

Vid landstigningen i Helsingfors helsades hon af regementsmusik och folkmassans jubel. Den förtjusning hon här fram-

* Denna artikel, som för sig är ett afslutadt helt, utgör på samma gång en fortsättning af samme författares uppsats i decemberhäftet: Huru Jenny Lind blef »Nordens näktergal». *Red:s anm.*

kallade med sin sång afspeglade sig temligen troget i en »him-
melsk» recension i Morgonbladet: »Det rykte som föregått den
älskvärda sångerskan och det entusiastiska bifall, som snart sagdt
blifvit henne en vana att skörda, hade troligen som det plär
hända, till den grad stegrad* väntan hos en stor del af pu-
blikan att den misströstate att få densamma fullt realiserad.
Desto högre måste man därför uppskatta det odelade bifall och
den förtjusning hvarmed de första tonerna af hennes ljufva röst
helsades och som, ju längre sången framskred, hänfördes och
stegrades till en höjd som bättre låter känna sig än beskrivas.
Vore ej bilden så utnött, så skulle man, om någonsin, kunna
säga att Jenny Lind sjunger som en näktergal, ty till den grad
eger hon denna förtrollande makt att låta tonerna tala till hjer-
tat, att gifva vingar åt känslan och fantasien — ja sjelfva kriti-
ken blir frestad att säga åt sig sjelf: 'Dåre! ögonen som njuta,
i ditt anlet du ej bär.'

* Den sydländska passionerade styrkan, den glödande färgen,
den ljungeldlika inspirationen tillhöra ej Jenny Lind. Hon är
en klar, mild och ljuf nordisk natur med hög, ljusblå himmel,
hvilken afspeglar sig i en bölja så silfverklar att sjelfva dess
djup ej hindrar att skåda de under den gömmer. Sedan man
hört Jenny Lind, förstär man bättre den gamla sägnen om de
underbara toner som under stilla sommarnätter skola ljuda från
Neckens harpa. . .

Om Jenny Lind till den grad bemäktigat sig alla de resur-
ser den konsten erbjuder, att för henne i den vägen föga eller
intet återstår, det våga vi ej bedöma, men det välde hon eger
öfver sin röst, den lätthet hvarmed hon inlägger natur och ledig-
het äfven i de största svårigheter, gifva henne, hvad konst be-
träffar, otvifvelaktigt ett rum bland vår tids största sångerskor.

Hennes stil är uttrycksfull och ren. Hennes sång har den
italienska metodens värma och kolorit och framför allt den rena
artikulationen af orden och det fina bestämmande af noternas
och tecknens valör, hvarom italienarnes öra är så nogräknadt.
Dessutom förstär hon att i sitt föredrag inlägga den dramatiska
hållning, hvarförutan sången mindre blir en bild och ett uttryck
af själens rörelser än en meningslös följd af toner om än aldrig
så vackra. Det hänförande i hennes sång torde till en stor del
lega sin orsak i den dramatiska uppfattningen af ämnet, hvilken
liksom medvetslöst infinner sig äfven då hon står vid notstäl-
laren eller sitter vid pianot. Hennes karakteristiska, sanna
och uttrycksfulla föredrag bär alltid stämpeln af handling eller

objektivitet, eger alltid det känslofulla, naiva uttryck, hvarför utan sången icke går till hjertat och som i den vanliga konsertstilen oftast saknas. Hennes röst eger denna timbre, denna tjugusande klang som redan från de första tonerna hänföra åhöraren, äfven den minst musikaliskt bildade och som utgöra så till sägandes musikens sinliga nöje. Äfven på den kallaste åhöraren måste den ljufva inspiration, som till och med visar sig i sångerskans blickar och anlete, göra intryck. Efter afsjungande af de sista musiknumren bekransades Jenny Lind af hr Pacius,* under hvars ledning den ackompagnerande orkestern stod.»

Morgenbladet meddelade sedermera en novell, hvori med de amplaste ordalag äfven talas om Jenny Lind, »denna Stockholms förtjuserska».

Versifierade hyllningar uteblefvo icke heller. Fredrik Berndtson egnade, bland andre, den svenska sångerskan en intagande dikt, som väl förtjenar att anföras:

Sångens makt.

Fans ej fogelskock så präktig
Att den ej från luften yrde
Ilande med snabbhet neder
För att herrlig tonkonst höra.
Kalevala XII Runan.

Väinämöinen satt på öde stranden
Med sitt brustna kantele i handen,
Matt var ögat, bleknad var hans kind.
Ej en gång i morgonrodnans strålar
Någon strimma utaf fröjd den målar,
Ej han ler, fast hvita silfverlockar
Smekas ljuft af barnslig vestanvind.

Tystnad var den gamle, stum som natten
När han famnar oceanens vatten,
Sedan stormen somnat trött deri.
Det var han likväl, som först den unga
Blomstrande naturen lärde sjunga,
Han af hvilken böljan, vinden, skogen
Lärde först sin glada melodi.

Sägs att, då kring vårens blomsterängar
Ljuden flögo ifrån skaldens strängar
All naturen lyssnade dertill;

* Den bekante, ännu lefvande tonsättaren.

Spratt ur djupet vattnets mö, den blida,
Skogens vilddjur hörde upp att strida,
Rymdens foglar trängdes kring hans skuldror,
Solen stod af fröjd och tjusning still.

Skaldens känslor utaf längtan brunno,
Stora tårar utåt kinden runno,
Föllo droppande i havets sköt, — —
Ljufva sången hörde upp att tona,
Men hvar tår omkring den gyllne krona,
Hvilken prydde havets sköna drottning,
Till en krans af perlor mildt sig slöt.

Satt nu gubben på den öde stranden
Med sitt brystna kantele i handen,
Isadt hjerta och förstelnad tår.
Se, då kommer der med vestervågor
Gladt ett skepp i morgonrodnans lågor
Och en sång, ett minne ifrån fordom,
Öfver böljan skaldens öra når.

Matta ögat börjar åter stråla,
Glädjens purpur bleka kinden måla,
Hjertats pulsar åter ana vår.
Himmelsk lust igenom blodet ilar,
Mild försoning på hans panna hvilas,
Och förrän han går till högre rymder
Än en gång den gamle gråta får.

Framåt, framåt skepp och böljor gunga,
Men när hon, som så förstod att sjunga
Står på stranden, smekt af Suomis vind,
Och hvar blomma emot henne nickar,
Se, i gräset röja hennes blickar
Dagbestänkt ett herrligt perlesmycke,
Och på smycket står: »*At Jenny Lind.*»

Ytterligare vid två konserttillfällen lät Jenny Lind höra sig i Helsingfors, hvarefter hon åter styrde färdens hemåt, med hjertat fylldt af glädje öfver de sympatier hon vunnit vid Suomis strand. Någon synnerlig pekunier vinst lär hon deremot icke skördat på denna tourné.

Den 1 augusti var hon åter i Stockholm. Väntande vänner mötte henne vid landningsplatsen.

Nu förestod Jenny Lind en hård kamp, den svåraste hon dittills haft att utkämpa — täflan om första rummet i sångens värld med Henriette Nissen, på hvilken Garcia under de begge

sångerskornas studievistelse i Paris satte ett så högt värde. Allmänheten emotsåg med spänd förväntan det tillfälle som nu yppade sig att samtidigt få höra de två näktergalarne. Det var vid Henriette Nissens konsert i Ladugårdslands kyrka den 8 augusti. Oaktadt det för den tidens förhållanden ovanligt höga priset, 2 rdr b:o, hade mellan två och tretusen personer infunnit sig till detta musiknöje. Hvad som på programmet mest retade nyfikenheten var den berömda duetten ur »Norma». Titelpartiet återgafs af Jenny Lind, Adalgisas af konsertgifverskan. Man lyssnade med återhållen andedrägt till denna sång som visserligen rättfärdigade allas förväntan. Det var för en och annan nästan svårt att säga åt hvad man här skulle gifva företrädet: åt Henriette Nissens starka, jemna, genom sin klara och tillika djupa klang utmärkta röst eller åt denna sjöfulla värme och hänförelse, hvarmed Jenny Lind i vissa ögonblick liksom med en slags magisk kraft elektriserade publiken. Man kunde blott säga med visshet, och derom voro alla ense, att aldrig en skönare duett förr varit hörd här i Norden, aldrig en vackrare, mera intagande täflan mellan två utmärkta konstnärinnor, begge tillhörande vårt fädernesland.

August Blanche karakteriserade i Freja de två sångerskorna i en artikel som väckte mycken uppmärksamhet i våra musikaliska kretsar. »Några dagar — skrifver han — sysselsatte sig hufvudstadens samtal företrädesvis med det sista blodiga sorgspelet, musikidkaren Breitfeldts afrättning, och den nakna verkligheten pryddes med romantiska dikter om en medveten, olycklig älskarinna, om en hemlig medbrottsling, och om blommor, strödda på den straffades graf. Detta samtalsämne är nu lyckligtvis förflyktigadt och utbytt mot ett af de mest angenäma slag, neml. ankomsten till vår sköna hufvudstad af en ung svenska, som med sin utmärkta talang mäktat att fläta några nya och sköna blommor i den oförvissneliga lagerkrans, som pryder Sveas af ära strålande panna.

Men »hvilken är större sångerska, Nissen eller Lind?»

Denna fråga sysselsätter nu många kretsar: den ena vill ha företrädet åt Nissen, den andra åt Jenny. Det är en strid emellan Stockholm och Göteborg, en ny täflan emellan Uppsvear och Vestgötar, hvem som skall ha kronan i sångens värld. Till bevis på denna vår sats vilja vi blott nämna, att det går till i sångens republik på samma sätt som i politiska republiker, nemligen att många förlora hufvudet af entusiasm. Skilnaden

är bara den att i de sednare är hufvudet rakt förloradt, men i den förra händer det, att man efter några år, veckor eller dagar till sin förvåning åter hittar det på sitt hufvud, helbregda och förnuftigt på dess vanliga plats. . .

»Jaa, men hvilken är större sångerska, Nissen eller Lind?»
Hvilken blomma är skönare, rosen eller liljan? Hvilken är skönare, en klar augustidag eller den romantiska månskensnatt, med hvilken den utgjorde ett himmelskt duo?

Svaren på detta eller striden om detta, I som så gerna viljen mäta det skönas former med fåfångans alnmått!

Nissen har en skön, klingande, böjlig, rik, öfvad, tjusande, gudomlig, charmant, »magnifique, superbe» stämma m. m.; men Jenny Lind har så med. Nissen är en mästarinna i »florituren» och krumeluren och allt hvad det heter. Jenny Lind är så med. Nissen har sjungit och tjusat i sjelfva Paris och lejonerna hafva enstämmigt ropat i rytande chorus: »Ma foi, elle est ravissante! très-ravissante!» Jenny Lind sjunger i Stockholm, och alla såväl de som ha öron för musik, som sjelfva de döfstamma från Manilla äro betagna och utbrista: »ta mej f—n äke hon guddomlig!»

De ha rätt hvar och en på sitt håll.
Nissen har tillegnat sig den utländska konsten och låtit främlingarna höra, att äfven det kalla Sverige kan alstra en näktergal. *Lefve Henriette Nissen!*

Jenny Lind är svenska, en äkta, trohjärtad, frisk, liffull svenska, helt och hållet i rösten, i blicken, i åtbörden, i sitt lillfinger — svenska i hvar tum, skulle Shakspeare ha sagt. Hon sjunger ej blott med rösten utan ock med hjertat, och hvarje svenskt hjerta flyger henne till mötes, ty hon sjunger det svenska hjertats språk, det rena, heliga, som Nordens gudar efter Ragnarök skola återfinna på Idavallen, ristadt i gyllene tafvor. *Lefve Jenny Lind!*

I Freja fick man dessutom läsa en ganska kostlig liten romantiserad novell, benämd Vädervexlingarne, hvari »Norma»duettens begge företrädarinnor ovetande till och med gäfvö anledning till ett par oförmodade giftermålsparter!

Redan dagen efter den remarkabla »sångarfejden», som för öfrigt endast bidrog att gifva ännu högre glans åt Jenny Linds konstnärsrykte, lemnade hon Stockholm och begynte en konsert-tournée i landsorten. Hon sjöng först på ett par konserter i Linköping. Emottagandet var varmt och lysande. Hennes gamle beundrare greve Cronhielm gjorde allt för att göra hennes Lin-

köpings-sejour angenäm. Serenader, deputationer och kalaser omvexlade i rask följd.

I Jönköping gaf vår sångerska blott en konsert, den 20 augusti, visserligen under stort bifall, men hon lär ej varit belåten med konsertarrangementen, och lemnade staden följande dag och for till Kristianstad, der hon i stället gaf ett par konserter. På den tiden måtte det varit ovanligt att uppvakta med blommor i konsertsalongen. Konsertgifverskan, yttrar nemligen en Kristianstadstidning, serverades med en ganska betydlig kvantitet blommor, som i form af buketter inkastades på teatern — en vacker hyllning, som visar att vår publik någorlunda följer med sin tid och icke heller i detta afseende gifver Stockholmspubliken efter i raffinerade (!) manér.

Äfven det ekonomiska resultatet med Kristianstadskonserterna var lysande. Nettoinkomsten uppgick till 500 rdr b:ko, »ett belopp betydligare i proportion uti en stad med icke fullt 5,000 innevånare, som Kristianstad, än 6,000 rdr b:ko i en stad med öfver 80,000 själar, hvilken sednare summa mamsell Nissens två konserter i hufvudstaden hade inbringat — sade bladet i fråga. »Vi taga oss friheten uppföra denna jämförelsekalkyl i Kristianstadspublikens kredit, dels för att framdeles ha något att qvitta med, dels för att hos hufvudstadens högrespektive publikum — ifall dessa rader komma för dess ögon — inskräpa att högst densamma (!) icke alltid bör, i fråga om sinne för skön konst, förhäfva sig öfver något företräde framför den lilla landsortsstadens publik...» (!)

Malmöiterna tog Jenny Lind med storm, i synnerhet med Värendsvisan; deremot tycktes de icke förstå sig på »sången i den italienska smaken». »Den musik som Malmöboarne annars i allmänhet finner vara den mest upplifvande är då de från spanmålsmagasinet höra att sädesharporna äro i rask gång med korn som blifvit bra betaldt till skeppning i England», anmärkte spetsigt Berlingske Tidendes korrespondent. På Stadt Hamburg gäfvo stadens musikvänner en glänsande bal för konsertgifverskan, och Skånska Correspondenten uppvaktade med entusiastiska verser.

Härefter styrde vår sångerska kosan till Kongens Bye. Det lär icke varit hennes ursprungliga plan att låta höra sig i Danmark, utan endast att för sitt nöjes skull uppehålla sig der under en vecka. Med sin kända blygsamhet ville hon icke ens tänka på att uppträda i Danmarks hufvudstad, der för öfrigt Henriette Nissen just nyss gästade och skördade lifligt bifall.

Emellertid erhöill hon så enträgna anbud om ett gästupp-trädande å operan, att hon beslöt gifva vika.

Den 10 september som Alice i »Robert» gjorde hon sin entré på den danska operascenen. Operan var i sceniskt af-seende utstyrd på det präktigaste. Såväl kör som orkester, under Gläfers anförande, skötte sig förträffligt. Äfven den svenska artistens medspelande syntes elektriserade af hennes sjäfulla sång och spel.

Genast då Alice, klädd i den enkla pilgrimsdrägten, inträdde på scenen, bragtes publiken i exalterad hänryckning af hennes rena toner, som likt silfverklockor klingade öfver kör och orkester. Hon blef ofta afbruten af långvariga bravorop midt under sången, isynnerhet i duetten med Robert, hvilken till och med måste upphöra tills entusiasmen något lagt sig. En stor mängd svenskar bevistade operan. Men man knappast såg dem röra en hand; de sutto tysta och njöto af sin landsmaninnas triumfer.

Efter operans slut blef aftonens hjeltinna enhälligt framropad. Detta var något oerhördt i Köpenhamn, der det stela teaterreglementet strängt förbjuder inropningar. Det var därför så mycket mera öfverraskande och hedrande för vår sängerska att detta förbud helt och hållet ignorerades och att publiken icke upphörde att ropa förrän hon visade sig. Med händerna korslagda öfver bröstet, med den ädlaste anspråkslöshet i hela sitt väsen framträdde hon, djupt bugande, från den yttersta kulissen och lät en blick full af den innerligaste tacksamhet sväfva öfver salongen, hvarpå hon i samma ställning drog sig tillbaka under lifligaste bravorop. Tidningarne kunde knappt finna ord för sin förtjusning. »Vi vide intet Andet at udsætte paa Mille Lind, end den Omstændighed at hon ikke tillhører oss for bestandigt.» Föröfrigt citerade man i skandinavisk hänförelse än Mellin:

»Nu vintrens brygga stormen bryta må!
Långt skönare nu finnes till att vandra.
Ty *Konstens genius* kan brygga slå,
Der goda andar möta lätt hvarandra.»

än Assar Lindeblad:

»En själ, ett hjerta uti Norden vare
Och *Sångens dufva* öfver sundet fare
Med oljolöf emellan bröder blott.»

De öfriga solisterna i operan ville man knappt nämna på samma dag. (Om Schram, Bertrams bekante framställare, yttrades, hvad som äfven kan tillämpas på en eller annan af senare Mefisto-framställare å den danska operan: »Han er fra Begyndelsen til Enden — hvad en Djævel mindst maa være — meget affecteret»).

Ännu en gång förtjusade Jenny Lind-Alice den köpenhamnska publiken och gaf derpå en konsert å Hotel d'Angleterre. »Hvarför ger hon icke minst 30 konserter här?» klagade kritiken. Redan de första dagarne af sin köpenhamnssejour blef Jenny Lind föremål för en festlig hyllning. Oehlenschläger var dertill upphofvet. Han gaf till hennes ära en musikaliskvitter fest, hvartill han inbjudit allt hvad den danska hufvudstaden egde framstående af litteratur och tonkonst. För öfrigt såg man bland gästerna flere svenskar. Oehlenschläger gaf en ökad glans åt denna fest med att uppläsa flere stycken ur sitt poem »Nordens Gudar».

Den 6 september, på Kung Kristians VIII:s födelsedag, var Jenny Lind inbjuden till lustslottet Sorgenfri vid Köpenhamn för att sjunga för den danska konungafamiljen, som nyss hemkommit från en resa.

Efter hofkonsertens slut drog sig sångerskan tillbaka i ett för henne anvisadt rum. Hon aftog sina fem juvelarband, dem hon, efter hvad det berättades, erhållit i present af det svenska hofvet, och nedlade dem i en ask, som hon stälde mellan dynorna i en alkov. Efter en timma kom befallning att sångerskan skulle infinna sig på den kungliga balen. Men asken befans tom, och armbanden försvunna!

Man kan tänka sig hvilken uppståndelse skulle framkallas af denna obehagliga upptäckt. Lyckligtvis kom det försvunna snart till rätta. Samma dag Jenny Lind lemnade Köpenhamn, infann sig fotposten med ett bref till förste balletmästaren Bournonville, hos hvilken sångerskan logerat. Döm om hans förvåning då han öppnar kuvertet och deri finner de saknade armbanden, dock försigtigtvis utan någon upplysning om afsändarens namn. Genom polisens försorg återfick Jenny Lind sina klenoder. »Gerningsmannen» fik man också reda på. Det var en dansk hofkapellist, som sjelf anmälde sig såsom annekterare. Han hade endast »velat skämta litet». Polismyndigheterna togo saken allvarsammare och lät mannen krypa i kurrån.

Om förlusten af juvelerna måhända framkallade några moln på vår sångerskas panna, torde de fullständigt skingrats genom

all den glädje som dagen derpå bereddes henne. Hon var då på besök hos instruktör Nielsen på dennes villa vid Fredriksberg. Vid tiotiden på aftonen uppvaktades hon af närmare fyra hundra personer, mest studenter, hvilka önskade bringa henne sin hyllning.

Härom skrifver hon sjelf i ett bref från Karlskrona några dagar derefter: »Om ni kunde ana huru jag denna sommar blifvit firad och huru jag i Köpenhamn blifvit bekransad och besjungen af deras poeter. Emedan jag tror mig göra Er ett nöje, sänder jag de verser som de danska studenterna togs afsked af mig med. Jag var på landet, och i en hast förde man mig ut på en balkong och — hvad fick jag se — hela trädgården upplyst af bloss och strålande anleten. Då afsjöngos inneliggande verser, och jag glömmmer aldrig hur högtidligt det var. Jag svarade med en sång*, och ett lifligt »Lefve Jenny Lind!» var det sista de yttrade. O! Så mycken himmelsk glädje jag känt! Men hvarför skola glädje och sorg — två så olika väsenden — ändock alltid följa hvarandra så troget genom lifvet? Jo, jag vet. *Jag böjer mitt hufvud och utropar: Herre, ske din vilja i allt! och jag känner mig då stark att bära mot- och medgång!»*

Jag har tillåtit mig kursivera dessa rader, för att de icke måtte undgå läsarens uppmärksamhet. De verka frapperande — inte sant? Ty huru många unga operasångerskor skulle väl i vår tid uppenbara ett så ödmjukt sinnelag, en så varm religiös känsla, helst då de omsusas af en främmande nations bifallsjubel! Skola vi icke komma öfverens derom att Jenny Linds storhet redan låg i hennes personliga anspråkslöshet, i hennes för smickrets berusande gift oätkomliga sinne?*

De verser Jenny Lind talade om i sitt bref voro ej författade af någon okänd man: de voro af H. C. Andersen, den blide sagodiktaren, med hvilken sångerskan sedan knöt ett varmt vänskapsband. Verserna hade följande lydelse:

* Sedan studentsångens toner förklingat lät den öfverraskade och djupt rörda, anspråkslösa sångerskan utflytta ett piano på balkongen och tackade för hyllningen med att sjunga Pacinis aria: »Jag har ej ord som rätt förstå att tolka hvad jag känner», samt Geijers romans: »Kommer ej våren».

** Man jemföre hvad J. A. Josephson yttrar i sina dagboksanteckningar. »Det gladdde mig högt att åter se henne efter den lysande triumf hon firat i Kjöbenhavn. Hennes geniala anspråkslöshet har ingenting förlorat genom dessa nya framgångar: hennes natur vinner ständigt mer och mer harmoni, och det är kan-ke därför nu mera jemnhet i hennes lynne och hjertlighet, än det var före hennes utresa.»

Levvel

Til

Jenny Lind.

Den 19 September 1843.

Mel. Der er et yndigt Land.

Natur og Hjerte blev
 De to, af hvem Du lærte,
 Derfor Du sødt henrev.
 Af Gud Du Aandens Flamme fik,
 Den sidder i Dit Hjerte,
 Den lyser fra Dit Blik.

Mer Guld paa Templets Mur
 Dit Kunstnernavn skal prange,
 Din Storhet er Natur;
 Du har som liden Fugl paa Qvist
 En Magt i Dine Sange,
 En Ynde ubevidst.

Med Granskov staaer Dit Land
 Med klare, dybe Søer;
 Dig vinker Hjemmets Strand.
 Men Danmark ligger der saa nær,
 Glem ej de grønne Øer, —
 Du glemmes aldrig her!

Vid samma tillfälle sjöngs en af F. L. Høedt författad sång, som likaledes andades den hjertligaste hänryckning.

Jenny Linds besök i Köpenhamn gjorde epok i platsens musikkanaler. Ingen främmande konstnärinna hade, så vidt man kunde erinra sig, rönt ett så utomordentligt och allmänt bifall. Genljudet af de danska applådäskorna kunde naturligtvis icke undgå att visa sin verkan vid Mälarstrand. Här fans annars hos oss ett visst folk som egendomligt nog påstod att Jenny Lind blott var beundrad af ett »litet kotteri», och som kallade detta kotteri *Lindvurmar*. Sedan nu icke blott hela Sverige utan äfven Finland och Danmark instämt den stora sängerskans pris, hade ock »Lindvurmarn» ökat med många tusental, ej minst i Stockholm, der man visserligen varit en smula misslynt öfver att vara förtjust i en sängerska som icke vunnit något rykte utom landet — svenskarnes vanliga arfsynd! Men numera rådde ingen misstro här med afseende på rätta storheten af Jenny Linds konstnärskap! Äfven i öfrigt var Kö-

penhamnssejouren ganska renderande. Sångerskan erhöll 150 rdr. b:o för hvarje uppträdande på teatern, och äfven hennes konsert torde ha beredt henne en vacker inkomst.

På återvägen sjöng Jenny Lind i Karlskrona, med förbigående af Lund, der hon skulle uppträdt, men hon var icke belåten med den ackompanjator från nämnda stad som biträdde henne i Malmö och instälde sålunda sitt tillärnade uppträdande i den sydsvenska universitetsstaden. I Karlskrona var hon lifligt efterlängtd. »När kommer Jenny Lind?» hade man frågat sig i en månads tid. Hennes första (kyrko-) konsert der, den 23 september, var besökt af 700 personer, den största konsertpublik man dittills hade sett i Karlskrona. Platsens veekotidning klandrar blott »det hittills i Herrans hus ohörda starka applåderandet, som hos mången störde intrycket af den herrliga sången och som gaf ett mindre förmånligt begrepp om nutidens aktning för det tillbörliga. Säkert är att den frejdade sångerskan sjelf skolat ogilla ett sådant beteende inom helgedomen.»

I Karlskrona emottogs Jenny Lind som en drottning. Då hon önskade bese fästningsverken, stälde en kronans ångbåt till hennes disposition och man gjorde sig all upptänklig möda att förekomma hennes önskningsar.

En talrikt besökt konsert i Norrköpings Tyska kyrka slöt dessa konserttournéeer för året, hvilka lära inbringat sångerskan 10,000 kr. hvartill kom hennes gage vid teatern, 5,000 kr.

Den 1 oktober återkom Jenny Lind till Stockholm. Hon flyttade nu från sin förra bostad hos Lindblads till egen våning i Folkerska huset vid Brunkebergstorg. Redan den 4 sjöng hon på operan, i »Sömnängerskan», hvarvid hon helsades »med stormande att icke säga stormiga handklappningar och fullständiga störtskurar af rosor och kransar».

Med undantag af Julie i Franz Berwalds operett »Jag går i kloster», som dock ej länge höll sig kvar på repertoaren, skapade icke Jenny Lind några nya roller under den återstående delen af året. Bland annat fick man åter höra henne som Grefvinnan i »Figaros bröllop». Men icke heller nu var Aftonbladets —u— (Wilh. Bauck) fullt belåten, under förmenande att sångerskan i vissa moment fortfarande var för »patetisk».

Under årets lopp hade Jenny Lind sjungit offentligt, dels å teatern, dels på konserter, tillsammans 128 gånger.

Med år 1844 inträdde en ny glänsande epok i Jenny Linds lefnad. Det var detta år hon vann europeiskt rykte.

Vid ett af sina första uppträdanden å vår operascen under det nya året sjöng hon mellan akterna jemte Belletti duetten ur »Don Pasquale». Publikens var förtjust, men de klassiske recensenterna högst förgrymmade: »Att hr Belletti företrädesvis väljer buffasånger, är mindre underligt, då denna genre egentligen tillhör honom, men att m:lle Lind, som genom återgifvandet af ädlare produkter kunde bilda den allmänna smaken, nedsänker sin stora talang till dylika musikaliska plattheter är, lindrigast sagdt, nedslående för konstens vänner.» Så mycket större förtjusning förspordes i det klassiska lägret när Jenny Lind till sitt recettspektakel i februari valde Glucks »Armida», hvori hon sjelf för första gången uppbar titelpartiet. »M:lle Lind — yttrade Bauck — var förträfflig genom det äkta artistiska sätt hvarpå hon återgaf den storartade andan uti partiet, och med all den simplicitet som råder deri. Hon hade sina förnämsta glanspunkter i femte akten, som erbjöd henne rikt tillfälle att utveckla sin energi, sitt tragiska patos.» Allmänt enades man om att prisa denna ypperliga prestation hvaraf, försäkrades det, sjelfva Gluck skulle funnit sig öfverraskad, om han hört den. Den stora publiken tycktes deremot ej fullt gouter den gamla operan. Den emottogs temligen kyligt och gaf ej folk.

Carl Johans död gjorde ett långt afbrott i alla offentliga nöjen. Hvarken under mars eller april fick man vidare njuta af Jenny Linds talang. Vid konungens begrafning den 26 april utfördes i Riddarholmskyrkan sorgmusik, komponerad af hofkapellmästar Johan Berwald. Det säger sig naturligtvis sjelft att Jenny Lind skulle härvid medverka. Denna musik var emellertid, försäkrar en antecknare, just ej något tacksamt fält att skörda lagrar på. De tre sista dagarne af april uppfördes ånyo samma musik i Riddarholmskyrkan för så många åhörare templet kunde rymma.

Ändtligen öppnades åter operan den 2 maj, men tog också skadan igen genom att spela ända in i juli. Åter framträdde Jenny Lind i en ny rol, men äfven denna gång i ett stycke, som icke tycktes falla publiken i smaken, nemligen van Booms »Necken», som också redan efter fjerde föreställningen försvann i glömskans djup.

I slutet af maj finna vi vår sängerska i Upsala, jemte fröken Fundin, hrr Günther, Strandberg, violinisten d'Aubert och violoncellisten Jack. De medverkade samtliga först i Ska-

pelsen å Nordbloms konsert, och dagen derpå vid en konsert som gafs till förmån för en ung begåfvad tonsättare, som visserligen infriade de löften han redan då afgaf; hans namn var *J. A. Josephson*. Jenny Lind, som var initiativet till sistnämnda konsert, såg sin ädla hjälpsamhet bära rik frukt, i det nettobehållningen utgjorde närmare 1,400 kr.

Ett par dagar derefter kreerade Jenny Lind Fiorillas parti i Rossinis »Turken i Italien», som dock redan i tjuguar varit införlifvad med repertoaren. Om den intagande artisten förut icke firat någon verkligen stor triumf i de nya pjeser, hvori hon under denna säsong uppträdde, så skördade hon nu ett desto rikligare erkännande. Hon utvecklade här en glänsande förmåga i buffa-genren, som man ditills icke hade tilltrött henne. Isynnerhet kunde man icke nog prisa duetten i första akten, der hon, sällsamt att säga, på en gång grät och log. Den tidens teaterhabituéer tala ännu med förtjusning om denna uppslupna teaterbuffa, som äfven på öfriga händer gafs förträffligt; särskildt hade Dannström här sin kanske bästa rol. »Turken» upplefde också flere fulla hus och återhördes med oförminskad förtjusning.

Någon tid derefter fick man höra Jenny Lind i ännu en ny uppgift, i Donizettis »Anna Boleyn», som första gången gafs å Günthers recett. Pjesen vardt illa tilltygad af kritiken och man kunde blott beklaga det missbruk man bedref med Jenny Linds utmärkta talang, genom att påbörda den dylika smaklösa uppgifter. »Anna Boleyn» delade »Neckens» öde: att endast upplefva fyra representationer.

Redan under vinterns lopp hade talats om att Jenny Lind skulle erhållit lysande anbud att medverka vid den nya Berlineroperans invigning, och detta rykte vann också bekräftelse. Underrättelsen härom emottogs med blandade känslor. Man glädde sig innerligt att den utmärkta sångerskan skulle få en ny och lysande verkningskrets, men man fruktade att mista sin älskling för alltid. Dagligt Allehanda uppträdde med en ljungande artikel, hvori det bland annat heter: »Det allra bedröfligaste resultatet af denna verkligen miserabla teaterstyrelse* är dock att Sverige nu hotas att mista sin största lyriska skå-

* Under flere år fans ingen förste direktör vid operan, som i stället styrdes af en direktör för den sceniska och en för den ekonomiska afdelningen (öfverste Backman och protokollsekreterare Schyberg). Först på hösten 1844 återinfördes förste direktörskapet, då frih. Hugo Adolf Hamilton blef operans styresman.

despelerska och sångerska, som går att icke blott i främmande land skörda konstens lagrar, utan ock, fruktansvärdt, att för längre tid — kanske för alltid — der nedsätta sig. Vi tro oss icke säga annat än sanning, då vi uttrycka den tanke att melle Lind, så uppburen, ja beundrad af sitt fäderneslands allmänhet, omöjligen kunnat fatta, än mindre fullfölja den föresatsen att öfverge denna allmänhet, så framt teatern haft en bildad, snillrik och aktad chef, som kunnat både rätt bedöma och värdera en utmärkt talang samt åt teatern ej mindre bereda en varaktig materiel existens än äfven höja den inom konsten.»

Nu voro dock goda råd fåfånga. Jenny Lind var fast besluten att lemna Stockholm. Den 18 juli afreste hon, under heta tårar och i närvaro af en talrik människomassa. I Dresden fann hon Meyerbeer före sig. Den närmaste tiden användes för grundliga studier i tyska språket.

I Tyskland väckte hennes ankomst föga uppmärksamhet. Man hade knapt hört namnet på den unga svenskan och väntade sig ej mycket af henne. *Alldeles* obemärkt blef hon dock icke. Hamburger-Correspondenten utsände sålunda följande »blänkare»: »Hr Meyerbeer, som tillbringar sommarmånaderna i Dresden, har begagnat denna sin ledighet till att lägga sista handen vid sin nya opera, och håller nu på med att för tyska scenen inöfva primadonnan från operan i Stockholm, *Jenny Lind*, en med de herrligaste resurser begåfvad sångerska som han engagerat för operan i Berlin.» Meyerbeer lär önskat att denna unga sångerska skulle uppträda å Dresdenoperan för att försöka sig, men oaktadt detta mäktiga beskydd lade teatérdirektionen hinder i vägen. När sedermera samme direktör gjorde den då så firade sångerskan lysande anbud om gästspel, var det hon som i sin ordning refuserade anbudet.

I Dresden sjöng Jenny Lind i några privata kretsar, bl. a. hos konsul Koskull, med den framgång att de goda sachsarne voro *ganz und gar entzückt*.

Ånskönt Meyerbeer med det välvilligaste intresse omfattade sin unga protegée och med sin konstnärsära gick i borgen för hennes framgång på den tyska scenen, blef hennes tvekan allt större och hennes hemlängtan allt starkare. »Nu förstår jag rätt värdera hvad jag egt, och ibland är det som ville mitt hjerta brista; och i denna stund hafva tårarna svårt att ej hindra mig att fortsätta detta kära göromål. Men den Allsmäktige har aldrig öfvergifvit mig. Ännu har jag aldrig förgäfvets anlitat honom. Jag har satt hela min förtröstan till honom och

Ni vet visst huru fridsamt det blir inom ens själ då. — —
 O mitt Sverige! Mina ädla vänner! Skall jag återfå er, när jag kommer åter? Skall jag än en gång få spegla mig i kärleksfulla ögon?» Dessa tankar nedskref hon i bref, när hon, tänd af hemlängtan, vistades i verldsstaden vid Seinen. Och det torde väl få antagas att de äfven nu sysselsatte hennes sinne. En tröst var dock att hon i Dresden sammanträffade med J. A. Josephson, som tack vare hennes välvilja nu kunnat begynna sin utländska studiekurs.

Det var emellertid med den lifligaste glädje Jenny Lind emottog konung Oscars inbjudning att komma hem och illustrera de galaspektakel som å operan skulle gifvas till firande af konungens uppstigande på tronen.

Hon sade maestro Meyerbeer och Dresden farväl och anlände helt oförmodadt till Stockholm den 1 september. Här hemma väckte hennes ankomst en viss förvåning. Hade det kommit något »smolk i mjölken»? Skulle Meyerbeer underkånt hennes begåfning? Dessa och dylika frågor hördes litet hvarstades bland våra musikkretsar. Sjelf synes Jenny Lind verkligen haft för afsigt att slå sin tillämnade Berlin-sejour ur hägen och stanna kvar här hemma, men hennes vänners föreställningar, teaterdirektionens småaktighet och operascenenens delaberade tillstånd förmådde henne sedermera att ändra denna sin patriotiska föresats.

Å den lyriska scenen uppträdde hon nu som gäst i några af sina glansroller, innan de bebådade tre galaspektaklen gingo af stapeln.

Särskilda anstalter voro vidtagna för att göra dessa galaföreställningar så festliga som möjligt. Den kungliga logen var utvidgad ända till den d. v. nedre amfiteatern. Vid ingången var anbragt ett rikt draperi, sammanhållet med en kunglig krona. Salongen var rikt eklärerad med vaxljus, och ridån utgjordes af ett vackert måladt, blått draperi. Längst ned i den kungliga logen sutto kung Oscar med gemål, omgifven af alla sina barn: kronprins Carl, prinsarne Gustaf, Oscar och August och prinsessan Eugenie. Drottning Josephine bar en klädning af silfverskir med ett dyrbart juveldiadem, den unga prinsessan var högst enkelt klädd i hvitt, med bart hår och ingen annan prydnad än ett äkta perlband om halsen med konungens porträtt i medaljong. »Anblicken af den kungl. familjen var lika intressant som det var angenämt att se med hvilken enkelhet den förde sig, såväl i samtalen sinsemellan som med den societet, som hade sina platser i logen.» Nedre amfiteatern upptogs helt och hållet

af Riksens ständer, till ett antal af omkring 130. De fyra logeraderna voro å de främsta bänkarne garnerade af hvitkladda damer. Före och efter spektaklen begärdes och sjöngs folksången, efterföljd af ropen »Leffe konungen!»

De sceniska arrangementen voro i vissa afseenden allt annat än präktiga. »Armida» gick icke väl och kapellmästaren lät orkestern jaga framför sången, nästan hela operan igenom (!). »Sömngångerskans» musik fann man tarflig, nästan utsliten. Bäst slog »Norma» an. Jenny Lind återgaf sina partier med vanlig artistisk fulländning. Såsom en hyllning åt den förtjenstfulla sångerskan gaf konungen sjelf signal till den applådstorm som vid slutet af de resp. föreställningarne hördes — en utmärkelse som föremålet för densamma med synbar rörelse emottog.

Den 9 oktober var det sista gången före sin afresa som Jenny Lind sjöng från operascenen i »Norma». Bifallet stegrades genom tanken på den förestående skilsmessan samt ovissheten när man åter skulle få höra »sin älskling». Efter operans slut lät konungen, till uttryckande af sin erkänsla för galaspektaklen, anordna en bal för hela teaterpersonalen. Festen egde rum i de kungliga rummen i operahuset, hvilka dekorerats med kungliga byster, namnehiffer och kronor, lefvande palmträd o. s. v. Vid supéen föreslog direktören den kungl. familjens skål, hvarpå han höjde sitt glas till afsked och tack för sångscenens förtjenstfulla och utmärkte artist Jenny Lind. Lifliga hurrarop och en sång af valda röster beledsagade denna skål, hvilken sångerskan under betygande af sin djupa tacksamhet besvarade.

Af konungen erhöll Jenny Lind för de tre galaspektaklen 3,000 kr. och af teaterdirektionen 150 kr. qvällen eller 1,050 kr. Som jag förut nämnt, var det sångerskans afsigt att stanna hemma öfver vintern. Också berättades det att kontrakt med k. operan redan var uppsatt och färdigt till underskrift, då Jenny Lind deri fann det vilkor inryckt att de 1,050 kr:na skulle afräknas från den bestämda lönen. Hon skall då ha sönderrifvit kontraktet och oåterkalleligen beslutat sig för att resa.

Och så gungade hon åter på Östersjöns blåa bölja på väg till Tyskland. Här var hennes ankomst lika oväntad som då hon förut hade uppenbarat sig i sin fädernestad. Meyerbeer trodde nästan att den unga sångerskan skulle stanna kvar i Sverige. Han hade därför gifvit hennes »Vielka» rol till Berlinoperans primadonna, Leopoldine Tucek. Denna, som var af en »ber-

vös komplexion», fick spasmer i första häpenheten och skref till preussiske monarken och beklagade sig. Så snart Jenny Lind fick veta detta, afstod hon sjelfmant sina anspråk till Tuczeks förman. Härom skref hon i bref till hemmet: »Som jag ej tycker särdeles mycket om att strida eller förstär mig det ringaste på kabaler, afsade jag mig mycket gerna min rätt, helst som jag tyckte m:ll Tuzcek hade bättre rätt, då hon redan haft partiet en längre tid och dessutom är här publikens älskling; jag deremot aldeles obekant och dertill utländska. Dessutom kom här äfven språket i fråga, och det kunde ej vara särdeles gynnande för mig att under dylika omständigheter för första gången uppträda i ett stycke med dialog och melodramer.» Äfven talades om en process som en tysk sångerska fru Palm-Spatzer ämnade väcka mot Jenny Lind, enär hon ansåg sig hafva bättre rätt till engagement. Denna senare historia blef dock sedermera i svenska blad dementerad såsom varande grundlös.

Dessa förberedande skärmytslingar hade emellertid artat sig till hvad »Regnérs begrepp», på tal om Carl XI:s historia, kallar »ett vidtutseende krig». Alla dessa trakasserier jemte flera andra ledsamheter, förorsakade af afund öfver den sympati, hvarmed Meyerbeer omfattade den unga sångerskan från det barbariska vinterlandet, måste nödvändigt inverka på Jenny Linds känsliga sinne. Dertill kom en lindrig opasslighet samt farhågan att vid sin förestående debut falla igenom. Också skref hon hem att hon aldrig känt sig så olycklig och nedstämd som första tiden af sitt vistande i Berlin.

Emellertid började utsigterna ljusna. Meyerbeer lät henne sjunga i några privateirklar der hon väckte den största för-tjusning.

Sälunda sjöng hon bl. a. för det kungliga hofvet å Charlottenburg samt hos Felix Mendelssohn-Bartholdy, och tjusade isynnerhet med sina svenska folkvisor och römanser. En person, som var närvarande vid hennes audition hos Mendelssohn, har härom lemnat en längre spirituel skildring. »Jag öfversåg fruntimmersgrupperna, fast öfvertygad att den svenska primadonnan skulle såsom andra sångerskor igenkännas vid första ögonkastet. Förgäfves sökte jag länge hvad jag ville finna. Sedan mina misstankar vägt mellan två högst eleganta skönheter, bland hvilka jag trodde mig bestämdt träffa sångerskan från nordn, hviskade en äldre herre bredvid mig: »Midt framför er sitter den unga svenskan!» Förtretad öfver att han upptäckt min nyfikenhet, vände jag mig åt ett annat håll och först efter en

stund kunde jag besluta mig att följa hans fingervisning. Aldrig hade jag funnit min väntan så sviken! Elegant, men högst enkelt klädd, utan alla anspråk satt der en ung flicka, allvarsam, lugn och, såsom det syntes, ovetande derom att hon skulle utgöra medelpunkten för denna soaré. Hennes bleka drag, utan att vara sköna, göra ett högst älskligt totalintryck, som hufvudsakligen utgår från de djupt liggande blå ögonen. Aldrig har jag sett något mera anspråkslöst — jag må gerna säga mera barnsligt än denna flickas leende, då man bad henne sjunga. Det finnes hos henne något så otvunget, så fullkomligt fritt från allt, äfven det nödvändigaste koketteri, att man i första ögonblicket är frestad att anse henne för helt obetydlig. Men när hon framträder till pianot med lätta steg och nedslagna ögon, då blir hennes ädla, graciösa gestalt äfven synlig. Och när hon far öfver tangenterna med öfvad och säker hand — då säger man ovilkorligt till sig sjelf: der är hon hemma. Hennes ögon lifvas, hennes drag förskönas, och då tonerna, rena som guld, qvälla öfver de halft öppnade läpparne, då denna retande mun, utan förvridning och med den fullkomligaste renhet återgifver hvarenda stafvelse af vårt tyska språk — — då är äfven den obilligaste öfvervunnen» etc. etc.

Den smickrande välvilja hennes prestationer i privatkretsarne framkallade, bidrog visserligen att stärka hennes tillförsigt, men kunde icke hålla henne i tvifvelsmål om verkliga arten af det vågstycke hvori hon trodde ha kastat sig. En djup melankoli, en smärtande hemsjuka och en feberaktig ångest öfverfölo henne vid tanken att framträda inför en så sträng publik och på ett för henne tämligen främmande språk. Hon tänkte endast på den stund, då hon finge återvända hem och önskade af hjertat att denna vinter väl vore öfver.

Äntligen nalkades afgörandets stund, då Jenny Lind skulle grundlägga sitt verldsrykte som sängerska. Det var den 11 dec. 1844. Till sin debutrol å Berlinscenen hade hon valt Norma. Ett lyckligare val kunde man knapt tänka sig. Platzens tidningar hade under den senaste tiden varit fyllda med notiser om den svenska näktergalen.* Man var sålunda förberedd på en konstnjutning af hög rang, helst man erfor att aftonens

* I tidningen *Affischen* af den 29 nov. d. å. uppgifves att Jenny Lind erhöill namnet »den svenska näktergalen» först i England 1847. Denna uppgift torde berott af något missförstånd. Redan i början af 1840-talet bar sängerskan denna titel. År 1845 utgafs från trycket en liten biografisk skizz benämnd »Jenny Lind, den svenska näktergalen».

Norma vid repetitionen dagen förut så utmärkt sig att orkestermedlemmarne nedlagt sina instrument för att applådera. Det herskade en djup tystnad bland publiken när sängerskan visade sig. Men knapt hade man hört hennes första toner, förrän en »glad hviskning» genomgick salongen och sedan hon slutat hymnen *Casta diva*, utbröt bifallet i en storm, hvars make man ej hört på många år. Stycket begärdes da capo. Sängerskan hade artigheten efterkomma denna önskan. Representationen blef en fortlöpande kedja af triumfer. Sedan grefvinnan Rossis (Henriette Sonntags) dagar, hade ingen sängerska väckt en sådan förtjusning i Berlin, åtminstone icke bland den bildade delen af publiken. Henriette Rossi var sjelf närvarande i salongen. Hon fälde tårar och sade sig ej minnas ha hört något så skönt. Visserligen hade hon redan vid hofvet hört den svenska sängerskan, som nu dock öfversteg alla hennes förväntningar.

Alla i staden varande svenskar och norrmän bevistade spektaklet. Efter dess slut gjorde corps diplomatique och societeten en kompliment till svensk-norske ministern d'Ohsson under utropen: »*Vive la Suède!*» Och när ridån föll för sista gången, utbrast en stor del af publiken: »*Hier bleiben!*» Det var nemligen allmänt bekant att Jenny Lind lofvat att redan i april återvända till sitt hemland.

Det torde kunna intressera att taga del af hvad en af den tidens yppersta konstkännare *L. R.* (Ludvig Rellstab) skref om den märkliga debuten: »Såsom hvarje utmärkt konstnär har Jenny Lind från början till slut sin egen karakteristiska stämpel. Hon eger inom konsten ett helt och hållet sjelfständigt skaplyne, hvilket jag skulle vilja kalla: »*Sångens mest fullkomliga qvinlighet*». Hennes stämma är icke utan fyllighet, dock mera välljudande än stark. Den rör sig inom omfånget af ett-till trestrukna *c* med behaglig lätthet och säkerhet. Dock hvilat understundom en lätt slöja öfver mellantonerna, under det de högre utmärka sig genom den renaste silfverklang. Med denna vackra gåfva af naturen förenar hon de grundligaste studier. Ehuru tyska språket endast sedan kort tid är henne bekant, är hennes uttal rent och tydligt. Hon besitter i hög grad denna konst att utandas toner, som alltid karakteriserar den bättre italienska skolan. Jag har hört passager utföras hastigare men aldrig mera fulländadt. Skådespelerskan är i synnerhet i plastiskt hänseende sängerskan fullkomligt jemngod. Ett ädelt behag utmärker hvarje af hennes rörelser, hvilka äro lika sant qvinliga som det älskliga uttrycket i sängen,

utan att därför sakna karakter, energi, ja imponerande styrka. Man skulle efter dessa allmänna drag tro att Jenny Lind knapt vore skicklig att framställa Norma, denna af hemska demoner beherskade gestalt. Men så är det icke. Hennes uppfattning försonar oss med denna förfärande karakter. Ty hon grundar sin framställning öfverallt på kärlekens element, som en gång gjorde denna prestinna sig underdånig, kärleken, hvars ljus ständigt åter med ljufva, rosiga strålar bryter fram midt under hämdens och vredens dystra flammor. Madame Pasta gaf oss en Norma *för* hvilken, Lind *med* hvilken vi bäfva. Den förras konst var mera storartad och beundransvärd, den senares fjättrar mera hjerta och själ. Efter dessa hufvudegenskaper framställa sig också rollens glanspunkter i ett helt annat ljus. Cavatinan *Casta diva* har jag hittills aldrig hört så fullkomligt sjungen, som den af tonsättaren är tänkt. Jenny Lind är den första som har löst denna till utseendet så lätta uppgift. Hon ger åt melodien detta bleka romantiska månsken, under hvars inflytande den tyckes vara uppfunnen. Och hon förstår att bibehålla denna kolorit äfven i denna svåra, i sig sjelf mindre sköna mekaniska delen, hvilken tillika för sångerskan utgör den högsta triumf genom passageras själfulla behandling och det rena utförandet af de kromatiska skalorna. Jenny Lind er nådde här hvad som, efter hvad jag tror, hittills *icke* händt, att arian gafs da capo — — —. Den svenska sångerskan bevisar genom handling hvad jag så ofta förgäfves försökt göra många andra konstnärinnor begripligt, det nemligen att konstens sanna skönhet och största verkan består i den *mätta*, hvarmed man använder de medel som i och för utförandet äro dem tillgängliga. Ingenting af detta plågsamma, oupphörliga *piangendo*, som helt och hållet förstör tonens skönhet. Och dock öfverallt det mest innerliga, själfulla uttryck. Denna sångerska svärfvar fram på konstens himmel lik en mild jungfrulik stjärna, som nedsänker sina strålar till oss från de renaste sferer. Mätte vi länge få glädja oss åt hennes milda skimmer!

Underrättelsen om Jenny Linds lysande framgång ankom till Stockholm på sjelfva julafton och väckte naturligtvis den uppriktigaste glädje. Säkerligen var detta den angenämaste julklapp Stockholmarne kunde få, ja, hela Sverige fröjdade sig deråt och såg med stolthet sin dotters triumf i främmande land.

Musikalisk revy.

Af

Volontaire.

Overture: a) *andante sentimentale*, tema: »den gamla, goda tiden», b) *allegro furioso*, tema: teatersvindeln. — K. Stora Teatern: Don Juan-jubileum. Repris af »Den bergtagna». Musikföreningens konserter. Jenny Linds återupplifvande efter döden. — K. Vetenskapsakademien: Kammarmusik-cykel. — Vasateatern: Storhertiginnan af Gerolstein.

»Den gamla, goda tiden!»

Den »gamla, goda tiden» har funnits i alla tider, inom alla samhällsförhållanden, inom alla den menliga intelligensens förbrukningsområden. Öfverallt har då och då ljudit detta utrop med dess halft lycksaliga, halft smärtsamt saknadsfulla klang:

»Den gamla, goda tiden!»

De läppar, från hvilka dessa ord ljudit, ha naturligtvis oftast tillhört ålderstigna personer. När människan är ung är hon oftast missbelåten med de henne omgifvande förhållandena. Detta klandras af de äldre och det är ju sant att oerfarenheten och obekantskapen med alla kuggarne i det invecklade maskineri vi kalla lifvet, kan låta detta löpa af för långt. Men sannt är också att ur denna ungdomssinnets jäsning och oro framgått många häfstänger, som lyft civilisationen högre, mången drifkraft, som fört verlden framåt.

Hur som helst, detta ungdomsmissnöje — hvar tar det vägen med åren?

De förhållanden, med hvilka den unge var så illa tillfreds, hur te de sig för den gamle, som ej längre kan betrakta dem omedelbart, utan genom en af de många hädanrullande åren formad kikare?

Ack! det är en välvillig kikare detta! Den tänder upp bengaliska eldar kring allt det blacka och färglösa, den blundar för de stingande törnen och taggar, och omgifver i stället rosorna med ett magiskt förtrollande skimmer, det lilla och småaktiga blir i denna kikare så smått att det ej ens synes, under det det stora blir så öfvermåttan kolossalt, att det öfverskyggar allt det verkligt goda och stora en nyare tidsålder kan erbjuda och utestänger ögat derifrån.

Att gömma det goda, att glömma det onda!

Förtjusande vackra lögn! Skada blott att du skall vara så bräcklig!

Emellertid är du förledande nog att förmå äfven en och annan nutidens son att gå in på dina åsigtter och omdömen med idel småleende mot det flydda, idel rynkade ögonbryn mot det nuvarande.

Den gamle glömmet allt utom att *då* var *han* ung. Då skummade blodet friskt i ådrorna, då sken en klarare sol på en blåare himmel, då kom Maj med vårens dignande ymnighetshorn, *då* var sällt att lefva!

Der ha vi den bengaliska elden! Må vi vörda den, beundra den, men tro den — nej!

Att »det var bättre förr» är en visa, som alla generationer sjungit. Kanske du och jag också när *vi* bli — — ja, ho vet?

Emellertid fins det något som heter *historisk kritik*, en realismens fullblodiga dotter, och det är en präktig flicka, blott man kommer under fund med henne och ej skämmer bort henne, att hon blir alltför pretentiös och snäf.

Med denna kritiks tillhjälp reduceras det bälstora, borttvättas det sminkade och — framdrages det oförtjent aflömda.

Ett optimistiskt sinne kan ju ej annat än fröjdas deråt. Det närvarande vinner i intresse i samma mån det förflutnas gigantiska konturer förenklas till sina rätta proportioner.

Och särskildt i fråga om konst — scenisk och musikalisk konst — kan en optimist i våra dagar väl behöfva den trösten. Pessimismen sväfvat i luften och förhjälpes dess värre i sina eröfringståg af så mycket, — oh! så mångt och mycket.

En framträdande orsak till denna lättförklarliga pessimism hos en och annan rörande scenisk konst — särskildt hos de gamle konstens pelare, som nu njuta sitt otium cum dignitate — är en omständighet, som jag i det följande önskar kasta litet ljus öfver och Gud gifve det blefve ett så skarpt och i ögonen fallande, att vederbörande äntligen började se och framför allt —

i all rimlighets, i allt sundt förnufts, i konstens, i nationalekonomiens, i humanitetens, i moralens, ja, kort sagdt, i allt möjligt namn — äntligen, äntligen, *se upp!*

Det är en sak, som måste ta slut. (Ty annars gör den sceniska konsten det.)

Jag menar: utfärdandet af teaterprerogativ.

Lagen medger icke allt, den ej förbjuder, heter det. Nåväl, om det nu också icke i lagen finnes bestämdt hur många teatrar det får finnas i ett samhälle med viss folkmängd, så böra dock lagens väktare vara så klyftiga att de kunna supplementera der så behöfs. Och härvidlag behöfs ingen öfveransträngande snillrikhet. Ett dibarn — så när sagdt — bör kunna inse att Stockholms stad med dess nuvarande folkmängd af omkring 220,000 själar, ej kan uppbära 7 »riktiga» teatrar, förutom alla mer eller mindre privata ordensspektakler (i teatralisk mening sagdt) — särskildt den förtjenstfulla Goodtemplarordens många »muntrationsaftnar» — vidare Berns och Blanchs, deraf det förra ju i November bjudit på en hel liten italiensk operatrupp, som åstadkommer många femtioöringar och än fler punschflaskor, och så sist — om ej precis sämst — hr Adackers herdetokerier (*folie, c'est à dire: »vanvett, vansinne, galenskap, förryckhet, dårskap, oförnuft, oeftertänksamhet, obetänksamhet, tanklöshet, fjollighet, narraktighet, tokrolighet, dårskap, dumt streck, dumhet, puts, tokeri, underlig tanke, idé, varmt, öfverdrifvet tycke, passion och — fantastiskt lusthus eller fåfånga*).

Det mycket svenska Svenska Dagbladet har förbjudit allmänheten gå på hr Adackers tillställning innan hr A. slopar dess franska benämning och utbyter den mot en svensk. Som man af ofvanstående torde finna, bör detta vara mer än lätt för hr A., då så många vackra saker äro att välja på. Hr A. kommer säkert i valet och qvalet.

Men snart bör det ske. Ty jag förmodar att det är alldeles tomt nu deruppe i hr A:s salonger. Icke kan någon våga, när Svenska Dagbladet — — —

Åtminstone ingen snäll patriot-tullare. Och de skola ju hädanefter bli de tongifvande i det här landet både i Vårt Land, der de länge det varit, som ock vid Riddarholms- och andra spektakler.

Jag hoppas hr A. därför snart är färdig med sitt fantastiska fjolleri — eller hvad det kan bli.

»Folies Bergères!» Ja, det är ju utmärkt, att det nu är så mycket teatrar i Sveriges hufvudstad att icke svenskan räcker till för dem alla.

(Oh, hvad jag förstår *Svenska D. B:s* qval!)

Men ännu kvalfyldare torde detta göra konstens gudinna. (Ja, jag menar nu icke att hr Adackers teater heter *si* och inte *så*, ty den höga damen har visst inte reda på denna konstanstalt och det fast der göres så mycken konst, åtminstone så många konster).

Quantiteten torde i detta fall verka nära nog förintande på kvaliteten.

*
*
*

Det är dessvärre ett sakförhållande, att teatrarne uppfostra publiken och icke tvärtom. När nu en teater uppstår vid hvart annat gathörn, så måste det ena gathörnet söka öfverträffa det andra, söka knipa fast en ärad publik, att den ej smiter undan till det andra o. s. v. Och för den ändans skull gäller det att hitta på nytt och framförallt pikant, ju pikantare dess bättre. Smaken får ej bli en hvardaglig publiks — bort det! idel söndagspubliks-smak — så odlas den sanna smaken. Och moralen? Bara det kommer folk till *vårt* gathörn och ej till grannens, så — ja, i all verlden, moralen — ja — hm! — »utsäldt», det är vår moral!

Om det *ännu* ej står riktigt *så* till, som här skildrats, så sanna mina ord, när Villastads-teatern (Teater Lill Jans) öppnas, när Riddarholms-teatern (farbrors konkurrent — fy!) öppnas, när Stads-mellan-Bro-teatern öppnas (i Gaffel- eller Kolmätargränd — för små teatrar gälla ingen brandstadga — se Folkteatern!), när Tysk-bagarbergsteatern öppnas, när Långholms-, när Konradsbergsteatern öppnas (den förra med »Villatjufven» af hr Johanson, den senare med »Mysterierna» af hr Nisbeth), när Skeppsholms-teatern öppnas (naturligtvis med »Sjökadetten»), när Kastellholms-, när Beckholms-, Strömsborgs-, när hr Köhlers Badhus-teater med tricot- och ben-pjeser äntligen komma till stånd.

Det blir göra för teaterpubliken och — brandkåren.

Läsaren drar på mun, men jag frågar: skall det fortgå *så här*, kommer det ej att sluta *så der*?

Och Shakspeare, Schiller, Goethe, Sophokles, Molière — adieu!

Operett- och »folklustspel» — goddag, goddag, goddag!

Tyskt lustspel på Stora, (Askungen), tyskt lustspel (egentligen pluralis) på Dramatiskan (Roderik Heller, En droppe gift, Propilen, Stora Klockan, Hexmästaren, Guldfiskar, Tur hos damerna, Din nästas hustru, Mellan fyra ögon, Mammans ögon m. m.)

på Nya (Trassliga härfvor, Oxtorgsgatan, Käpphåsten), på Södra (hr Hedbergs pjäser), på Vasa (En tidningsanka, Tre trappor upp), på Folkteatern, på Kungsholms- och ej ens på hr Adackers franskklingande »scen» fattas det tysk lust! — Och fransk operett ifrån Albert Grisart på Stora till Offenbach med sällskap på Södra, Nya, Vasa-teatrarna!

Och ges någon gång en stor opera, då misslyckas de franska operettsångarna, och ges någon gång för skams skull en stor tragedi, så misslyckas de tyska lustspelarna.

»Det är bara bosch», säger den stora allmänheten. »Tacka vill jag de stora namnen Kneisel och Offenbach och Blumenthal och Hervé!»

Och hvad värre är, det är under nuvarande förhållanden både naturligt och förlätligt att allmänheten så tänker. Det måste man medgifva.

Men detta medgifvande är — i stort sedt — den skarpaste och eftertryckligaste förebråelse man gerna kan göra den eller dem, »som magt ha i vädret».

Ty någon skall väl ha magt att afstyra ofoget, att hejda teatersvindeln, att sluta konstförnedringen.

Eller skulle konsten stå rättslös inom vårt samhälle?

Skall *konsten* ta slut? Eller skall *teaterraseriet*?

Antingen — eller. Något tredje gifves icke.

Det ena för med sig smakens depravation, moralens förfall, dramaturgernas urartande, men — histrionslöddrets uppblomstring.

Det andra för med sig en och annan »scens» eller histrions fall — men allt det öfrigas uppblomstring.

Välj, o människa!

Men hur som helst — *det är en sak, som måste ta ett slut.**

* * *

Båda afdelningarna i ofvannämnda lilla ouverture torde ha varit orsaker till en del af vår musikpubliks mindre gynnsamma omdömen om *Don Juansjubiléet*. Först den gamla goda tiden, som visserligen bjöd på Du Puys, Sellströms, Wallins, Arlbergs, Willmans *Don Juan*, men också på hr Günthers, som i intet afseende lär ha varit mer heroisk än hr Lindens. Och på Jenny

* Volontaire har benäget lofvat oss att i en uppsats om »Häxans» fall och »Askungens» framgång särskildt taga i betraktande det sätt, hvar på hr Willman uppfyller sina förpligtelser att uppföra skådespel å K. Stora Teatern.

Linds Donna Anna och Charlotta Strandbergs Zerlina, men också på fru Euboms Anna, fröken Jacobssons Elvira, fröken Fickers Zerlina och annat mer som ej lär ha varit så häpnadsvärdt. Hade Östberg-Elvira, Anna-Riego, Edling-Zerlina uppträdt för 50, 60 år sedan, hvem vet om *de* ej nu voro »sagnade, oersatta, ojemförliga» lika så väl som fru Sevelin, systrarne Wässelins, Ebeling, Fundin, Ficker, lilla Torslow m. m.

Ja, hvem vet? Hvem vet om ej någon (om 30 eller 40 år) gammal teaterkund i sina »memoires et souvenirs» med hänförelse talar om »sångaren Brödermanns kristallklara haut-contre, sångaren Strandbergs beundransvärda plastik, sångaren Rundbergs smekande välljud, sångaren Håkansons sceniska abandon, sångerskorna Javette, Wickmann i Selikas, Judinnans stora partier, hvilka partier i och för sig endast visa hvilken utomordentlig talang, som — — —» etc. etc.

Men utom »den gamla etc.» också »teatersvindeln». Det är mycket prosaiskt och utsägligt lättfattligt:

Funnas ej så många teatrar i staden, skulle operabiljettluckornas damer ha mindre tid att sticka och brodera och teaterns kassör råd att utbetala större gage åt större konstnärer.

Hvadan Don Juan på svärdssidan skulle blifvit lika framstående som på spinn-.

Utom Masetto var nu hela sällskapet mer eller mindre exponenter på teatersvindeln's dåliga verkningar.

Jag skulle ändock så hjertans gerna vilja göra undantag för Leporello, som när hr *Janzon* ännu hade röst i strupen var så förträfflig. Gud bevara oss emellertid att någon annan af k. teaterns *nuvarande* sångare får rolen. Ty hr *Janzons* dramatik är förträfflig, hans Leporello är också en förträfflig aqvarell. Men det skulle vara en oljefärgstafla. Dock bättre det förra än ett putsadt och slickadt salongsmåleri à la Ekvall. Hr John Örtengren förstår mig nog.

Och don Ottavio! Näja, hr Brödermann sjöng den rolen härom året, så man var litet förberedd och det kunde också tarivas, när hr *Strandberg* skulle sköta partiet. Icke väntade man sig någon scenisk »rusning» af hr S. som don Ottavio, men jag tvekar ej ändå att säga, att hr S. som O. var — häpnadsväckande.

Han är formligen beundransvärd, hr *Strandberg*. Ty är det icke beundransvärdt att kunna stå och soffa, när den nuvarande Donna Anna så patetiskt håller sina recitativ och arior för honom. Det är ju i Herrans namn icke syster Anna, som

är Anna, den här gången, då kunde det ju vara litet ursäktligare, bl. a. af den orsaken att »vanans makt är stor och — förslöandeh.

Lemnar jag det dramatiska ur sigte — och det är ej svårt härvidlag — så måste jag erkänna att jag tycker mer om hr S:s röst och föredrag i E-durarian än — hr Ödmanns. Blott herrarnes sångkonst vore mer jemnbördig. Men då nu hr S. framdragit den af hr Ö. oförtjent negligerade stora koloraturarian, så är det ledsamt — utom att han ej har koloratur — att detta är en karakters-aria, som fordrar ett nyanserande, detaljerande, kännetecknande föredrag lika väl som röstkraft, sångbredd och florityrglans. Att ej hr Ö. på senare åren sjöng denna aria, var verkligen oförlätligt. Skulle hr S. någongång sluta ut den, så ämna vi ej bli oförsonliga.

Beträffande hr *Strömbergs* Guvernör, skola vi ingenting mera säga. Liksom vi förr, ha flera tidningar både förr och nu undrat öfver att när teatern eger en så kapabel Guvernör i hr *Sellergren*, han icke får efterträda hr *Strömberg*, som när han icke rent af gör fiasko som Guvernören dock lyckas skäligen lindrigt.

Men nu skola vi ingenting mer säga, tidningarne och vi. Ty hr *Willman* har gifvit hr *Strömberg* *lifstidsfullmakt* på Guvernören.

Så att om Gud i sin nåd skänker hr S. en hög ålder, så komma våra barn och barnbarn äfven i åtnjutande af hans Guvernör, och den der framtida memoirförfattare, som vi nyss talade om, får då hänvisa på hr S. och hans Guvernör som en dyrbar, en omistlig relik från »den gamla, goda tiden!»

Otacksamhet är världens lön, heter det, följaktligen också teaterdirektörens.

Må därför våra efterkommande ej vara nog pietetslösa att förgäta den store man, de ha att tacka för denna ojemförliga delice.

Anders Willman är hans namn, honom till heder och ingen — icke ens k. teatrarne — till skam!

* * *

Öfvergå vi nu till det täcka könet, dit vi se oss nödsakade räkna äfven hr *Nygren*, trots hans grofva bas, enär, vi ju glömde honom bland herrarne, så sker det med en viss lättnad, både å egna och — *Mozarts* vägnar.

Det var ett ingalunda förkastligt jubilé-klöfverblad detta: *Östberg*, *Riego*, *Edling*. Jaså, det var sant, och hr *Nygren*. Då blir det fyrväppling. Nåja, så mycket rarare.

Damerna och hr Nygren vore ganska förträffliga i sina roller. Damerna och hr Nygren gjorde heder åt Mozarts minne. Damerna och hr Nygren skandaliserade alls icke svenska operascenen trots dess »ledsamma förluster», som nu också skämtbladen gråta öfver. (Fröken Javette, hrr Rundberg och Grevillius m. fl. böra känna sig flatterade).

Damerna och hr Nygren ändtligen ha fått mycket ros i pressen. Som sig bör. Hr Nygren har till och med blifvit »utklippt» i Upsalatinningarne att glädja hans derstädes kvarlemnade professorer och studentkamrater, docenter och andra kollegie-handlande ej att förglömma.

Med undantag af Fröknarne Ek och Grabow, hvilkas uppträdande som Donna Anna* likväl hade en temligen efemer karakter, beroende på de yttre omständigheterna, var det länge sedan musikvännen i detta herrliga parti hade lyckan höra en sängkonstnärinna af fröken *Amalia Riegos* studier, begåfning och erfarenhet. Elev af Jenny Lind, har fröken R. också något af det tragiskt patetiska i röst och föredrag, som gjorde den stora hädangångnas seriösa partier så hänförande och minnesvärda. Särskildt i recitativets svåra konst framstod denna donna Anna som fulländad mästarinna, exempelvis i scenen: *Crudele? ah, no, mio bene!* Äfven i den derpå följande stora arian utvecklade fröken Riego en träffande karakteristik och skiftande uttrycksrikedom, som af allegrettots virtuosmessiga delar skapade den öfersvallande känsla och kraftigt glödande passion, som Mozart dermed afsett, enär koloraturen hos honom ej är att betrakta som blott och bart hyllningsgärder åt applådgiriga primadonnor utan fastmer som ett ytterligare medel att smycka en komposition med lidelser och känslor så starka, att de blott i oartikulerade toner kunna få sitt uttryck. Att fröken Riegos stämma understundom svek på några ställen var visserligen beklagligt i denna opera af idel strålände *bel canto*, men å andra sidan saknades ej flera kraftigt klangfulla toner, särdeles i det högre registret, hvaremot det lägre något kontrasterade. Detta gjorde dock mindre hos en artist med fröken R:s präktiga stil. Den dramatiska framställningen visade en hos oss i detta parti alltför sällspord aplomb och liflighet.

Fru *Östberg* har sedan hon först öfvertog Donna Elviras illa tilltygade parti — der sängerskor hos oss i mansåldrar gjort

* Donna Annas parti har af en viss aftontidning blifvit förklaradt för »ledsamt», något som dock torde vara mindre »ledsamt» för Mozart än för aftontidningen.

sitt värsta — onekligen gått framåt inom sitt nya område, hvarpå naturligtvis äfven hennes Elvira vunnit. Dock synes det oss som om fru Östberg i sin karakteristik alltför mycket åsidosatte det fina, örna, rörande, som bör finnas i en allsidig framställning bredvid de egenskaper, som af fru Ö. lyckligt betonas. Donna Elvira bör derjemte göras mera tilldragande, graciös och aristokratiskt nobel. Aldrig får hon framställas som mindre angenäm trots alla revanche-tal, derpå skulle Juan alltför mycket vinna och operan i sin helhet förlora, ja rätt betänkligt snedryckas. Jag medger att Elvira använder temligen häftiga invektiv mot sin ostadige amant, men dessa få ej ega karakter af något stadigvarande grunddrag hos henne, utan tvärtemot ha natur af något spontant, momentelt, vulkaniskt på samma gång som ursinnigt och stolt. I grunden älskar hon ju honom ännu lidelsefullt under allt detta, och denna undertryckta kärlek måste öfverallt som sådan framhållas — och framhållas så att Donna Elvira ännu förefaller ljuf och eftersträfvansvärd.

Donna Elviras energi får desslikes aldrig ha bismak af sparlakanslexor, af biktskrupens eller något dylikt. Nej, då hålla de trolösa åskådarne — särdeles »de otäcka karlarne» — alltför snart med Juan och de täcka qvinnorna med, särdeles om Don Juan är något till karl...

Jag skulle aldrig ha kommit med dessa betraktelser om det blott gällt en vanlig Donna Elvira, en sådan som vår Opera i många decennier egt i fru Euboms, fröken Fundins, fröken Jacobssons mer eller mindre tråkiga, larmoyanta eller dundrande framställningar. Fru Ö. är en utmärkt Elvira, men som *kan* bli ännu utmärktare!

Voilà!

— — — Om jag säger att Zerlinas parti kräfver mycken ungdom och skönhet, så uttalas dermed visserligen en liten brist hos vår nuvarande lilla Zerlina. Man har så svårt att ej tänka sig Zerlina 16 år och vacker som en vår. Dock — fru *Edlings* pigga, bruna ögon och lätta lilla flickfigur verka ju allt annat än afskräckande, på samma gång som både ungdom och skönhet tillräckligt finnes i hennes vältonande stämma. Och motsatsen hade ju varit än mindre önskvärd!

Med tanken på fru *Edlings* Carmen, fru Ström o. s. v. undrar jag nästan om ej *Trebellis* Zerlina-typ skulle lämpa sig bättre för den älskvärda sängerskans skaplynne än den här hos oss af ålder brukliga. Fru E. förstår nog sjelf bäst hvad jag menar. Ja, jag har riktigt undrat på att hon ej kommit att

tänka härfpå den tid, hennes Zerlina spelade mot en Masetto som — hur aktningvärd i öfrigt — dock gjorde Zerlinas trolöshet i rent af fasansvärd grad förklarlig och — Gud förlåte mig! — ursäktlig.

Men sedan dess har Zerlina fått unga och vackra fästmän, den ene efter den andra, en af dem med så prydliga salongsmanér att han dock något bort förvåna den okonstlade tärnan, men den nuvarande — hr *Nygren* — passar bra i stycke och gör af Masetto en alltigenom frisk, duktig, älskvärdt rustik företeelse. En sådan präktig basstämma har icke hörts i detta parti sedan hr Willmans dagar, den tid Sverge ännu egde en utmärkt operakonstnär med det namnet, som dog i blomman af sin ålders dagar, efterlemnande — en teaterchef. S. B. Ö. S.

* * *

Brusquement — erinrar jag mig då jag nu står redo att lemna Don Juan-kapitlet, att jag glömt säga ett endaste ord om — Don Juan sjelf.

Om grosshandlar *Linden* som Mozarts Don Juan.

Mähända är det min vana att icke fästa mig vid småsaker — — —

Hr Linden har gått i Don Juan-skola hos tvenne f. d. Don Juaner, hrr Willman och Arlberg.

Ju flere kockar — — —

Emellertid är hr Lindens Don Juan som om man sloge ihop hrr Arlbergs och Willmans till en.

Det var gentilt sagdt.

Och tittade på honom med bakvänd kikare.

Det var kanske icke så gentilt sagdt, ej fullt så lögnaktigt, emellertid.

Hr Lindens Don Juan är chevaleresk, demonisk, stolt, passionerad, storartad — allt i kinesisk blomsterminiatur.

Chevaliern är en petit maître, demonen — en liten sate, mycken liten, den spanske granden — en fin, svensk vinagent t. ex. och passionen ändtligen, passionen liknande glöden i Lacaves viner, om hvilka malicen tasslat att de härstamma mer från den svenska nektarn än den *spanska* — — —

Miniatur, miniatur!

Ah, mähända rent af Cherubin skulle ligga bättre för hr Linden, Cherubin, denne Don Juan *en herbe*, denne Don Juan i grönaste ungdomsdagar, denne Don Juan — *en miniature*.

»Försöket gör'et», sa' gumman gick på nattgammal is.

Man har talat om hr Lindens ormblick som Don Juan. Det måtte vara en snok, en sådan der, som okunniga små flickor springa för i skogarne, men som inte gör dem det ringaste.

För öfrigt då jag rundt omkring mig på parkett hörde att hr Linden »är så söt — så riktigt genomsöt», så har jag ej samvete att med nedrig illvilja glömma ute relaterandet af denna för hr L. synnerligen angenäma sak.

En »söt» Don Juan alltså, en »riktigt genomsöt»!

Men — du milde Gud! — hvad denne Don Juan måste ha börjat tidigt för att hinna med alla Leporellos »baronessor och prinsessor, unga, vackra, gamla, fula, röda, hvita, gröna, gula», eller hur det är.

Han har väl icke i Herrans namn älskat *en bloc* heller?!

Hr Lindens Don Juan har näppeligen passerat beväring-åren, så att man nästan kommer att tänka på hur en tredskande beväring hemtas af länsmannen, när Don Juan anropas af Guvernören med detta, i en viss tysk sångares mun fördom så imponant ljudande:

»Schtanne, ofärdige
»Fort, drack tin färje!»

Don Juans alltför späda tillstånd har också det obehagliga med sig att damerna i operan i bredd med honom förefalla väl — väl — hm! — väl *öfverlägsna*. Och den predikande Elvira får särskildt deraf en viss fatal bismak af moraliserande Tante, något à la fröken Hoppenrath i verlden, om hvilken förtäljes att

»växten är bra
och hullet — åhja! —

men aj! aj! aj! aj! den — — —.»

* * *

Här känner jag mig nästan frestad att sluta med ämnet ifråga. Det är så föga tacksamt att sysselsätta sig med konstprodukter, så matta, intetsägande och flyktiga, att man tycker det nästan vara förspild tid att längre upptaga sig med saker af så liten betydelse och så föga fångslande beskaffenhet.

Det är också endast för sjelfva ämnets skull, den gudomlige Mozarts höga, herrligt sköna Don Juanstyp, som jag till

ofvanstående vill bifoga några rader, hvilkas innehåll rätteligen borde ha bibringats den senaste Don Juanframställaren af en lyrisk instruktör, om någon sådan funnes.

Ja men hrr Willman och Arlberg, invänder man. Hvad skall jag svara? Förmodligen tycka de båda utmärkta konstnärerna det vara lustigt nog att se sig sjelfva gå igen — i miniatyr.

Herr Willman särskildt tyckes ha smak för miniatyrer, att döma af de miniatyrtalanger han skyndat sig engagera eller re-engagera och af hvilka somliga äro så utstuderadt praktigt miniatyrmessiga, att jag trotsar vårt Observatoriums starkaste apparater att kunna upptäcka dem, så mycket mer som ju dessa äro afsedda för *stjernkikeri*, och hvad stjernor beträffar — —

* * *

Arvid Ödmanns hjeltepartier betecknades i fjol af somliga såsom till sitt utförande »alltför små, petiga, spetsiga, slickade, otillräckliga.»

Hvad säga väl de som så sade nu om hr Linden i Don Juans storartade parti?

Fritz Arlberg ansågs på sin tid »ej helt fyllande partiet». (Nåja, en *komplett* Don Juan torde vara lika svåränträfflig på scenen som — utom).

Och Willman ansågs ge partiet »en half tolkning, der det ridderligt förföriska saknades och den grofva bastimbren störde.»

Med någon grof timbre stör nu visserligen icke hr Linden, det må Gud veta. Snarare stör han med ingen timbre alls.

Hans spensliga *baritenor* i Don Juans parti liknade en liten sparf som kommit in i en näktergalsbur, der den lilla stackaren häpen flaxar af och an, qvitrande rätt snällt emellanåt men ack! buren är så stor, sångaren så liten, sången så svag, näktergalen — sin kos!

Var det något nummer der hr Lindens små nätta toner kunde taga sig någorlunda ut, så var det väl serenaden. Detta oförlikneliga nummer, allenastående i hela operalitteraturen! Hr Linden sjöng det som en ung frackklädd salongselegant inför trenne väluppfosttrade och oklanderligt sedesamma högadliga fröknar.

Men Don Juan — Don Juan sjunger för Donna Elviras kammarsnärtan, en liten spansk ragazza, som säkerligen föga skulle låta sig bevekas af en sång, som om den något pris skall ha har odisputabel rätt till — Monthyonska dygdepriset.

En spirituell Don Juan sjunger denna serenad med förnämt affekterad sentimentalitet (märk de öfverdrifvet granna italienska orden) med ett segervant, lindrigt *amoroso*, insvept i en halft gäckande omklädnad af elegant nonchalance.

Festarian bör sjungas med hårfina, blixtsnabbt skiftande nyanser med ferm och tydlig artikulation (väl afpassad respiration) och öfver alltsammans en gloria af hejdlös njutningslystnad, af anakreontisk glöd och rusande lefnadsfröjd.

Om jag säger att hr Linden talade ut orden ordentligt i denna aria, så är det nämndt hvori *han* lyckades.

Hr Forsténs förtjusning i denna aria var visserligen mera toreadorens än grandens, men det låg dock *något* spanskt deri, under det hr Linden och de der vinerna — — —

Hr Lindens röst borde väl åtminstone ta sig bra ut i A:duon, skulle man tycka. Nåja, den klingar ju der också rätt smätäckt, men det hela har en viss artig förmakspregel, som så här t. ex.:

»Min nådiga fröken täcktes ingen fruktan hysa att göra mig den äran af vänligt besök på mitt slott, det ligger här helt nära, väglaget är godt, så jag vågar tro att till och med till fots dit skulle kunna låta sig göra, om min nådiga också endast ville göra sig det omaket för en timma blott» etc. etc.

Men i de bägge finalerna — ack! der kommer Gudi klagadt hr Lindens Don Juan till korta och det till den grad, att rolen blir nästan utplånad. Don Juan får en viss ynkelig air af på bar gerning ertappad skolpojke och Ottavio med damerna förefaller som den vanartige pojkens målsman, en bekymrad fader t. ex., nitiskt sekunderad af tvenne gråtande och bannande tarter, i högsta grad sedligt uppskakade, föröfrigt kanske medlemmar af federationen eller midnattsmissionen och tacksamma beundrarinnor af herr Personnes författarskap.

Det kan väl ej gerna fordras af kritiken att den skall ersätta teaterinstruktörens person och dermed gifva en sådan funktionärs lön till vängäfvä åt k. teaterdirektionen, som sin vana trogen med dessa medel genast löper stad och engagerar ett eller annat halft dussin medelmåttor.

Men nog är det svårt, när man sett utmärkta Don-Juans framställningar och vet hur en sådan bör ta sig ut, att då stillatigande äse prestationer af ifrågavarande art, eller också endast taga munnen full af klander utan att få säga ett enda positivt ord i saken, d. v. s. här agera en ropandes röst i öknen.

Som jag i en föregående revy temligen utförligt stannat vid första Don Juan-finalen, vill jag om den blott tillägga, att här får ingen stutbäfvande skolpojke uppträda, utan här om någonsin *skall* finnas storslagenhet, malm i röst, blix i öga, eld i spel!

Och sista finalen!

Der blef det rent af ömkansvärdt.

Guvernörens ljungande tirader besvarade af denna lilla späda kycklingsröst, denna lindrigt generade ynglingahållning, denna nästan ängsliga omsorg att se så söt och tjusande och — vänlig ut som möjligt.

Det fradgande öfvermodet, det sjudande trotset, den titaniskt stormande lifsglädjen — *hvar?*

Den tragiska glans, den trotsiga styrka, som idealiserar Don Juans i libretton rätt vanliga rucklartyp till Mozarts framställning af sinlighetens mest bländande inkarnation — *hvar?*

Dödens väldiga slagskuggor, som sedan Guvernören gripit Don Juans hand, lägga sig öfver hans anlete, den rasande döds-kampen, den smygande dödsfruktan, ända in i det sista kämpande med förhärdelsens och syndens demoner, denna brinnande apoteos af sinligheten, som gör Don Juan till en tragisk personlighet, glödande, hög, fruktansvärd och ända in i döden okuffig i öfvernaturlig kraft — *hvar?*

Jo, i miniatyr, i *duodes* i — Oh!

Om man erinrar sig Arlbergs öfverlägset spirituella spel i dessa rolens sista stadier — tiden medger mig dessvärre ej ens den kortaste analys af allt det intressanta, fysiskt och psykiskt finessfulla i hans framställning — så får man en fullgod bild häraf.

Faure gjorde det ej bättre och ändå torde *Faure* vara att räkna till de främsta Don Juanstolkare, som någonsin funnits. Den harmoniska sammansmältning af alla rolens element, den klara klassiska måtta och väl afvägda jemnvigt, som karakteriserar denna den snillrikaste dramatiska musiken, röst, figur, sång spel — allt egde *Faure* i sällspordt hög grad lämpligt för Don Juans parti. När han —

Men det var hr *Linden*.

En Don Juan i miniatyr — ja, det är ju sant, en sådan finnes i *Isouards »Joconde»* — kunde inte det gå an, ifall våra qvinliga Cherubiner äro rädda att släppa från sig partiet åt en så farlig rival.

Och Pehr svinaherde! från Don Juan till Pehr svinaherde.

Det är nog det bästa för hr Lindens talang. Pehr Svinaherde är ju också en liten Don Juan, eller hur? Prinsessan kysser ju honom oförhoppandes midt på hans röda mun och hofdamerna fnysa af belåtenhet för resten —

»Jag är väl ingen svinadräng
Fast Eder tyckes så
Jag är den största —»

* *
* *

Reprisen af Hallströms »Den Bergtagna» har slagit mycket olika ut i »Allehanda» och »Dagbladet.»

»Allehanda» försäkrar oss att Tisdagen ifråga salongen var »glest besatt», under det »Dagbladet» gläder sig åt att »teatern var nära utsåld».

Måhända beror denna förbistring derpå att »Allehanda» ej förmått höja blicken nog »från jordens skumma dalar», hvilket deremot varit fallet med den mera demokratiska kollegan, som också mycket riktigt tillägger att det isynnerhet var »nära utsåldt» på de »öfre raderna». En varning alltså för herrar och — damer teaterjurister att icke vara för »jordiska» eller för — förnäma.

Tvärtemot den kritik, för hvilken sensuellt bestickande väljud plus »ungdom og ynde» är allt, har denna nog sökt göra fröken *Amalia Riegos* onekliga förtjenster som operasångerska all möjlig rättvisa. Detta skall dock ej hindra oss från att som vår åsigt uttala det fröken Riegos återuppträdande i den af henne kreerade »Bergtagna» var mindre välbetänkt.

Ingeborgs rol är så öfvervägande lyrisk, att en så dramatiskt anlagd konstnärinna som frk. R. der är allt annat än på sin plats. Samma innerliga lyriska fägring, som vid operans premiére prydde sångerskans röst, står nu ej mer att finna, naturligt nog efter så många års förlopp. Frk. R:s röst är i alla fall märkvärdigt väl bibehållen — tack vare hennes goda skola — men i detta parti har man tillfälle att göra jmförelser mellan förr och nu, en jmförelse, på hvilken mera dramatiska partier säkert endast skulle vinna, hvilket dock ledsamt nog ej är fallet med detta — som sagdt — öfvervägande lyriska.

I partiets mer dramatiska pointer gjorde frk. R. därför ett mer odeladt godt intryck. Föredragets nerv och tvåstrukna registrets präktiga klang gjorde der ännu större effekt än fröken Grabow, som dock i sin helhet gaf rolen mer ungdomlig omedelbarhet, skär poesi och lyrisk hänförelse. Jemte Julia var detta ju också den saknade sångerskans bästa rol och det skall därför endast vara en så framstående artist som Amalia Riego, som med framgång skall kunna efterträda en så farlig föregångerska. I dramatiskt hänseende var frk. Riegos framställning om än ej innerligare så dock ännu mer skiftande och karaktärsfull, hvaregenom rolen i detta hänseende vann ett och annat i nytt intresse.

Fru Ch. Strandberg har öfverlätit värdinneskapet på sin borg åt sin svärdotter, fru *W. Strandberg* — i allmänhet tyckas fru Ch. Strandbergs partier vara ärftliga. Så ärfde dotter Anna 1873 Cherubin, hvilket parti fru Ch. Strandberg dock året derpå tog tillbaka, hvarpå en samtida recensent ansåg rolen ha vunnit »i inspiration och ungdomsfriskhet». Också med Aubers *Zerlina* var det fråga om succession, men då fick fru Moe öfvertaget. Deremot har svärdotter *Wilhelmina* ärfvt så godt som alla svärmörens partier: *Papagena*, *Cherubin*, *Susanna* (ifrågasatt), *Jemmy*, *Siebel* (det dröjde mycket länge). *Jeannette* (*Joconde*), *Urbain*, *Mozarts Zerlina*, men utom dessa flickor och gossar också gubbar och gummor — nej blott gummor, såsom *Marcellina*, *Martha* och nu sist som sagdt fru *Ragnhild*.

Denna succession har ländt dessa partier och hela vår Opera till stor heder, det är ej tu tal om den saken, också gumman *Ragnhild* brås på släkten och dermed är hennes lyckliga öde besegladt.

Liksom fru *Söhrling-Strandberg* avancerat från tärnan *Gerda*, som endast har att uttrycka sin belåtenhet med riddar *Tuves* fysik, dessutom sjunga med i den andliga visan samt för resten bara leka, sjunga och figurera, till borgfrun sjelf, så har frk. *Almati* upphöjts eller upphöjt sig från borgfru till bergadrottning. För sparsamhetens skull kunde ju dock frk. *Almati* ha fortsatt att göra les honneurs på borgen, mor och svärmor uppträda ju aldrig tillsammans i denna opera — lyckligtvis. Då hade väl blifvit ännu värre elände, synkoperade noter, violin-gnisslande och trumpetande i tempo *stringendo crescendo*.

Nej, frk. *Almati* sparar sig och sjunger så falskt och gement sin *Bergadrottning*, som man någonsin kan begära.

Att hon är falskare och gemenare än de förra drottningarna synes oss dock just icke.

Det behöfdes för resten icke heller. De senaste majestäterna ha alla gifvit rolen särdeles duktigt: frk. Wellander, frk. Janson, frk. Öhrström. Också fröken Ås må ihågkommas.

Riddar Tuves rol, kreerad af hr Ödmann, gafs nu af hr *Rundberg*, som sades icke vara reengagerad. Teatern har skyndat ånyo försäkra sig om denna förmåga. Misstag således!

Tenorerna vid vår Opera äro verkligen utmärkta — för sin talrikhet.

Hr *Sellman* kunde gerna vara baryton i stället. Då skulle hans stämmas bristande smeksamhet verka mindre oangenämt och hans förtjenstfulla dramatiska talang ha ett större verksamhetsfält än med dessa evigt sig lika, suckande, svärmande, pustande förste älskare.

Med all beundran för prof. Hallströms sångmö — det är som bekant en sann stockholmska, svensk kropp och fransk toilett — beklagar jag dock att icke Den Bergtagna innehåller mer trolsk musik.

Ulf, som ändå är en sann kristen, levererar märkligt att säga nästan allt det trolska här finnes, balladen och folkvisan. Kark har också några vilda takter, men bergakungen sjelf — ingenting.

Jo, han intonerar Karks polska, det är också allt.

För resten har han fått tag i något häfte af professor Hallströms vackra, omtyckta och sångbara salongsromanser och går derpå dermed oförtrutet i borgens salar, i bergets hvalf och — naturligtvis — i mänskenet, bårarmad och skön en juldagsmorgon.

Hr Ödmann sjunger sin lärares salongsromanser con amore. Också »Kom o hulda!» »Så kom, sköna tärna», »Lunder i söder» och hvad allt de heta, lyckades honom öfverdådigt. »Så kom, så kom å — (höga C) — *ter*» hade ogemen effekt på salongen. »On se pamait d'aise».

Men hr Ödmanns dramatik var här mindre lyckad. Damer af alla nationaliteter satte honom visserligen högt, men det var af annan orsak:

»Comme il est bien, ma chère!»

»Söt, söt, söt.»

»Lovely indeed!»

»Quelle jolie main!»

»Et les yeux. Regardez un peu Oh!»

»Je n'ose plus, ma chère Ah!»

»Entzückend, hinreissend, verführerisch, Gott!»

»Famos.»

»Söt.»

Att hr Sellman icke eger hr Ödmanns smältande tenortimbre är icke hans fel, liksom ej hr Ödmanns förtjenst. Att hr S. detta oakadt får partiet att låta som det låter, är deremot högst erkännansvärdt.

I dramatiskt hänseende har hr S. gjort den icke ovigtiga upptäckten att Bergakungen är ett troll och icke en salongselegant från Oscar den andres dagar. Utan ett troll från Kung Orres.

Den talang och konsekvens, hvarmed hr S. utför sin upptäckt, förtjenar desslikes sitt beröm. Om Bergakungen endast förmådde dela med sig litet af sina trollegenskaper åt — förutom sin fru moder, som också är i behöfvande omständigheter — åt sin tje-nare Kark, som alltsedan Arlberg innehade rolen visat föga demonik, åtminstone af icke-komisk art. Partiet har också med beundransvärd ihärdighet tilldelats den ene efter den andre af våra buffasångare. Nu är det hr Malmsjös tur, och det är ju alltid bättre än t. ex. hr Dahlgrens, Spinkers och Donathans dräplige framställare. Som musikaliskt arbete har hr M. heder af sin prestation.

Som abboten var hr Nygren ny. Hr N. tycks få tillfälle öfva sig i olika skepnader, ena dagen en 20-årig Masetto, andra dagen en 60-årig abbot. Nå ja, det skadar icke, basrepertoiren hör ju till den som erbjuder de flesta changementen. Hr N. har flere förutsättningar för facket. Äfven abbotens få takter lemnade prof derpå.

Hr Lundquist föredrager sin ballad och sin folkvisa alldeles förträffligt, den senare i synnerhet, der den förargliga andhemtningen ställer färre hinder i vägen. Om hr L. kunde något magra mellan 2-dra och sista akten, då han sitter ensam, öfvergifven och utan kokerska på Ragnhilds förfallna gård (ypperlig dekoration, som allt stötande på förfall inom k. teatern) vore det nog bra förstås, men man får ej begära för mycket. Ett halft skålpund t. ex.!

Då Den Bergtagna länge varit afsedd att gifvas, då den väl egentligen ej på flera år varit nedlagd och då vederbörande icke en minut gå säkra för att pjesens mer eller mindre högstälde författare (och »inspiratorer») kunna infinna sig i salongen, så var det verkligen modigt nog att låta operan gå af stapeln den der Tisdagen, då Allehanda och Dagbladet sutto, den ena i tom den andra i full salong.

Flere repetitioner hade uppenbart behöfts, äfven med solisterna. Körens misshälligheter började redan midt i all julfrid och ljuflig endragt vid kalaset. Fru Strandberg och hr Rundberg proponerade sina skålar rätt rent, men »de ädla vännerna alla» — långt ifrån!

Andra repriser denna höst ha gått med mönstergill ensemble, den svåra »Judinnan» t. ex. Hvarför nu kompromettera sig just med en *svensk* opera? Jag är säker att ha Svenska D. B. på min sida. Det är nedsättande — herre Gud! jag menar en sådan misère är nedsättande för vår Opera, inte att ha Svenska D. B. — — —

* * *

Il en joue du cadavre, celui-là!

I Edouard Paillerons »Le monde où on s'ennuie» förekommer en à part-replik af författarens språkrör, den unge sousprefekten Paul Raymond, under det den lärde pedanten baron de Saint-Eriault håller ett grannt tal inför en mäktig krets inflytelserika personer för att vinna befordran, dervid han stöder förnämligast sina anspåk på den lilla omständigheten att han är son till sin far, en lärd af stor förträfflighet.

Då säger den maliciöse Raymond, under det baronen hemtar andan efter sina långa, cirklade perioder: *Il en joue du cadavre, celui-là.*

Och kungliga svenska teaterstyrelsen?

Ils en jouent — — — n'est ce pas?

Icke nog med att den stora och oförlikneliga Jenny Lind lockade fulla hus medan hon lefde, hon gör det än efter sin död. Och man säger att skådespelarens efterverld är minuten!

Mycket troligt är det ju att Jenny Linds gamla beundrare skola infinna sig och söka igenfinna sin gamla älskade Jennys drag, sång och spel hos Operans nuvarande talanger.

Efterverlden, mindre partisk, den, som aldrig hört Jenny Lind, den går dit att åtminstone i tablå få se en hel mängd vackra operor, som *k. Operan icke mår kan uppföra*. Ett praktiskt slägte, nutidens, säga hvad man vill!

Dertill den lilla täcka dansösen, som nästan direkt stigit ned ur Södermarcks Norma-porträtt. Tänk om likheten sträckte sig längre än till ytan! Då skulle det vara möjligt att direktionen engagerade henne, möjligt med uppoffrande af den ljuftva

utsigten att kunna engagera ännu litet mer *mediocritas*. Intet är omöjligt och vi tänka högt om vår teaterstyrelse, som man ser.

Och det är minsann icke så lätt! Ty är det någon myndighet i vårt kära fosterland som gör allt hvad den kan att visa sin inkompetens, så är det väl k. teaterstyrelsen.

Fru Edlings uppdrag att sjunga Regementets dotter t. ex.

Hr Willman, som sjungit så ofta med i denna opera och genomgått titelrolen så grundligt med sin fru, borde väl om någon veta att Marie är ett högt sopranparti. Den lindrigaste insigt i sångkonsten borde tillika varna honom att gifva ett sådant parti åt en mezzosopransångerska som fru Edling, som derigenom tvingas att nöta på sin vackra röst mer än nyttigt är, då ju Marie tillika är ett koloraturparti, kolorerad just i de öfriga lägena, hvilket naturligtvis gör faran så mycket större. Hvad rätt har hr W. att i fåvitsko misshandla en af de vackraste stämmor, vårt land egt, om hvilken hvarje konstvän är rädd, tacksam för flydda och i hopp om kommande konstnjutningar?

Den spänning, som emellanåt stort intrycket af fru E:s rika röstmedel, har hon ådragit sig i och efter dessa höga partier. Vi taga därför ärligt tillbaka vår önskan i förra revyn att få höra henne som Martha — det var egoistiskt handladt — men vi hade väl en liten ursäkt i vår förtviflan öfver senaste »Martha»-reprisen.

* * *

När den stora pianofilosofen Hans von Bülow var här för några år sedan, frågade han om stockholmarne voro ett mycket musikaliskt folk och på den tillspordes skyndsamma jakande svar frågade hr von B. om våra kammarmusik-konserter. Dessa lågo en tid temligen nere, efter sedan Nordquist-Book-Söderman m. fl. slutat sina förträffliga quartettaftnar. Icke med orätt satte Bülow kammarmusikens odlande och dess konserters freqvens som ett säkert kriterium för en Orts musikaliska hållning. Det är därför glädjande att nämna det vår publik med ganska lifligt intresse följt den kammarmusikekykel, som en mycket ung, men därför icke alls förkastlig stråk-quartett satt i gång. Värdefulla biträden vid dessa konserter ha utgjorts af fru Ida Åqvist, frk. Valborg Aulin, syster till den unga quartettens primus, den lofvande violinisten Tor Aulin, samt nu senast af professor Schönberger, hvilken just som pianokonstnär i denna bransch visade sig i fördelaktigaste dager. God fortsättning åt detta smakodlande företag!

Musikföreningen har åter skänkt hufvudstaden ett par intressanta musikafnär, hvilka, om de också icke egde samma stor-slagna karakter som Faust-konserterna, likväl med skäl kunna hänföras till höstsäsongens allra förnämsta musikfester.

Giuseppe Verdis Requiem egde icke som Hector Berlioz' arbete fullt nyhetens behag. Genom Zelia Trebellis initiativ uppfördes arbetet redan för ett decennium sedan med henne, Fredrika Stenhammar, Oscar Arnoldson och Conrad Behrens i solopartierna, i kören dåvarande Nya Harmoniska Sällskapet. Trebellis praktfulla stämma och fulländade metod, Fredrika Stenhammars känsliga sång och vackra stämma, Oscar Arnoldsons väljudande fylliga tenor och musikaliska föredrag samt Behrens' visserligen redan något reducerade och medtagna, men ännu väldigt klingande basso profundo utfylde förträffligt solopartierna.

Det gläder oss därför att kunna konstatera att det nuvarande utförandet alls icke utvisade någon »tidernas försämring». Om också den påräknade tenoristens utblifvande gjorde att tenorpartiet i denna tolkning ej blef hvad det blef i Arnoldsons händer, så måste det medgifvas att fru Östbergs röst i det högre läget öfverträffar föregångerskans liksom hr Salomon Smith i det stora hela gaf sitt parti en finare, mer konstnärlig och djup pregel än föregångaren. Trebelli hör ju till världssångerskornas antal, men icke dess mindre fann hon i fru *Edling* en ganska värdig efterträdarska och är detta det mest berömmade man kan tänka sig i detta parti. Men så öfverträffade fru E. också sig sjelf som oratoriesångerska. Hon var ypperligt disponerad och — som en poetisk själ en gång sade — »godhetens milda värme brinner i denna vackra stämma». Men också föredraget var i hög grad lofvärdt. En bred, ren, uttrycksfull legatostil, ett känsligt och genommusikaliskt framförande af de skiftande stämningarne. Det var mer än konstnjutning, det var högstämd andakt, som intog åhörarne under fru Edlings slutnummer, der hon dessutom för-tjenstfullt sekunderades af de manlige solisterna.

Af dessa imponerade som alltid hr *Smith* — som börjar bli lika unik bland sångare som förut bland apotekare — med sitt malmfyllda röstmaterial, hvars intensivt tragiska dunkel i detta parti gjorde makalös effekt. Jag trotsar till och med sjelfva Lasalle att få fram en präktigare verkan af det majestätiska »Confutatis maledictis», glanspunkten i hr Smiths förträffliga framställning.

Mindre van vid den stil, som här fordras, var naturligen fru *Östberg*. Men med den sega viljekraft, som aldrig ger sig,

och hvaraf denna konstnärinna eger för tre, har hon på jemförelsevis kort tid satt sig in i denna för henne nya omgifning, hvadan den röst, som förr så ypperligt uppstämde: »Jag till exempel ser en yngling der», nu *nästan* lika ypperligt lät höra den högstämda arian »Libera me» eller det gudomliga Agnus Dei, der fru Edlings fagra låga register blandade sig med fru Östbergs höga kristalltoner till ett helt af strålande välklang.

Hr *Rundbergs* beredvillighet att hastigt inlära tenorpartiet att konserten ej måtte bli om intet, förtjenar beröm, och ännu mer det förståndiga sätt, hvarpå han behandlade sin tacklösa röst, så att den icke allenast ej förstörde ensemblenumren, utan här och der till och med gjorde förvånande god verkan.

Kören kan denna gång ej oinskränkt berömmas. Men å andra sidan måste man betänka hvilken kort tid alla dessa musikälskare och musikälskarinnor haft till sitt förfogande att införlifva sig med dessa mången gång mer än vanligt krängliga och invecklade saker, hvarpå kompositionen ej lider brist. Utan tvifvel skulle ännu en månads öfning frambragt ett synnerligen vackert slutresultat. Men då hade man också kommit alldeles in på julen med konserten, och julbrådskans, julklappsfabrikationens och julintressenas tid är som bekant alldeles afgjort olycklig för de nio muserna, hvilka som det tyckes något hetlefrade damer deraf uppenbart taga anstöt så att de i sin förgämlse stundom ej en gång antaga invitation till Svenska Akademien literära domkapitel den 20 december.

Det skall vara revanche, förstås. De tro sig saknade, de gudanaiva gudinnorna. — — —

Man kan bedra sig, som synes, till och med i Olympen.

* * *

Angående Verdi som oratoriekomponist ha stridiga omdömen färlts.

Stridiga, ja mest diametralt motsatta.

I Italien har arbetet i klerikala musikkretsar rönt ett skärligen ogünstigt mottagande. Naturligtvis. Der redan Rossini som oratoriekomponist var för stark, der måste ju Verdi bli än förhatligare. Också skandaliserade sig de fromma fäderne rätt grundligt öfver denna »gudsbespottelse i toner» och det gick så långt att i en liten stad, der ett af Italiens många kringresande operasällskap (stundom rätt goda, stundom rätt usla) tänkte regalera de goda på *Trovatore* och *Traviata*, *Ernani* och *Nabucco* öfvermätte *cittadini* med Verdis *Requiem*, *il cura* skyndade i

heligt nit förbjuda det farliga tilltaget — kyrkan kunde ej upplåtas naturligtvis (tout comme chez —) men med italiensk slughet förstod den nitiske kyrkans son att så bedrifva att gli artisti icke fingo *någon* lokal för Requiem. För den sedelärande Traviata eller Rigoletto — mycket gerna, men Requiem — *basta!*

Bannstrålen träffade visserligen icke il maëstro — men vreda ord sparades icke.

Å andra sidan har Requiem haft beundrare, som i sin italienska fanatism nästan uppträdt som verkets — farligaste fiender.

»Det förnämsta kyrkomusiken någonsin frambragt — Sebastian Bach återuppstånden och förädlad (!) — århundradets musikaliska kulminationspunkt — Italiens stolthet och ära» m. m. gifva ett svagt begrepp om dessa på originalspråket långt mer glödande beundrande haranger.

Om man nu skall söka en opartisk medelväg mellan dessa vidt skilda uttalanden, så torde man icke alltför mycket irra sig om man säger att Verdi som oratoriekomponist i sin helhet öfverträffas af Rossini, som likväl är honom underlägsen i detaljer.

Som bärare af den äkta kyrkostämningen är Rossini lyckligare. Utom Gounod har ingen så väl som Rossini förmått uttrycka den specielt katolska kyrkoandakten. Dennes ingredienser äro som man vet delvis af rätt verldslig yttre natur, hvilken omständighet mer än väl afspeglas i musiken, mer i den lätte frivole Rossinis än i den fromme pietetfulle Gounod, som för öfrigt står särdeles väl i vantarne hos det högre klereciet och hvars lilla *étourderie* i »Mireille» (der G. de fromme till stor ängslan införde en del af liturgien — mellan kulisserna) nu längesedan är glömdt.

Denna mystiska halfdager, detta egendomliga, genom färgade fönster brokigt och svagt spelande solsen, rökelseångornas narkotiska doft och fantastiska ringlande högt upp i de konturlösa hvalfven — med ett ord hela denna mäterliga mis-en-scène hvarmed det katolska presterskapet ljuft inlullar sinnena, betager förståndet och smeker hjertat — allt detta finnes föga i katoliken Verdis komposition, ja lutheranen Söderman har det nästan mer i sin jembördiga Messa.

Verdis andakt är så att säga af mer allmänmenschlig natur. Deri tonar en fri religion, en religion utan dogmer, bann och interdikt, en religion utan messhakar, kräklor och mitror — vare sig katolska eller lutheranska.

Likasom en människa kan vara sannt religiös utan att hylla någon utpreglad kyrka, församling eller sekt — så är ock Verdis

musik detta. Der finnes ju rätt mycket direkt från operatiljan nedärfdt, men der finnes ock en oratoriestämning af fri, frisk, originel karakter, modern i detta missbrukade ords allra bästa mening.

Den verkar med stor realism, javäl. Men med all denna realism, dessa skarpa, stundom skärande effektmedel, dessa bizarra modulationer och egendomliga harmonier förmår denna musik åstadkomma effekten af sann och kraftig idealnatur, så skön, skär och mildt eller imponant gripande som trots någon af oratoriikonstens yppersta.

Och denna musik bär en alltigenom enhetlig äkta Verdi-färgad totalpregel. Han som alla har sina förebilder, det förstås. Antingen det nu berodde på vår hogkomst af musikföreningens Faust-konserter eller ej, men Berlioz rann oss emellanåt starkt i hogen. Wagner torde deremot näppeligen ha stått modell annat än för en och annan orkestrationsdetalj, det famösa Lohengrinviolintremulandot t. ex. Dessutom tänkte vi en gång på Stabat Mater, Rossinis, men många gånger på författaren till — Aida. Om någon har att beklaga sig öfver plagiat, så är det denne, af hvilken Requiems kompositör lånat både penslar och färg, ja hela oafbrutna satser. Vi skola hoppas att förhållandet mellan dessa stora kompositörer detta oakadt är någorlunda drägligt, om världen också fäfängt får vänta att se den ene räcka den andre handen till försoning.

* * *

Skulle man göra upp en inbördes rangordning bland de olika stycken, af hvilka Verdis Messa består, så lär väl hedersplatsen tillkomma N:o 2: *Dies iræ*.

I detta nummer med dess af den här mer fristående texten orsakade större omvexling och rörlighet har maëstrons genius kunnat röra sig med friare vingslag än i den rena liturgiens genom traditioner och häfd mer trång blifna omkrets.

Situationen lämpade sig också ypperligt som få för den speciella arten af Verdis talang. Verdi har i alla tider haft förkärlek för det rysliga. Utom Mercadante är det väl knappast någon som komponerat musik till sådana genomgående rätttegångs- och polis-saker som Guisepe Verdi. Kan Mercadante å ena sidan skryta med sin »Il bravo», en den förfärligaste samling förfärligheter som någonsin fått plats i en operalibrett, så har Verdi »Giovanna d'Arco» och »Luisa Miller» på sin lista, hvarjemte frändskapen i dessa begge komponisters smak ytterligare

bestyrkes af begges »I briganti», två operor med texten lämpad efter Schillers rövvarband och med långa cantilenor för den sjuhisklige böfven, som här i olika taktarter mediterar hur han bäst skall kunna mörda sin gamle sjuke far, förgifta sin bror Carlo, förföra dennes brud, Amalia, och andra snygga saker i den vägen.

Nåväl, man kan icke heller önska sig en bättre teckning af syndares för sena ånger, rädsla för domen och oändliga pina i ett evinnerligt helvete. Det är uttryckt så ortodoxt vår statskyrka någonsin kan äska och — älska. Likaledes sjelfva domen är afmålad med kraftig, säker pensel af samma slag som den komponistens landsman, den store Buonarotti, använde för sin »Yttersta dom».

(Och att då midt under åhörandet af denna sublima orkan höra en liten täck fröken bakom mig hviska till sin mamma: *titta mamma så röda blåsarne äro der nere på ändan, (sotto voce) hur ligger luggen, jag kom inte åt spegeln derute?*)

Det lilla intermezzo, som efter dessa vilda tonhvirflar lägger sig som balsam kring åhörarnes uppskakade hjertan, är äfven i och för sig mycket ljufvigt och intagande, men tjänar endast att gifva andrum innan finalen kommer med upprepningar ur det föregående, ordnade till ett mäktigt medryckande crescendo, som i sin glänsande majestätiska prakt värdigt sätter kronan på denna mästerliga afdelning.

Början af andra afdelningen uthärdar ej fullt jemförelse med slutet af den första; soloqvartetten och den fugerade kören erbjuda dock, den förra ett par intagande melodier, den senare ett kontrapunktiskt arbete af hög rang. Men fullt till sin fördel visar sig mästaren i denna afdelning först i oktav-duetten, ett af de mest lysande profven på Verdis egen, originella oratoriestil, ett fullkomligt ursprungsfriskt stycke, omstråladt af rörande poetisk fägring. Också altens sista arioso gör ett oförgätligt intryck, särdeles då det kommer så väl till sin rätt som nu var fallet i fru Edlings minnesvärda föredrag, och Libera me, slutarian, der återigen fru Östberg inlade god förtjenst, bildar jemte körernas effektfulla grupperingar, som endast störas af ett något kylande tekniskt lärdomsprof, en musikaliskt storslagen afslutning af det hela, på samma gång som den mäktigt talar till känslan genom solostämmans sannt poetiska affattning, som i det just i slutackordet förekommande hastiga upprepandet af orden: »Befria mig, från dödens fasor, o Herre!» så gripande skildrar den döendes nästan mekaniskt krampaktiga yttersta åkallan, då dödens engel sänker sina svarta vingar öfver hans sista bädd.

Vasateatern har låtit höra »Storhertiginnan af Gerolstein».

Vi hålla med det mot *Vasateatern* så innerligt vänliga *Svenska Dagbladet* — som blundar för teaterns kosmopolitiska reper-toir — att då *Offenbach* i den partout skall odlas vår kafébesökande »beau monde» till uppbyggelse, så är det bättre att vända åter till oldpappa sjelf än slå sig i slang med hans mer eller mindre degenererade afkomma.

»Storhertiginnan» är en bland *Offenbachs* bästa damer. *Quick*, uddig, elak och alltigenom ypperligt dramatisk, med en musik så troget afspeglade textens schatteringar att — de *Wagner*ister förskone mig! — sjelfva ordtonletaren *Richard Wagner* deruti stannar efter.

På *Vasateatern* är det till större delen kapellmästaren *Stanek*, som bereder den gamla buffan fulla hus. Hans orkester spelar med en verve, helt i *Offenbachs* genre, och ensemblen af kör och orkester är en öronfägnad.

Dertill den vackra fröken *Pettersson* som ögonfägnad!

Men — — — frk. *Pettersson* lyckas ej med *Storhertiginnan*. Detta kan tyckas den applåderande »beau monden» och dess eko, *Svenska D. B.*, som ett hårdt tal, men så har jag å andra sidan bredvid mig — *Söndags-Nisse*.

Ja, skratta inte, ehuru det nog annars är meningen med den tidningen, men i fråga om operettspel träffar denna lilla »lapp», som *D. N.* förr brukade smeksamt nämna *S. N.*, ofta huvudet på spiken.

Det behöfs dock knappast att som *S. N.* återupplifva minnet af *Charlotte Bergströms* *Storhertiginna*, ehuru detta i och för sig väl lönar mödan, enär ingen *Offenbach*prestation i Sverige torde ha varit mer genuin än denna, som framgångsrikt täflade med »la duchesse» sjelf, *Varietés* herskarinna, den spirituella och retande *Hortense Schneider*.

Utan denna jämförelse och utan tanke på hvilken *Storhertiginna* fru *Östberg* kunde ha blifvit, eller fru *Sophie Cysch* kunde bli, faller det en operett-habitué snart i ögonen att skulle frk. *Pettersson* vara med i »*Storhertiginnan*» borde det ha varit som — *Fritz*.

Jag vill ej gå så långt som en landsortstidning om en landsortsoperett-sångerska: »fröken X bör ständigt vara karl, hon spelar sin egen rol (!) sämst.»

Jag vill blott hemställa huruvida frk. *P.* ej tar sig bäst ut i kjortlar när det är meningen hon skall ta sig som allrasämst ut deri, t. ex. i andra akten af »*Amor Gengångare*», der hon var

fulländad i allo som den generade, burleskt nigande och befängdt trippande prinsen af Syracusa, utklädd till nunna.

Prinsen af Syracusa är nu utklädd till »Storhertiginna». Men denna rol öfverstiger alldeles hans kunglig höghets föreställnings- och förställningsförmåga. H. k. h. bör här vara mer qvinnlig äfven i de morskaste moment, mer mjuk och finessfull i äfven de mest vågade situationer och visa Fritz en något mer uppriktig kärlek. Men det är ej så godt unga herrar emellan. Hans kungliga höghet är naturligtvis ovan vid konsten att med grandezza bära släpkiol, men storhertiginnan borde ej vara det.

Man bör dock ej begära för mycket af den behaglige unge mannen. Det går så lätt för unga herrar att öfverdrifva, när de skola agera glada fruntimmer. För öfrigt — den väklingande, stundom litet spända gossrösten klingar bra också i denna musik, militärarian sjunges med all den bravur, man kan vänta af den framtida generalen öfver Syracusa-armén, och bachanalen med en abandon, som måhända torde uppkalla hans kunglig höghets special-lärare i moralfilosofi m. m. till enskildt meddelande à la Personne.

Äfven de andra herrarne applåderas. Af dem lär väl hr *Kloed* vara mest lyckad, både genom sin vackra röst och sitt riktiga spel. Hr *Gründer* och de öfriga sakna röster, somliga äfven komik, men så har i stället hr *Hagman* ett ypperligt instrument, som är alldeles malplaceradt både i Nepomuks ynkliga lilla rol och i denna teater i sin helhet.

Fru de Wahl borde må hända ha engagerats för Wandas rol, der fröken E. Söderberg gjorde så stor lycka förr i världen. Den nuvarande innehafvarinnan af rolen på Vasateatern förmår icke ens till hälften ersätta dessa damer, af hvilka fru de W. dock är à *prendre* — för direktionen menar jag naturligtvis. Kanske också fru Cysch. — — —

Men det är sannt, det är goda hus och applåder ändå, bastanta applåder, härliga applåder.

Jo, jo, det är nog ej bara *en* medlem utan *hela* direktionen som har skäl att sjunga med full hals:

»Ah, comme j'aime les militaires
J'aime les militaires
J'aime les militaires!»

Än en gång våra rangförhållanden.

Kulturhistorisk studie

af

Marcellus.

I häft. 5—6 o. 7—8 1885 af denna tidskrift har jag haft tillfälle påvisa, hvilken betydelse man i forna tider tillmätt rangförhållandena och huru deras bestämmande framkallat ytterst heta strider mellan olika samhällsklasser. Att man ännu i dag anser rangen ega en viss betydelse framgår icke allenast deraf, att särskilda bestämmelser fortfarande i detta afseende utfärdas utan än mer deraf att en del stadganden i detta syfte förekomma i sjelfva grundlagen. Särskildt tog jag mig friheten påpeka det oeffter-rättlighetstillstånd, som förefinnes i afseende å de just genom grundlagens bud bestämda rangförhållanden, hvilka genom särskilda utom grundlagen stående stadganden blifvit kompletterade eller rättare sagdt helt och hållet förryckta. Då nu i detta afseende en ny författning utkommit, som i dessa af mig klandrade stadganden gör icke oväsentliga förändringar, har jag ansett det vara nödigt och lämpligt att här påvisa halten och beskaffenheten af de nya bestämmelserna, och i hvad mån de utgöra en förändring till det bättre. Denna nu omhandlade urkund är riksmarskalksemetets cirkulär den 23 november 1885.

Till en början kan den form, under hvilken de nya bestämmelserna tillkommit, icke undgå att väcka en berättigad förvåning. Detta cirkulär är allenast »på nådigst befallning» af riksmarskalksemetet utfärdadt och är således endast en hofresolution, för hvilken ingen står i politiskt ansvar, ty konstitutionsutskottet och riksdagen hafva ingenting med högsta chefen för konungens hof att skaffa. Det förefaller så mycket märkligare, att denna

egendomliga form här begagnats, som, efter hvad jag sedan skall visa, de nya bestämmelserna icke allenast tangera grundlagen utan ock direkt strida mot dess bud. Eljest har alltid varit vanligt, att sådana rangfrågor, som beröra de två högsta rangklasser, om hvilka stadganden finnas i regeringsformen, föredragits inför k. m. i statsrådet på civildepartementets föredragning och att sedan ordentligen kontrasierade »kungabref» i saken utfärdats. Denna väg har man nu försmått och om än det må medgifvas, att det väl vore riktigare och mest i sin ordning att regeringen må befrias från sysslandet med rangbestämmandet och att detta helt och hållet öfverlemnades åt konungen att på sätt, honom godt synes, ordnas, måste dock, så länge rangbestämmelser finnas med grundlags hägn, också de vanliga formerna iakttagas.

Såsom bekant är, stadgar § 34 regeringsformen, att »statsministern och ministern för utrikesärendena innehafva rikets högsta värdighet och statsråden den närmast derintill». Nu kan man visserligen tycka, att det är mindre lämpligt att dylika bud intagas i rikets förnämsta grundlag, och jag medgifver detta allt för gerna, men det är nu ett faktum, att denna bestämmelse ohjelpigen står der och kan icke bortresonneras. Vi få således taga saken sådan den är. Af stadgandet framgår sålunda, att främst i rang stå de båda ministrarne och »närmast derintill» statsråden. Man kan näppeligen af detta draga annan slutsats, än att ingen får i fråga om rang stå mellan ministrarne och statsråden. Men detta har man alldeles icke ställt sig till efterrättelse. Man har i samma rangställning som den, i hvilken stats- och utrikesministern stå, äfven ställt riksmarskalken ehuru grundlagen icke med ett ord omtalar någon dylik funktionär. Och icke nog härmed, utan man har i detta afseende gått så långt, att norske statsministern fått träda fram till samma höga rang. Då härtill kom, att man räknade de fyra funktionärernes rang inbördes efter deras fullmakts datum, så skulle under Possesministären den både ömkliga och löjliga fataliteten hafva inträffat, att derest vi icke till all lycka haft en riksmarskalk, som kunde uppvisa en justitiestatsministersfullmakt från 1848, så hade första platsen i fråga om rang i Sveriges land och rike intagits af — en *norsk* man, ett i sanning bedröfligt vittnesbörd på den ringa känsla för vår svenska nationalstolthet, som nu för tiden gör sig gällande. Jag tycker mig se, hvad det skulle blifva för larm och väsen i Norge, om en dylik hederspost skulle kunna tillfalla en svensk, och jag erkänner fullkomligt, att normännen

gjorde alldeles rätt, om de läte sin nationalkänsla på allvar uppresa sig mot en dylik anordning.

Jag har redan förut påpekat detta, och det nu omnämnda cirkuläret från 1885 gör i detta afseende en förändring, som onekligen är en förbättring. Först och främst nedflyttas norske statsministern och får icke i rang konkurrera med de svenske ministrarne, hvarigenom man åtminstone vinner den fördelen, att han aldrig kan blifva vår främste rangmenniska. Men härom mera framdeles. Den första regel, som i cirkuläret förekommer, är, »att statsministern, ministern för utrikesärendena och riksmarskalken sig emellan taga rang och säte efter den ordning nu är nämnd utan afseende på tiden för deras utnämning till embetet». Häraf finner man för det första, att den gamla olagligheten, att riksmarskalk får räknas till samma rangkategori som de båda ministrarne, fortfarande existerar och att han således går, trots § 34 regeringsformen, i rang före de svenska statsråden. Så mycket är dock genom det nya stadgandet vunnet, att riksmarskalken åtminstone icke i rang kan komma framför sjelfva statsministern. Hvad beträffar de två ministrarne, så är det onekligen riktigt och i sin ordning, att den gamla bestämmelsen om att deras inbördes rang skulle bestämmas efter deras fullmakts datum upphört, ty då statsministern är hela det politiska systemets ledare och statsrådets »främste ledamot», så är det en själfklar sak, att han, om rangen skall något betyda, också måste vara den främste i rang och detta icke allenast så till vida, att ingen får föredragas honom utan att icke heller någon får stå jevnställd med honom. Detta innebär ock cirkuläret, hvarigenom onekligen en riktigare uppfattning gjort sig gällande rörande hans ställning äfven hvad den afser rangen.

Jag har förut framhållit, att grundlagsstadgandena om stats- och utrikesministrarnes rang såsom enastående framför statsrådets kränkes derigenom att riksmarskalken och norske statsministern få räkna sin rang framför statsråden, men K. M:t har nu fortgått på samma väg och skapat en alldeles ny rangklass, hvilken också tager försteget framför de svenska statsråden. I cirkuläret heter det nämligen »att under riksdag i Sverige talmannen i Första kammaren och efter honom talmannen i Andra kammaren tilldelas plats näst efter förenämnde embetsmän». Såsom man ser, äro de stackars vice talmännen helt och hållet bortglömda, men de få väl efter bästa förmåga trösta sig ändå. För första gången har sålunda i Sverige rang tillerkänts politiska personer. Hvarken landtmarskalken eller de ofrälse ständens

talmän hade någon som helst plats på rangskalan, icke ens under frihetstidens mest despotiska dagar, då landtmarskalken faktiskt var den, hvilken så godt som styrde hela riket. I andra länder deremot är det ganska vanligt att representationens talmän hedras med rang och om detta än icke var händelsen i det republikanska Frankrike så visste likväl deputeradekammarens demokratiska president Léon Gambetta att på ett mer reelt sätt representera folkets majestät än med rangordningen i hand, nämligen genom att låta sin vagn vid högtidliga tillfällen eskorteras af huissierer. Detta är ett strå hvassare än att få allenast en plats i rangordningen sig tillerkänd näst efter riksmarskalken.

Om man emellertid jemför den rang, som tilldelats våra talmän, med hvad förhållandet är i vårt grannland Norge, så stå de våra långt efter storthingspresidenten, hvilken, jemlikt hofresolutionen den 9 januari 1863, innehar högsta rangen i landet, så att det var en rangdegradation, då Johan Sverdrup förflyttades från »stortingets sal» till stiftsgården. Hvad som kan förorsaka denna jemförelsevis tarfliga ställning för våra talmän, är ej godt att veta, för så vidt man icke får söka skiljaktigheten deri, att storthingspresidenten är af thinget vald, under det att våra talmän allenast äro tillsatta af konungen, ehuru detta i fråga om rangen, som ju är ett kungligt och icke ett folkets privilegium, bort framkalla ett motsatt förhållande i rangskalan.

Men om sålunda våra talmän stå i en sämre rangställning än den, som deras norska kolleger kunna skryta öfver, så hafva de i alla fall fått högre rang än grundlagen rätteligen tillåter. Jag har redan framhållit, att trots § 34 R.-F. talmännen nu fått tränga sig mellan de båda ministrarne å ena sidan samt statsråden å den andra. Om K. M. varit sinnad att gifva talmännen rang — och detta är ju hans oförytterliga rättighet — så hade det gått för sig att sätta dem närmast efter statsråden och det kunde ju duga för talmännen, om de togo försteget framför herrar serafimerriddare.

Hvad jag icke kan förstå, är den ranggradation, som riksmarskalksambetetets cirkulär gör mellan Första och Andra kammarens talmän. I riksdagsordningen stadgas, att båda kamrarna ega »lika behörighet och myndighet», och det är då, synes det mig, principvidrigt att göra den ene kammarens talman i fråga om rangen förnämligare än den andre. Skall man för öfrigt döma efter kamrarnes »behörighet och myndighet» i de viktiga statsregeringsfrågorna, då borde väl tvärtom Andra kammarens

talman vara den förnämste, ty i dessa frågor betyder Andra kammaren i banko så mycket som den Första. För min del kan jag icke förstå, hvarför icke de båda kamrarnes talmän i allsköns sänja och endrägt kunde njuta af samma rang och få såsom goda bröder gå bredvid hvarandra i rangledet såsom t. ex. justitieombudsmannen och justitiekanslern jemte så många andra stora notabiliteter. Men om det ansågs omöjligt, att de två talmännen skulle kunna sänjas tillsammans med lika hög rang för dem båda, så borde väl en annan måttstock fått göra sig gällande i fråga om bestämmande af företrädesrätten t. ex. det antal riksdagar, som enhvar af dem fungerat såsom talman, ty att låta Första kammaren i detta afseende få någon som helst företrädesställning, dertill gifver grundlagen icke det ringaste anledning.

Sedan nu i cirkuläret talmännen fått sin plats inrymd i rangordningen före de svenske statsråden, så kommer nu turen till Deras Excellenser Norges statsministrar, hvilka, då de uppehålla sig i Sverige, få taga rang näst efter talmännen. Detta är, såsom jag redan påpekat, så till vida en förbättring, som härigenom icke den fataliteten kan inträffa att den *norska* statsministern blir i rang den främste i Sverige. Jag har förgäfvats i de norska rangbestämmelserna sökt något stadgande som i Norge gifver den svenska statsministern, då han uppehåller sig derstädes, en rang motsvarande den, som norska statsministern hos oss har. Men vi äro vana att krusa för norrmännen utan att från deras sida finna ett enda spår till tillmötesgående, och det går väl an om denna vår genömbeskedlighet stannar allenast vid tomma rangbestämmelser, men dessvärre är det alltför sant, att vi låtit många af samhällets viktigaste politiska spörsmål följa i samma spår som rangen för norska statsministrar, d. v. s. vi visat oss artiga, förekommande och uppoffrande, och norrmännen — ja de hafva — och derpå är icke att undra — med god smak tagit emot; men då det gäller återtjenst, då har man fått höra ett oförtydligt: »går inte».

Men icke allenast de norska statsministrarne, utan ock de, som med dem ega samma värdighet, skola intagas i den rangklass, som följer efter de svenska talmännen. För så vidt jag vet, är det ingen, som i Norge intager en med de norska statsministrarna jembördig ställning mer än stortingspresidenten, hvilken för öfrigt är dem ett strå hvassare. Om det sålunda blefve en högtidlig offentlig procession här i Sverige och herr rektor Steen behagade hedra oss med sin närvaro, så skulle den värda, af norska venstern valda presidenten taga försteget framför vår

konungs grundlagsenliga rådgifvare, oaktadt de i regeringsformen ega svart på hvitt på, att de i rang äro närmast de svenska stats- och utrikesministrarne. Detta kan man kalla att »förbättra» vår grundlag.

Nu på nåder i fjerde rangkategorien komma de, som skulle stå i den andra, nämligen svenska statsrådets ledamöter i ordning efter utnämningdagen. Det var dock icke »blot til lyst», som den bestämmelsen i grundlagen infördes, och det torde kanske vara mindre bekant, att detta stadgande icke ursprungligen förekom i 1809 års regeringsform, ty der står, att statsministrarna innehafva rikets högsta värdigheter och statsråden *generals* rang. Vid departementalstadgans införande 1840 ändrades detta derhän, att statsråden skulle få rang närmast intill statsministrarne och då 1876 statsministersemetet infördes, vidtogs en formel ändring, men bestämmelsen fick likvisst kvarstå. Redan af detta visar sig, att grundlagsstiftarne haft sin afsigt med stadgandet och att det alldeles icke varit meningen, att det skulle kunna rubbas på ett så lättvindigt sätt, som nu sker. Ständerna vid 1840 års riksdag motivera också uttryckligen bestämmelsens införande, då de yttra att »enär statsrådets ledamöter såsom konungens rådgifvare stå honom närmast, med departementschefen tillika lemnadt inseende öfver förvaltande embetsverken, dem borde tillerkännas innehafvandet af rikets högsta värdighet eller af den närmaste derintill».

Slutligen stadgas, att närmast efter det svenska statsrådets ledamöter komma i rang ledamöter i norska statsrådet under vistandet i Stockholm. Detta stadgande är nytt, men är icke rimligare för det, ty om de norska statsministrarna skola här i Sverige ega »rang och placering», så är det svårt att finna någon rimlig anledning hvarför icke äfven det norska statsrådets öfriga ledamöter skola få njuta samma stora förmån. För öfrigt är ur *svensk* synpunkt detta sistnämnda stadgande vida att föredraga framför det, i hvilket de norska statsministrarnes rang bestämmes, ty här kränkes åtminstone icke grundlagens bud. De norska statsråden hafva i rang kommit *efter* de svenska statsråden och, öfver hvad som der nedanför i rangväg är, råder K. M. oinskränkt. Men det är två ofullständigheter, hvilka vidlåda nu omförmälda stadgande och hvilka jag här vill påpeka. Den ena gäller den frågan, huruvida denna bestämmelse gäller allenast för norskt statsråd, som är ledamot af norska statsrådsafdelningen i Stockholm och således tjenstgörande i Sverige, eller om det ock skall tillämpas på hvarje norskt statsråd, som gör

en liten fransysk visit hos oss och derunder den officiella rangrullan behöfver tillämpas. Den andra ofullständigheten afser spörsmålet om, i hvilken ordning de norska statsråden sins emellan ega rang och säte. I fråga om de svenska statsråden heter det, att de ega rang efter utnämningdagen, men någon motsvarande bestämmelse i fråga om de norska finnes icke. De få väl derfor anses lika goda allesammans.

Härmed slutar riksmarskalksemetetets egendomliga cirkulär af den 23 november 1885, ty så långt ned som till f. d. statsråd och serafimerriddare sänker det sig icke.

En kunglig sommarsaga.

Af Cubicularius.

»Gör kronan på Hans hjessa lätt
Och *all* din tro till honom sätt
Du folk af fräjdad stam.»

* * *

»Instängd uti en ask en kung ej
lefva kan.»

Gustaf Adolf i »Regina v. Emmeritz».

Van vid den undangömda skuggan och djupt kännande sin ovärdighet och sina krafter otillräcklighet, hade samlaren af efterföljande reseminnen från de oförgätliga stunder, då vår käre monark kunde skaka ifrån sig de tunga regeringsbekymren och genom sin huldrika åsyn under de sistförflutna sommarmånaderna sprida värme och ljus bland Skandiens karga skär, helst önskat att blygsamt undandraga sig den öfverraskande utmärkelse, som ett dylikt uppdrag innebär. Men dels har det icke varit honom tillåtet att sära en välvilja, som från utgifvaren af denna tidskrift med lena band fjättrat honom starkare än den mest trängande nödvändighet, och dels är det i dessa tider, då en oförsynt klandersjuka vill afsätta sin grafrost till och med på det dyrbaraste en nation eger: vördnaden för dess konung och dess statskyrka, en hvars pligt att efter måttet af de krafter, Försynen honom beskärt, motarbeta sådant. Jag har därför fattat det som en vink från ofvan och sökt öfvervinna min bäfvan på tröskeln till det tempel, i hvars djupa gångar jag ser trängas mitt fäderneslands ärorikaste minnen från det nu snart i tidens ström sjunkande året, och jag är nöjd, om min egen personlighet får blekna bort i det klara skenet af dessa sjelfflysande minnen.

Värdigare krafter hade dock bort fylla värfvet, och då jag inträder i den krets, der det lojala och devouerade snillet eljest sprider sin glans, känner jag mig ännu mer än eljest hänvisad till ödmjukhetens beaknelse. Och jag beder Eder, I ädle herrar redaktionsmedlemmar af Post- och Inrikes tidningar, Dig hr V. S.,

hvilken, liksom 'Stagnelius' Anima gjorde sig fri ur demiurgens våld och svingade sig upp mot ljuset, understundom höjer vingar till flykt upp ur en jordkrypande demokrattidnings skumma kamrar och som i »Minne af den 20 sept. 1881» strängt din lyra och låtit din vältalighets kaskader strömma för att fira en för både konungahus och folk ytterst kär och efterlängtnad tilldragelse, och sist Dig, som döld bakom ett ytterst blygsamt märke i korrespondensens konstlösa form, liksom den blyga violen, gömd i gräset, sprider till alla, hög som låg, sin ljufva doft, älskar att till palats och koja bringa budskap om vårt älskade konungahus' anslående vanor vid familjehärden, vare sig vid julklappsutdelningen vid hemmets högtid eller vid det enkla frukostbordet å Rosendal, — Eder beder jag, tagen ej illa upp min förmätenhet att gripa mig an med ett ämne, hvilket det bort tillkomma Eder att behandla. Fåfängt skulle jag inför Eder söka skyla mitt armod. Jag skall aldrig glömma, att jag är en arbetare ur den stora hopen och eger ingen snillebörd att åberopa, ingen hederstitel att framhålla, och för mig har det varit en lika kär som dyrbar pligt att gå till detta oförgätliga värf, först sedan jag så vidt möjligt sökt rena min själ från forna syndiga tankar och känslor genom en andäktig läsning af de af Edra skrifter härutinnan, som stätt mig till buds. Och det tillhör mig derjämte att erkänna, det jag i månet inträdestal i den institution, hvarförutan nationens snille och smak skulle falla för den vandalismens ragnarök, som flerstädes hotar inbryta, funnit och lånat de mest passande tankar och uttryck för att i synnerhet tolka den bäfvan jag erfar vid inträdet i Eder fräjdade krets.

* * *

Redan våra aflägsnare förfäder insågo folkets behof att understundom se sin konung ibland sig och bringa honom sin hyllning. De satte därför in i sina lagar stadganden, som kallade konungen ut till eriksgata. Det behöfva icke vi. Hjer-tats oskrifna lag manar våra konungar, synnerligast den, som för närvarande med glans och ära för spiran öfver Sveriges land, att med ädel ringaktning för reslivets mödor begagna de tillfällen som erbjuda sig, för att låta befolkningen i de mest skilda delar af riket se sin konung. Det är dervid icke blott de samhällsklasser, hvilka kunna genom enkla fester personligen bringa monarken sin hyllning och derigenom med honom träda i

omedelbarare beröring, utan och nästan ännu mer de, hvilka få nöja sig med en skymt af den majestätiska gestalten i ett vaggonfönster eller i näjdens finaste ekipage, hämta deraf en vederkvickelse och uppmuntran att förnöjsammare härda ut med de hvardagliga mödorna för tillvaron. Och om än det forceerade jernvägsbyggandet inom vårt land för närvarande visar sig vara orsaken till mycket både allmänt och enskildt ekonomiskt ohägn, har det dock haft med sig en god sak, som alltid måste vara en ljus punkt, äfven der taflan eljest kan vara aldrig så mörk. Det har gifvit anledning till mångt möte mellan konungen och hans folk, som kanske eljest ej skulle blifvit af. Och för att rätt fatta hvad som följer sig bakom dessa ord öfver ett möte mellan konungen och hans folk, behöfver man, om man ej varit nog lycklig att sjelf få vara vittne till ett sådant, endast med eftertanke läsa Posttidningens eller ortstidningarnas redogörelser.

De skiftande regeringsbestyren låta dessa möten sällan vara annat än helt flyktiga, om de ock alltid bli oförgätligt inristade i hjertats minnesböcker; i år har det dock varit vestkusten förunnadt att något längre se sin höge gäst. Det är förnämligast de kungl. reseminnena från den delen af sommaren jag trots det skulle glädja en större allmänhet att på ett lättare åtkomligt ställe få sammanförda än i en mängd lösa tidningsnummer. Några ord om de kortare utflykter, som inträffade under tiden närmast före, torde dock derjämte vara på sin plats.

* * *

Den första utflykt, jag finner antecknad i Posttidningen, hvars loyauté och uppmärksamhet i det hänseendet är ett godt föredöme för en hvar, såsom hafvande egt rum under månaderna maj—augusti är till invigningshögtidligheterna i Upsala den 17 maj, hvarvid återkomsten skedde samma dag. Alla de, hvilka antingen sjelfvä druckit ur den Mimers-brunn, som de olika fakulteterna öfvervaka, eller de hvilkas fäder, söner, bröder eller anhöriga det gjort, eller hvilka med lån eller borgen understödt sådana, som varit nog lyckliga att ha vistats i den eviga ungdomens stad vid den besjungna Fyrisån, gömma säkerligen i så oförvanskligt minne de visdomsord, universitetets högt ärevärdige prokansler och grekiskt vise rektor då uttalade till den andäktigt lyssnande talrika menigheten, liksom ock redogörelsen för all den öfriga härligheten, att jag ej behöfver derpå ingå. Att H. Maj:t

Konungen deri deltog med hela sitt hjerta, behöfver man icke säga, och vid festmiddagen höll han ett tal, »som på alla de närvarande gjorde djupt och oförgätligt intryck och hvaraf hvarje ord trängde till hjertat». Tyvärr har dock icke Posttidningsreferenten på annat sätt bevarat detta tal och ur hans hjerta har det varit mig omöjligt att hämta detsamma.

Först Pingst, »hänryckningens tid», som inföll den 28 i samma månad, beredde en ny vederkvickelse. Då for nämligen konungen i H. K. H. kronprinsens och hans exe. utrikesministerns sällskap ut på en kombinerad segel-, ångbåts- och fiskefärd i östra skärgården. Färden ställes med Sköldmön till Djurö, i hvars kapell gudstjensten bevistades sjelfva pingstdagen, derefter sattes segel å Vanadis och seglades till Kanholmsfjärden, derefter med Sköldmön till Sollenkroka-hamnen, hvarifrån de höga herrarne dels på kvällen dels följande förmiddag rodde ut och metade. Konungen älskar af gammalt att dväljas bland den raska skärgårdsbefolkningen och midsommaren hade dessa trakter glädjen att återse sin konung, som under mellantiden hade den 9 juni gjort en kort inspektion vid Marma skjutfält, hvarefter han behagade förklara sitt nådiga välbehag med de viddagna anordningarna för beredande af ett skjutfält äfvensom med sättet för bedrifvandet af de fältmessiga skjutöfningarna. Midsommarens skärgårdsfärd bidrog säkerligen äfven till att något skingra den sorg och saknad, som förlusten af en mångårig och trogen tjänare nyss förut kallat fram hos konungen. Samma dag utfärden skedde hade han nämligen bevistat Öfverkammarherre Cronstedts begrafning i Solna kyrka. Färden ställes till Sollenkrokahamnen. Efter mete på kvällen begaf sig H. Maj:t till den uppresta majstäng, der den mängd personer af skärgårdsbefolkningen samlat sig för deltagandet i det enkla och glada folknöjet». Vid tonerna af en dragharmonika inledde en stor, af H. K. H. prins Oskar anford ringpolska danserna och H. Maj:t var nog nådig att äfven sjelf deltaga i ringpolskan. Med sodavatten och punsch från Sköldmön trakterades; kl. 11 drog sig Konungen tillbaka, men gick först kl. 12 till hvila för att redan kl. 5 stiga upp och ut på fiske, som räckte till kl. 10 och hvarunder ett par hundra större och mindre aborrar uppmetades. Endast de större fördes med ombord och för att spara fisket kastades de mindre åter i sjön. Efter en segeltur för babords halsar ut till Sandhamn och lunch och middag fortsattes fisket jämväl på e. m., hvarefter återresan anträdtes. Väderleken var i det hela rätt gynsam, men den och annan hade måhända önskat något mer värme, ty

nordlig och ostlig vind gjorde luften mycket tempererad. Den 27 hedrades Tivolietablissemnet med ett längre besök. Den 4 juli drog konungen åtföljd af kronprinsen och kronprinsessan upp till Trondhjem. Den minnesrika gamla Trøndelagen, som i forna dagar ofta bevittnade, huru stålet af tappra och kraftiga händer lyftes för att på stridens fält plöja blodiga fåror i dödens tjänst, högtidlighöll nämligen då en fredens och frihetens fest, ett landbruksmöte. Solen förmörkades icke nu som fordom på (Stikla- stadens) minnesrika slagfält, utan nu låg der sol och helgdagsstämning öfver allas sinnen, när Konungen efter ett kraftigt stor- slaget tal utdelade de belöningar, som vunnits af de arbetets banbrytare som deltog i mötet, och nedkallade Herrens välsig- nelse öfver folk och land liksom öfver alt godt och ädelt mensk- ligt arbete. Af hänsyn till den norska ömtåligheten, som må- hända ej tillåter att en svensk utförligare behandlar dessa den norska historien mera tillhörande dagar, skall jag endast nämna, att Konungen, som vid sin afresa utdelade 400 kr. till Trondhjems fattiga, återkom till sin hufvudstad den 8, medan kronprinsparet samtidigt anträdde sin bekanta resa till Norges nordligaste trakter för att, enligt hvad konsul Aagaard i Tromsø hade glädjen vitsorda, kalla fram sol icke blott i de undersåtliga sinnena, utan äfven öfver fjällen, och fann konsulen deri ett förebud, att DD. KK. HH:s lif och verksamhet i Norges land och bland Norges folk skall blifva solbelyst. Den i all sin oskuld och enkelhet rörande episoden, huru vid uppresan några bondbarn kommo till Bräcke station för att till kronprinsessan öfverlemnade vackra buketter af vilda blommor, får kanske ej heller förbigås. Då kronprinsessan ännu låg, mottog kronprinsen dessa små, om folkets okonstlade kärlek till Sveriges konungahus vittnande, buketter.

Den 13 juli anträdde så H. Maj:t den vestkustresa, som skall för alla tider bilda epok icke blott i de enskilda badörternas hi- storia, utan äfven i hela vestra skärgårdens, och först den 11 augusti återkom han till sin trogna hufvudstad. Anländ till Göte- borg den 14 juli på morgonen, lemnade han efter i residenset in- tagen frukost redan kl. 10 Göteborg under råmanning, artilleri- salut och musik ombord å Drott och hurrarop från den talrika människomassan å stranden. Under hård blåst styrdes färden först till den plats, der enligt Göteborgsskaldens ord »de om- tänksamme drottar rest upp en mur att skydda sina länder mot sydlandens dödande sot», nämligen Känso karantänanstalt. Derefter beredde konungen badorten Särö den kära öfverrask- ningen af sin då ej väntade ankomst.

För den eleganta badsocietyten var det dock på sätt och vis ett missöde, ty derigenom hade man hindrats att genom särskilda anordningar bereda konungen ett värdigt mottagande. På andra ställen, såsom vi längre fram få se, vållade äfven H. M:ts ankomst på andra tider än väntadt var af samma skäl de trogna undersåtarne hvarjehanda hufvudbry och oro. Sedan Drott kastat ankar, för Konungen kl. 7 e. m. helt apropos i land vid herrbassinen, der han badade. Under tiden samlade sig ett stort flertal nere vid ångbåtsbryggan i förhoppning om att der snart få se den efterlängtdade höge gästen. En half timme förgick och man trodde sig få se sin förhoppning gå i fullbordan vid anblicken af en barkass från Drott, som rodde till bryggan, och några damer, som följt det från Tullgarn utgångna patriotiska föredömet och buro smakfulla nationaldräkter, bildade haie för att blomsterströ. Några lefve- och hurrarop förklingade äfven, innan man upplystes om att Konungen sjelf ej vore att vänta före kl. 8 på aftonen, hvilket och skedde. Från Särövistelsen, som räckte från torsdagen den 14 på e. m. till lördag morgon, torde särskildt böra ihågkommas, förutom de tillfällen då konungen, som ännu altjämt syntes i oförminskad besittning af älskvärdt lynne och god helsa, värdigades intaga förfriskningar, hvarvid han samtalade och klingade än med den ene än den andre af de närvarande, dels det poetiska ögonblicket, då han lät Särökusten belysas med rörligt elektriskt ljus från Drott, och dels inbjudningen till badsällskapets damer att bese Drott. Rörande det första citera vi Göteborgspostens värtaliga beskrifning: »Sällan torde en afton på Särö, hur angenäma än dessa bruka vara, tett sig mer tjusande. När skymningen föll djupare öfver den fullkomligt lugna viken, ute på hvilken silhuetten af den vackra »Drott» skarpt aftecknade sig mot den svagt guldfärgade himlen, voro strandpromenaderna och klipporna vid sjön fyllda af lifliga grupper, i hvilka de af damerna i allmänhet burna brokiga nationaldräkterna gjorde praktig effekt. Det intensiva elektriska skenet hvilade som två darrande silfverstrimmor öfver vattnet, lyste på den hvita sanden vid vikens strand och gled hän öfver de präktiga furuskogarne, hvilka tycktes liksom stå förundrade öfver den ljusfod, som så hastigt kom för att skingra deras stillhet och mörker. Rundt omkring »Drott» svärmade roddbåtar i ljuskenet och det såg ut, då vattnet krusade sig under årslagen, som om hafvet under sin yta dolde en ljushård, ur hvilken flammorna stundtals bröto fram.» Besöket dagen derpå om bord å Drott blef timplängt och gjordes i ytterlig grad angenämt genom

Konungens artiga värdskap. Damerna togo det kungl. lustfartyget, den förra minbåten, i betraktande från ofvan till nedan, beundrade alla dess egenskaper och deras förtjusta uttryk vittnade om, att besöket skulle räknas till de minnen man gerna gömmer. Efter Drotts besök å västkusten lär man ock ha att påräkna bildandet af en ny kvinlig förening till fosterlandets värn å la Karlsborgskvinnorna, men med syfte att samla i hop medel till nya pansarbåtar.

Ett af de många vackra minnena från denna kungsresa är, att det icke var endast de rika, fashionabla badorterna, som fingo fröjda sig öfver att den kungliga blicken huldrikt hvilade på dem. När tiden tillät, var ingen badort, ingen stad för liten och oansenlig härför och det blef så en verklig kunglig eriksgata utefter kusten. Från Särö kom turen till Kungsbacka. Det hade festprydt sig, dess förnämsta gator (obs. pluralformen) voro smyckade med flaggor och blommor, på torget bygdes en kungl. estrad och stadens unga damer arbetade oförtrutet för att göra det dekorativa så fulländadt som kvinlig smak medgifver, alla fönster fylles med blommor, krausar, bundna af blå och gula blommor, hängde i festoner öfveralt. Dagen var regndiger, men lyckligtvis hann H. M:t att landstiga, bivista folkskolebarnens gymnastikfest, titta in till borgmästaren och förfriska sig samt återvända till Drott, innan det inbrytande regnet skingrade de festlystna skarorna och gaf åt flaggdekorationerna en bedröflig prägel. Regnet hindrade dock icke Konungen att dagen derpå, som var en söndag, öfvervara kyrkoherden Berglunds predikan, men det tillämnade besöket på Gåsevadsholm och Gottskär måste inställas. Den sistnämnda lilla badorten hade redan på lördagen iklädt sig fullständig flaggskrud och gjort icke så obetydliga uppoffringar för högtidlighållandet af det efterlängtrade konungabesöket.

Hvarken regnet, blåsten eller söndagen hindrade de trogna Marstrandsboarne i deras flitiga dekorationsarbeten till stadens smyckande. Det var, liksom man hade en aning om, hvilka betydelsefulla dagar i Marstrands historia sommarens konungabesök skulle blifva. Man hade ock all heder af sina ansträngningar. Det utsågs särskilda festdeputerade, flaggstänger restes, blommor och grönt anskaffades i stora mängder, mattbelagd gångbana utlades, man bygde en äreport, rikt dekorerad med grönt och med svenska, norska, bohuslänska och marstrandska vapensköldar samt konungens namnhiffer, hvarunder det stod »välkommen», en blandad kör bildades etc. etc. Midt under det alla dessa anordnin-

gar som bäst pågingo, kom söndags e. m. kl. 6 Drott. Det väl-lade stort hufvudbry hos dem, hvilka höllo på med festanord-ningarna till dagen derpå, och innan man fick veta att land-stigningen skulle ske först dagen efter, sprang man orolig af och an vid kajen. Härunder åt Konungen middag och roade sig med att dörja bvitling. Med natten till hjälp fick man i det närma-ste alt klart tills måndagen, då Konungen landsteg kl. $\frac{1}{2}$ 5 e. m. och under jubel fördes till en stätlig dejeuner i societets-huset. Man torde icke misstaga sig, om man anser denna dejeuner vara en af glanspunkterna under hela konungafärden, och sär-skildt torde det varit få talare mera förunnadt att på ett lyckligare och värtaligare sätt tolka den vid Konungens anblick ur hjertats djup framsprungna stämningen och entusiasmen än landshöding Ekström; jag tillåter mig därför här anföra några korta ut-drag, beklagande att ej utrymmet medger intagande af hela det poetiska talet:

»Från ungdomens lyckliga, sorgfria år har hafvet med dess storartade sceneri, dess vexlande lif varit ett föremål för E. M:ts kärlek.

»Du blånande haf, som mångtusende år
mot Skandiens klippor har slagit,
som brutit din boja hvar gryende vår
och frigjord i fjerran har dragit;
dig egnas min sång, ty jag längtar dit ut
när böljorna slå emot skären.»

Så sjöng för länge sedan den unge fursten, tolkande i väljudande stanzer sin kärlek och längtan till hafvet; och att denna kärlek ännu hos den mognade mannen är varm och lefvande, derom vittnar den färd, E. M:t nu anträdt till dessa delar af riket. Men det är nog icke ensamt den gamla kärleken till hafvet och dess friska vindar, som framkallat E. M:ts beslut att besöka dessa trakter och åter, såsom i ungdomens dagar, förnimma

»hvad underlig tjusning det ligger också
i böljor som slå emot skären.»

Helt visst innebär detta beslut äfven en åstundan hos E. M:t att, med den omvärdnad E. M:t egnar åt näringarnas förkofran, personligen göra sig underrättad och taga kännedom om åtskilliga förhållanden, som ega samband med befrämjandet af den viktiga näring, af hvilken vestkustens befolkning till hufvudsaklig del hemtar sin utkomst. Budskapet om E. M:ts ankomst till denna ort har också otvifvelaktigt hos denna befolkning, hafvets arbetare, som under så många faror, mödor och försakelser kämpa sin hårda kamp för tillvaron, framkallat lifliga känslor af glädje och förhoppningar. Huru än, äfven inom vårt land, meningarna i viktiga samhällsfrågor må vara söndrade och kämpa med hvarandra . . . ; i en punkt mötas dock allas tankar, förefinnas inga meningsskiljaktigheter, nämligen i den hos vårt folk från för-färdren nedärfda kärleken till konungen och konungahuset.»

Skulle jag särskildt framhålla något af talets innehåll, borde det i främsta rummet vara den lyckliga tolkningen af fiskarbefolkningens känslor och af resans ändamål. För att icke distrahera intrycket af denna underbara värtalighet, vill jag emellertid icke ingå på någon beskrifning af den i öfrigt mycket lyckade festen.

Följande dagen, tisdagen den 19, kl. 11 f. m. lättade Drott ankar och styrde först till Ljungskile, der H. M:t värdigades landstiga, samtala med badkamreraren, badgäster, prest etc. och bese en väg under anläggning och skrifva in sitt namn i societetens anteckningsbok, och sedan till Kasebugten utanför Uddevalla. Dagen derpå besökte konungen för första gången i sitt lif det i festskrud klädda Uddevalla, reste ett par timmar senare till Gustafsberg, för att, enligt Göteborgsposten, få någon idé om traktens skönhet eller ock, enligt samma auktoritet, för att der intaga en välbehöflig måltid. Dessförinnan hade han dock i näder besett Kampenhofs fabriker, der disponenten Bley fick servera iskyld champagne, och konsul Cösters snickerifabriker och behagade dervid uttala sitt välbehag med båda etablissementen såsom tidsenliga och i allo förträffliga.

Och så till »denna praktbit af badort», som benämnes Lysekil, men förut under vägen till Ellösfjorden, hvarifrån anställes en kombinerad ångbåts- och vagnfärd till Morlanda Tånge, Morlanda gamla herresäte (förfriskningar) och Morlanda kyrka. Mottagandet i Lysekil af Drott var ibland det mest storartade man gerna kunnat åstadkomma; och vi låna så godt som ordagrant ur Handelstidningen:

Då Drott var synlig, strömmade mängden längs stranden, och det festligt klädda Lysekil låg der herrligt belyst af den strålande solen, under det en lätt vindkäre krusade vägen. Örlogsmännen stodo i rånna, hvarifrån hurra-ropen skallade och mängdes med det dofva dundret från kanonerna. Den mest fängslande anblicken var dock då de präktiga Lysekilssegelbåtarna, hvilka lågo ordnade på linie färdiga att kasta loss, på gifven signal gifvo sig ut med spända dukar och framdrifna af en lagom skarp bris. Främst gick eskaderns chefsfartyg, å hvilket befålet fördes af förre amerikanske ministern mr W. W. Thomas junior.

Med svenska flaggan under gaffeln och stjernbaneret å stormasten bar det af, och så följde i god ordning båt efter båt, alla fullsatta med damer och herrar. Farkosterna — 40 till antalet — som öfvat sig förut till dagens idrott, gjorde stor heder åt ledaren. Kastade man en blick tillbaka från chefsfartyget, så bjöds den mest fängslande anblick. De hvita dukarne stodo spända och flaggskruden fladdrade fritt ut. Timmen gick innan den lilla »Mosquito fleet», såsom den amerikanske »amiralen» kallar sin flottafdelning, hann målet. Damerna placerade sig främst å linie och herrarne bakom i båtens rymliga midtelparti. »Amiralsbåtens» flagga nedfiras, det är helsningen; i det samma ljuda kraftigt: Lefve Konungen! Ropet

efterföljes af fyra hurrarop från de om bord varande. H. M. Konungen står akterut vid relingen å sitt praktiga chefsfartyg och tilltalar den förre ministern på vänligaste sätt å engelska. Så passera samtliga båtar, på omkring 5 farkosters afstånd från hvarandra, förbi »Drott», utbytande hälsningar med flaggorna och mottagande vänliga småleenden af H. M. Konungen, som hela tiden kvarstod och syntes lifligt fängslad af den i allo lyckade scenen och den förträffliga idén att så begagna vestkustens badorters bästa segelbåts-flottilj.

Från skärgårdens flesta trakter har folk strömmat hit. De stora bankskutorna med fångstmännen, deras hustrur och barn fylla däcken, och fiskarbåtar i mängd, förande laddningar af män och kvinnor, som alla blott vilja »se Konungen».

Kl. 7 på kvällen satte Konungen sin fot på köpingens område, gjorde en längre promenad på detsamma, bivistade* den för kadetterna gifna balen, som var animerad, och det rörligaste folklif var rådande till sent på aftonen. Dagen derpå bar det af till Fjällbacka och Grebbestad. Hvad som å den sistnämnda platsen, der besöket räckte två timmar, tycktes skänka H. M:t mesta nöjet var ett trettiotal vitklädda flickor från 4 till 13 år med kransar i håret, hvilka vid hans ankomst strödde blommor och vid afresan kastade sina kransar i H. M:ts båt. Folkhögskolan och Greby graffält besågos. I Fjällbacka hade man gått och väntat från torsdagen till lördagen, då »Drott» i halfsol och vestlig bris slutligen anlände. Bland det myckna goda ett konungabesök har med sig tyckes äfven vara ett ökad skönhets- och snygghetsintresse. I Fjällbacka t. ex. sopade man gatorna och snyggade upp, ryckte upp det frodiga ogräset, fiffade upp ångbåtsbryggan etc. Konungen roddes i land, mottogs af de ledande inom samhället, förundrade sig öfver folkmängden och företog genom »Rammelklofven» en vandring, som är väl värd att upptecknas på historiens minnesblad. I denna klyfta hänga klippblocken öfver ens hufvud, som kunde de ramla ned när som helst. Den tar tio minuter att genomgå; det bär i höjd, i djup, mellan höga block och svampiga fördjupningar med en grönaktig dager och säregen stämning rådande derinne. »Vägen är ingen kungsväg», anmärkte en af de närvarande till H. M:t. »Nej, men den kan blifva», svarade H. M:t, gick in i handlanden Magnussons hus och skref der på ett papper följande ord att inristas å fjällväggen derinne:

* Enligt Posttidningens ordbok är det endast icke-furstliga personer som bevista en fest etc., de furstliga »bivista».

Kungs-klyftan.

Fjellbacka.

Oscar.

18²³/₇ 87.

»Det nya namnet bäres redan på folkets läppar», vittnade Handelstidningens korrespondent samma dag, likaså att, »minnet af detta besök skall länge lefva härute. Att få se Konungen är någonting de fleste icke kunnat drömma om skulle komma på deras lott här i världen». Ett liknande bevis på kungl. ynnest, som man måste anse ligga i att H. M:t utser ett passande namn åt något föremål, vederfors äfven Strömstadsboarne, i det Konungen vid sitt andra besök derstädes behagade genom sin egenhändiga namnteckning (medelst krita?) på en bergshäll stadfästa tillåtelsen att benämna den förut namnlösa vägen kring Laholmens södra strand »Oscars-vägen». Detta är en åtgärd, som förvisso eger sin stora civilisatoriska betydelse, ungefär så som när t. ex. H. M:t för några år sedan i ett engelskt menageri behagade champagnedöpa och namngifva en nyfödd lejonunge.

Strömstad, hvilket liksom Lysekil och Marstrand hade den höga nåden att tvänne särskilda gånger mottaga H. M:t som sin gäst, täflade naturligtvis ock med dem i festliga anordningar. Visserligen hade man ej heller der väntat honom så tidigt som han sedan uppenbarade sig, han tyckes nämligen i allmänhet, såsom Göteborgsposten uttryckte sig, »resa utan någon bestämd marschruta», men få minuter efter Drotts ankomst hade flaggorna förlänat Strömstad ett utseende, som med skäl kunde benämnas festligt. Dessutom var det uppvaktande kårer (deribland t. o. m. goodtemplare), smakfulla buketter från borgmästarns och stadsfullmäktigeordförandens fruar, blomsterströende vitklädda flickor, salut, hurrarop, musik, dans, defilerung af segelbåtar, folkfest, formfulländade tal af borgmästare Bergendahl, doktor Lundberg, pianonummer af Margret Olsson från Hull, ett fosterländskt högstämtdt kväde af skalden Gustaf Meyer m. m. I staden var den berömvärdaste ordning rådande, och »intet störde det behag, hvarmed stadens ordinarie och tillfällige invånare hängäfvö sig åt firandet af det kära besöket». Och vid afresan sista gången »vittnade den lifliga afskedshelsingnen från den stora mängden af åskådare om de lifigaste sympatier från allas hjertan och skall det höga besöket fortlefva i angenämt minne». Under ena eller andra vistelsen bivistades gudstjensten, badades, besågs staden, varmbadhuset, Blomsholms gamla kungsgård, promenerades, fiskades etc.

Efter en utflykt till norska kusten, till Hankö, der Konungen mottogs med hänförelse af badgästerna och sexade med dem, och Fredrikshald, som visserligen ej haft tid att ikläda sig den festskrud som höfves för att mottaga landets drott, hvilket emellertid af Konungen ej upptogs onådigt, då han alltid erinrade sig Fredrikshalds borgares lojalitet, så mycket mer som konungabesöket kallat tillsammans en folkmassa större än vid någon 17-maj-fest, anträdde återfärden längs efter bohusländska kusten med något längre uppehåll, såsom redan är nämndt, uti Strömstad, Lysekil och i synnerhet Marstrand. Den undersåtliga entusiasmen och lycksaligheten var naturligtvis redan vid det föregångna besöket bragt till sin högsta värmegrad, och innerligare och kärleksfullare kunde därför dessa känslor ej nu taga sig uttryck, men man hade haft bättre tid att i än högre grad sporra sin uppfinningsförmåga och smak än förut. Lysekil hade dock icke riktig tur, ty dels kom Drott, medan större delen af badsällskapet var på kaffetfärd till Lunnevik, dels måste en anordnad större parkfest, hvaraf man väntat sig mycket, för regnet utbytas mot några mycket improviserade, om ock lyckade anordningar uti sjelfva societetssalongen. Under Lysekilsvistelsen besöktes Kåringön, Saltkällan, Torreby och Fiskebäckskil. På lördag e. m. bivistades en barnbal af Konungen, som, enligt Göteborgsposten, med synnerligt välbehag åsåg barnaskarans jublande dans och lekar. »Här en vänlig nick, ett gladt leende; der får en mörkögd liten tolfäring en klapp på axeln: »hur heter du, min flicka lilla?» o. s. v.; de smås hjertan klappa fortare, glädjen står högt i tak! Senare på kvällen utfördes musik på sjön, hvarvid alla våra praktiga segelbåtar, öfverfyllda af badgäster, voro ute. Ingen, som ej har sett »Gullmarn» en dylik ljum, klar sommarafton, kan göra sig ett begrepp om den storartade tafia, som nu ter sig för ögat.»

»Från »Drott» utsände dess tvänne elektriska lampor sitt bländande sken, och i den mån segelbåtarna passera föras dessa rörliga strålar på hvartenda snöhvitt segel, båt och passagerare. På master, fock och reling, öfveralt ses rörligt lif, ungdomliga gestalter i pittoreska grupperingar, röda, hvita schalar, ljusa, mörka drägter, och — bäst af alt — de glada blixtrande ögonen, som alla blott ha ett mål: konturerna af den höga gestalt, som, lutad öfver relingen, då och då tillropar förbiseglade ett vänligt ord.»

»Drotts' musikkår omvexlar med hvarje från sjön utfördt stycke.»

»Till inemot kl. 11 pågår detta förtjusande skådespel, utgörande för en hvar åskådare den mest strålande anblick.»

Söndagskvällen uttalade Konungen sitt tack för de angenäma och glada dagar han tillbragt i Lysekil och återvände till »Drott», »kvarlemnande hos alla dem, hvilka haft glädjen att komma i närmare beröring med Majestätet, minnet af sin vänsälla, intagande personlighet».

Det samhälle, som dock af alla på västkusten haft mest anledning känna sig öfverlyckligt, var Marstrand, som fick en hel vecka se Konungen såsom sin gäst. I Marstrands historia skall denna vecka, eller tiden mellan den 1 och 6 augusti, i all framtid bära namn af *Kungaveckan i Marstrand* och sent skall förflyktigas minnet af denna *Kungavecka* »och af det hvarje hjerta så lifligt tilltalande sätt, hvarpå vår folkkäre monark under dessa dagar rört sig bland sina här samlade, honom vid alla tillfällen sin hyllning så ärligt bringande undersåtar».

På aftonen af måndagen den 1 augusti inkom »Drott», gungande på vågorna med H. Maj:t Konungen. »Drott» hade under ditfärden fått utkämpa en rätt het dust med hafvet, ty vindarne voro lössläpta och satte det i uppror. Lyckligtvis hade »Drott» bestått sitt prof, och H. Maj:t Konungen, stående högre på kommandobryggan, helsades välkommen åter af den i hast tillströmmande folkskaran med hjertliga ihållande hurrarop. Kungen var emellertid ej disponerad att landstiga samma kväll, utan fingo Marstrandsboarne trösta sig med den i väntan på H. Maj:t en halftimme uppskjutna konserten af hans norska protégée, frkn Wolf. Tisdagen gjorde han en längre klippromenad för att åse huru hafvet något fräste efter gårdagens oro. Marstrand erhöll en liknande lycka som Fjällbacka och Strömstad, i ty att H. Maj:t äfven till det yttre för all framtid hugfäste sitt besök derstädes och besteg och döpte högsta spetsen af ön till »Kungsberget». På aftonen var en i ordets egentliga bemärkelse lysande fest i den af planteringssällskapet St. Erik anlagda St. Eriksparken. Under rättelsen om att äfven Konungen skulle illustrera densamma spred sig som en löpeld och ditkallade stora folkmassor. I parken var det fulltonig sång, flaggor, tusentals kulörta lyktor, fyrverkeripjeser och otaliga bengaliska eldar af skiftande färg, »så att man vid anblicken af all denna härlighet kunde tro sig snarare försatt till Orientens sagolika lunder än till en liten parkanläggning högt uppe bland Nordens kala klippor.» Men äfven den döda naturen ville liksom understödja människorna i deras bemödanden att nylla landets folkkäre drott och så bröt fullmånen fram mellan

molnen, och sökte öka effekten och glansen. Men all denna glans måste dock förefalla svag och blek vid jämförelsen med det stämmingsfulla skimmer, som kom ur svenska hjertan och lade sig öfver anletsdragen, när blicken eller tanken riktade sig mot den majestätiska person, som genom sin förbindliga nedlåtenhet, sin rörlighet liksom kondenserade festens pulserande lif.

Dagen efter gjorde H. Maj:t, efter intaget bad en promenad öfver bergen till bl. a. kulsprutfabrikanten Nordenfelts villa, der det lunchades och lunchen illustrerades af sång af den lofvande norska sångerskan frkn Wolf och deklamation af hennes mor, den framstående skådespelerskan, och fingo dessa mottaga uttrycken af Konungens välbehag samt från värden ett signifikativt bevis på den storslagenhet och taktfulla finkänslighet, hvarmed mycket rika personer understundom visa sin förbindlighet. Samma kväll deltog H. Maj:t i den vanliga onsdagssoarén ända till dess slut och deltog t. o. m. sjelf i valsen, något som han ej på långliga tider lär ha gjort. Hans så afundvärda dam var fru Erik Wijk. Uti sin af mig förut omnämnda, både på poetiska och djupsinniga tankar så rika bok har hr V. S. om vår unge kronprins yttrat följande sanna reflexioner: »I likhet med alla väl uppfostrade och fint bildade ynglingar har kronprins Gustaf äfven alltid funnit sig väl ibland och med glädje omfattat hvarje tillfälle att umgås med unga fruntimmer.» Detta är uppenbarligen ett fäderneärfdt drag, såsom man städe lätt kunnat märka, särskildt under denna hans höga faders resa, ty »ledd af de känslor som ungdomlig fägrings okonstlade behag och hjertegodhet aldrig underlåta att väcka i mannens bröst», (samma källa) sökte Konungen gerna damsällskap, och då som på kronprinsens skridskoåkningar på Fyrisån, »var det alltid unga damer, som förlänade förnämsta behaget åt det glada tidsfördrifvet». Med en ynglings liflighet och vigör deltog H. Maj:t, trots sina 58 år, så t. ex. i damers sällskap i det ansträngande Lawn tennis, i hvilket nöje, i förbigående sagdt, äfven den snart sjuttioårige generalmajoren O. M. Björnstjerna och andra förnämna åldringar älskade deltaga och visade en outtröttlighet, som fördunklade mängen ung mans. Fiskfärder voro ock ett af H. Maj:t eftersökt nöje; så var på torsdagen arrangerad en fisketur, »hvilken aflopp alldeles förträffligt och medförde en rik skörd. H. Maj:t sjelf var ingalunda den, som hade minsta fiskelyckan; och hans tur härvidlag försatte honom i det briljantaste lynne, hvilket sedermera vid ombord å Drott gifven middag gaf sig luft i ofta upprepade uttryck af förtjusning öfver turen, och det var vid detta tillfälle han beslöt sig för att förlänga Marstrandsbe-

söket några dagar». Men de kroppsliga och mera materiella nöjerna fingo icke uteslutande upptaga H. Maj:ts tid. »Harmoniens undersköna värld», »melodiens förlofvade land» glömdes ej och likaså gladde han gerna sina beundrande åhörarinnor med att inför dem med sin egen kungliga röst återkalla välljuden af en lyra, som genom egendomligheten af sina toner alltid tilldrager sig en särskild uppmärksamhet och alltid vinner alt flera vänner och beundrare, men hvars svanesång vi tyvärr nyligen lära hört. Uti månget fashionabelt grosshandlarhem inom staden vid Göta elf hvilar nu ett till frun i huset egenhändigt gifvet dedikationsexemplar af Konungens dikter, säkerligen jämte bibeln det hemmets dyrbaraste andliga skatt. Att »den rätta religionens källa är, liksom den rätta vetenskapens, lika så klar som hon är djup, och att ögat kan räkna guldsanden på dess botten» (altjämt hr V. S.), är en lifserfarenhet, som konungen mer än de flesta varmt behjertar, och det var derfor icke underligt, att Han icke gerna under sin resa underlät att söndagarna besöka Herrans tempel, om ock det Guds ord som der predikades af de schartauanska presterna icke eger samma fint bildade och polerade form, som från en kgl. hofpredikants läppar.

Mitt kungaepos närmar sig nu sitt slut, ehuru både torsdagens effektrika venetianska afton och lördagens basarfest vore väl förtjenta sin historia. Återresan skedde via Särö till Göteborg, der Drotts tre gula skorstenar doko upp vesterut mellan kl. 6 och 7 på aftönen den 10 augusti. »Himlen» hade nyss förut varit öfverdragen med ett jämt molntäcke och litet regnstänk föll emellanåt, men vid landläggningen bröt den sjunkande solen fram och kastade sina sneda, gyllene strålar öfver Konungaskeppet och de deromkring samlade folkmassorna.» Konungen, hvars hy brynts af den stärkande hafsluften, stod uppe på kommandobryggan och helsade vänligt omkring sig. Så var denna minnesrika färd lyckligen afslutad, och det torde måhända ej vara för djerft att antaga, att de varma önskingar, hvarunder den »startades», genom Försynens nåd gått i rik fullbordan. Hvad man hoppades var, att »denna tur måtte för Konungen efter de säkert oftast tunga regeringsbestyren medföra en välgörande och behaglig rekreation, och en sådan söker Han som känt helst på det element, Han från ungdomens dagar med lif och själ tillhört och som af Honom så högstämtdt besjungs». En annan vacker formulering af samma önskingar var landshöfding Ekströms ord vid den minnesvärda dejeuneren vid första Marstrandsbesöket: »Mätte E. M:ts färd på hafvet gynnas af blida vindar; hafs-

jungfrun ej blifva askgrå om kinden, och stormen ej skaka sina mörka vingar med dån, utan färden blifva i allo lycksam och angenäm, samt E. M:t ifrån densamma återvända med en rik skörd af helse och stärkta krafter; måtte i Konungaborgen lidandets och orons dagar vara lyktade, och efter H. M. Drottningens, såsom vi kunna hoppas, återställande till fullkomlig helse en af sjukdom ostörd familjelyckas glädje och trefnad i rikt mått komma E. M:t till del, den bästa vederkvickelse efter regeringsbestyrens omsorger.»

Till dem, som med alt fog finna min skildring blek och föga mäktig att återgifva den glans och kolorit, som hvilade öfver Konungafärden, vill jag blott svara, att jag har trott mig böra om ock med ytterst svaga händer anslå minnets sträng, ty jag vet med akademisten, att »fattar man blott en länk i minnets kedja, så forplantar sig genast rörelsen från den ena länken till den andra och man är icke i stånd att beräkna, på hvilken punkt af kedjan den fortlöpande rörelsen afstadnar. Ty man har vidrört det band som knyter stunden samman med tideräkningens aflägsnaste rämärken». Må emellertid de anspråklösa blad jag här nedlagt, sedan de fyllt sitt ändamål, gerna förvissna. De skola sannolikt i alt fall varda föga brukbara, när historien sjelf en gång, och det för visso helt snart, kommer att binda den oförgångliga minneskransen.

En filosofs svanesång.

Tidsdikt i öfversättning

af

J. N. Nyman.

Genom de allra flesta svenska tidningar gick nyligen meddelandet, att en mycket hög författare ämnade till julen utsända ett nytt band dikter, på hvilka redan nu i förväg anfördes såsom profstycke sjelfva refrängen eller »klämnen» — såsom det ju kallas enligt den politiska terminologien.

Jag skall ej tillåta mig förmätenheten att kritisera den ifrågakarande smakbiten, som bar öfverskriften »Punctum» och skulle vara ett afskedsord af förf. Jag vill i stället genast öfvergå till en tanke, som plötsligen föll mig in, då jag hörde nyss antydda revelj inom svenska vitterhetens läger. Det framstod då blixtnabbt för mitt minne, att jag nyss förut hade i en tysk tidning läst en annan afskedsdikt af en ingalunda okänd man, som för några månader sedan afled, kort efter det han blifvit vid fyllda åttio års ålder hyllad af hela det bildade Tyskland och af många lärda från andra land, och sedan han förvänat världen med ett snillrikt festspel till firande af hundraårsdagen efter Ludvig Uhlands födelse. Lätt gissas nu redan, hvem jag åsyftar: den hittills ypperste af alla författare på den systematiserande ästetikens område, den lärde literaturforskaren, begåfvade skalden, skarpe satirikern, sant frisinnade politikern och ädla människan *Friedrich Theodor Vischer*.

De svenske läsare, som mer eller mindre grundligt genomsträfvat professor Gustaf Ljunggrens »Framställning af de förnämsta ästetiska systemerna» och hunnit göra en, låt vara flyktig, bekantskap med det viktigaste, nämligen just Vischers, hafva

säkerligen, på få undantag när, begått en orättvisa mot både den tyske ästetikern och hans svenske bearbetare. Ej många torde fullt uppskattat den kärlek till ämnet och den framställningens förmåga, hvarmed prof. Ljunggren lyckats afvinna det ofta kantiga systemet dess viktigaste innebörd. Och ännu färre äro nog de, som insett, att bearbetaren nödgats, för utrymmets d. v. s. här förläggarens eller läsarens skull, utelemna mycket af de skarp-sinniga anmärkningar, de fängslande bilder, genom hvilka Vischer i sitt jätteverk förstätt att fylla det torra filosofiska skelettet med ett lefvande innehåll.

Såsom ästetiker var dock Vischer äfven hos oss tämligen allmänt känd till namnet, men det samma kan knappast sägas om de öfriga riktningarna af hans verksamhet, må hända med undantag endast för hans sträfvanden såsom reformator på dräggens område och hans oförsonliga strid mot det oskönt moderna. Hur många hafva vetat, att han i en sällsam, harmonisk förening egde tänkarens djupsinne och konstnäreus rika inbillningskraft? Eller att han lika varmt svärmade för det ideelt sköna, som han skickligt gisslade tidens dårskaper? Att han var på en gång idealist och realist — bådadera i bästa mening? Att han var en hängifven tolkare af Goethe, men skref en originell, satirisk tredje del till »Faust»; att han vaxelvis fördjupade sig i studiet af de grekiske tragiske skalderna och af teckningarna i »Fliegende Blätter»; att han sysselsatte sig med mensklighetens högsta frågor, men nämndes såsom författare till en riksbekant positiv-visa; att hans fosterländskhet icke hindrade honom att hålla sträng räfst med sitt folks dårskaper, till dömes dess häjdlösa Wagner-dyrkan m. m.? Eller att han ansåg det vara äfven vetenskapsmannens pligt att lefva för sitt land och därför modigt kastade sig midt in i 1848 års politiska strider, obekymrad om reaktionens revanche, som icke uteblef? Att han var ungdomsvän med David Strauss och började sin bana med teologiska studier samt utpekades i en ortodox skandalroman, men i sina sista stunder bad att blifva begrafven på en protestantisk kyrkogård?

Hos oss har Vischer blifvit minst känd i sin egenskap af romanförfattare och skald. Det stötte kanske icke allt för många, då korrekturläsningens onde ande för kort tid sedan ställde så till, att Ny Illustrerad Tidning råkade i sin väl och varmt skrifna minnestekning öfver Vischer benämna hans »Lyrische Gänge» för — »Lyrische Gänze»!

Bland Vischers efterlemnade papper har man funnit en dikt, som han författat vid tanken på sin nära förestående bortgång

och som säkerligen varit ett bland hans allra sista skrifalster. Det i all sin korthet och enkelhet så gripande skaldestycket offentliggjordes för några veckor sedan i tidningen »Schwäbischer Merkur». När man läser något, som är mäterligt skrifvet på ett främmande språk, då faller man lätt offer för frestelsen att tillägna sig det på svenska. Så har den öfversättning tillkommit, som följer här nedan.

Snart.

Af Friedrich Theodor Vischer.

På kända gatan här i staden
du vandrar än en flyktig stund . . .
bort, hem, förbi den långa raden . . .
och stannar, helsar vid din rund.
Snart hörs bland folk en gängse sägen:
»Nu se vi icke gubben mer!
Han gick dock alltid denna vägen,
i köld, i hetta, upp och ner.»
Må ske! På fyllda lifspokalen
af fröjd jag ofta läppja fått,
men att i botten tömma qvalen
af bitter sorg blef ock min lott.
Ej spårlöst gick jag, ej förfeladt;
jag verkat mycket, som jag bort,
men af hvad allt jag bort och velat,
hur mycket blef dock aldrig gjordt!
Väl sant, att jemt för snart han skymmer,
den sista, välbekanta natt,
men hvem, med mödor och bekymmer,
har på sitt dagsverk kronan satt?
Se kring dig! Skåda ögons lågor,
de ungdomsfriska kinders blod,
och säg: med ständigt nya vågor
hvar lucka fylls af livvets flod.
Gif rum! Nog sörjdt. Ej du må sörja;
ej menskligheten blir till grus:
nytt lif hon kan hvar morgon börja.
Träd trygg inom det mörka hus!

Från parkett.

»Herre, du min skapare, har det då nu gått derhän med Kgl. stora teatern, att man för dess räkning måst bilda en nödhjelps-komité, en skyddskomité!» kunde varit ett från teaterns mera sensibla vänner fullt ursäktligt utrop vid läsningen i Posttidningen eller Dagbladet om det sammanträde som nyligen en söndagsmiddag hölls i Stora teaterns foyer. Ja, det var verkligen ett tidens tecken. Den publik, som ej teaterns repertoar och prestationer lyckats hålla kvar och öka, den skall — tiggas i hop. Det skall bildas en förening och en lista upprättas öfver de personer, på hvilka man antar sig kunna lägga an, och sedan har man väl att gå i hus och ur hus och pressa från de mer eller mindre motvillige ett abonnemang. Att något sådant skall behövas, är verkligen sorgligt, men om det ock måhända vittnar mindre fördelaktigt om allmänhetens intresse för tonkonsten, är dock den ansedda nödvändigheten af en dylik åtgärd mest graverande för den nuvarande teaterdirektionen. Det vittnar mer talande än långa utläggningar om det sätt, hvarpå samma direktion förstätt förvalta de pund den fått att ockra med. Det var vintern 1886 starkt på tal att tillgripa några extraordinära åtgärder för att reparera de finansiella svårigheter, styrelsen för Stockholms högskola genom sitt öfverdåd och sin maktfullkomlighet orsakat. Det skulle då bildas en stor komité, hvilken sedan förmedelst mindre komitéer inom hvarje församling skulle skrapa i hop hvad som behöfdes, och för att göra det mer frestande skulle, tror jag, välviljan egentligen uppmanas att taga sig uttryck i tecknande af lotter till det bekanta tafvelotteriet. De som kommo i fråga till uppdragets utförande kände sig allmänt ganska generade för hela saken och planen strandade ock derpå. Jag fruktar att det kommer att gå på samma sätt med denna teaterdirektionens plan att hålla sitt fartyg flott. Det vore ursäktligt, om den, som händelsevis läst

aktören Ringhs tämligen underhaltiga »Bakom Kulisserna» och skildringen deri om Mattis' bemödanden att hålla *sin* opera uppe, råkade att erinra sig den drastiska scenen, då hon vände sig till en af »Kunstens ædle Beskyttare» inom handelsklassen för att få ett namn på abonnentlistan. Föröfrigt påminner det också något om, när vissa resande teatersällskap anhålla hos småstädernas honoratiories att de måtte åtminstone tackas gå på afskedsrepresentationen, — så att sällskapet kan få till hyrorna och afresan.

Under hr Westins direktörstid var abonnemangssystemet rätt gifvande, men sedan har det sinat af år efter år och förra året måtte det belopp, som flöt in på det sättet, varit rent af löjligt obetydligt. Förklaringen till detta gradvisa aftagande ligger »snubblende nær»: allmänheten har alt mer kommit underfund med teaterns lojhet och oförmåga att bereda skäligen valuta för abonnemangsaftifterna. Och detta misstroende skall undanrödjas genom en komité! Man har tröttnat att gång på gång 'köpa grisen i säcken', och det för dryga pengar. Det är nämligen à propos det sista en egenhet hos direktionen, att när det någon gång skall genom prisnedsättning eller rabatt locka en talrikare publik, den då aldrig tar steget fullt ut, utan visar en småsnålhet, som motverkar det åsyftade ändamålet. Uti Köpenhamn, der för öfrigt systemet med abonnemang till följd af dervarande kgl. direktions nästan exempellösa lojhet lidit afbräck, har dock allmänheten vid logernas auktionering tillfälle att sjelf reglera priserna. Men frestelsen för den som vill sitta på parkett att spara in 35 öre pr gång eller en femtioörings inbesparing för den som icke har råd till mer än 2 kr:s biljett, uppväges, oafsedt ränteförlusten (i första fallet 95 öre i kvartalet, d. v. s. hela besparingen reducerad till cirka 25 öre pr gång), mer än väl af olägenheten att binda sig för 30 fixa dagar eller att underkasta sig alt obehag af ett hälftenbruk. Skulle det ändock lyckas teatern att få tecknad ett nämnvärdt abonnemang, så, om icke teatern kan tillfredsställa pretentionerna, går det kanske på samma sätt, som med vissa matinéer och konserter, dit åtskilliga fruar för skams skull måste taga biljetter, men samvetsgrant undvika att sjelfva gå, utan i stället skicka personer, som de vilja uppmuntra, såsom guvernanter, hushållsmamseller etc. Och det kan då icke vara förenligt med teaterns ära.

Det der påhittat med en anskaffningsbyrå af kgl. teaterabonnenter skulle egentligen afse nästa spelår, d. v. s. ett spelår, då man inte vet om det längre fins någon kungl. teater kvar. Men är man betänkt på att komma med någon hjälp redan under

detta år? Det kan ytterst väl behövas. Jag uttryckte mig i förra häftet säkerligen altför eufemistiskt, då jag antydde att teaterfinanserna skulle komma på »dekis» först mot slutet af detta spelår; det sannolikaste är, att ett dylikt sorgligt tillstånd inträder förr. Det kunde vara förtjent att sätta ut som prisfråga hvem som då får hjälpande tråda emellan och likaså hvem som får betala de oundvikliga skulderna. Då kanske man inte får höra något tal om »Min» teater.

Ritningar till en ny teater tyckas icke komma att saknas, men om hvad som är vida viktigare hör man ej ett knyst: om en genomgripande omorganisation och rensning inom teatern. Kan man verkligen inbilla sig att det är möjligt än en gång komma till riksdagen och säga: åt teaterfrågan ha vi ingenting gjort, en hop ritningar äro utställda der eller der, varen så goda och hit med pengar för nästa år, så kanske vi till sist hinna fundera ut någon klyftig idé om teaterverksamhetens definitiva ordnande. Det kan ju måhända finnas en liten glimt till förhoppning, men den är ytterst liten. Det skulle vara, om den blifvande protektionistiska riksdagsmajoriteten, som naturligtvis kommer att finna med sina intressen förenligast att icke genom något småaktigt knussel göra sina kära ministrar altför ledsamma eller stöta ifrån sig vissa högtstående och altför fördelaktiga sympatier, möjligen beslöte sig för att i afseende å kgl. teatern låta om igen nåd gå för rätt. Men hr Liss Olof Larssons ord vid majriksdagen äro icke just egnade att stärka den förhoppningen.

När jag nu för denna gång upphör med mina *Kassandra*-profetior, tillåter jag mig att, som en liten bekräftelse på hvad jag i föregående häften anför, erinra om de senast församlade statsrevisorernas i tidningarna i korthet refererade anmärkningar mot teaterförvaltningen. De afse visserligen endast några detaljer, men i fråga om de kontrollerande myndigheternas ingripande i teaterförvaltningen har man aldrig varit bortskämd, utan får vara tacksam för litet.

* * *

När jag nu ett par, tre veckor efter *Häxans* uppförande på kgl. teatern å nyo genomläser *Snoilskys* öfversättning, kan jag verkligen ej återhålla ett uttryck af harm öfver det öde stycket här fått. Att komma med ett sådant tyckes vara med

förlof sagdt ungefär detsamma som det enligt Hamlet är att bjuda bönder på kaviar. Det är dock måhända icke hufvudsakligen allmänhetens fel, utan måhända blef den rättvisa kritik, som sättet för styckets återgifvande allmänt framkallade, en kärkommen anledning för teatervederbörande att afstå från försöket att odla en genre, hvarför de uppenbarligen hysa endast ett högst platoniskt intresse. Af flera anledningar måste man ju antaga, att det vidt spridda, omständligt detaljerade ryktet, enligt hvilket vår dyre monark efter fjerde aktens stora hädiska scen inkallat teaterdirektören och i de kgl. foyerrummen i uppvakningens närvaro gifvit honom en tämligen omild uppsträckning för upptagandet af ett sådant stycke, farit med lögn. Det är ju först föga troligt, att vår konung, som är världens mest bildade monark, icke med sin förkärlek för alt tyskt skulle långt förut tagit kännedom om ett i sitt hemland så uppuret arbete. Om genom någon egendomlig slump han emellertid ej så gjort, är det dock absolut otänkbart och en förolämpning mot hans goda smak att antaga, att han, sjelf skald och vältalare, icke skulle känt sig i lika hög grad som den grefflige skalden tilltalad af all den kolorit och färgprakt eller djupt poetiska stämning, hvarpå detta stycke är så rikt. För öfrigt, hur ofördelaktiga tankar man än måste hysa om direktör Willman, får man dock väl icke tro, att han icke skulle haft den aktning för sig sjelf och sin befattning att han icke, med fog djupt förnärmad öfver en dylik tillrättavisning, i vördsamma ordalag dels erinrat om att kgl. teatern ej längre vore någon hofteater och dels oföördröjligen stälde sin plats till disposition. Om inte hela historien är gripen ur luften, har den kanske uppkommit deraf, att h. m:t uttryckt sitt misshag med att icke ett så utmärkt stycke fått ett fullt värdigt återgifvande. Det hade varit ett nytt bevis på det varma, *upplysta* konstintresse, som alltid besjälur medlemmarne af vårt konungahus.

Hur stora sympatier man än hyser för den nuvarande skandinaviska dramatiska diktningen, så har det dock understundom sitt stora behag att utbyta dess mera allvarliga och dystra färgton mot den varmare och yppigare kolorit, som hvilat öfver ett sådant stycke som Häxan, och der örat smekes af sjelfva orden, liksom af klangen af välljudande toner, eller hjertat försättes i dallring genom den känslornas lyrik, som skimrar genom prosaformen.

I den intressanta teckning af Artur Fitger, som Georg Brandes lemnat i sitt arbete »Berlin som tysk Rigshovedstad» (s. 470 o. f.); framhåller han det rörande i den gamla hansestaden Bremens intelligenta hållning gentemot Fitger. Ty i stäl-

let för att, såsom det altför ofta händer med småstäder när dit förvillar sig någon framstående, från genomsnittstypen afvikande personlighet, det uppfattas endast som en passande anledning att pina och förödmjuka densamma, har Bremen med tillmötesgående och uppriktig beundran tagit mot den inflyttade konstnären och ansett stadens egen ära på det närmaste förbunden med hans framgång. Detta är så mycket noblare, som Bremen är en i många hänseenden gammal kalkborgerlig stad, bekant för ärbar, gammaldags religiositet och Fitger åter är en af den tyska poesins mest hänsynslösa och upproriska andar. Men de maktegende i staden låta ingen ovilja mot hans tänkeriktning taga till orda. Man är stolt öfver honom och det med rätta. Men här i det upplysta landet, der man bygger borgar för ljuset och i slott och tempel firar fester för den fria tanken och der:

»Löjtnanter hvita och löjtnanter blå
De känna med stolthet att här de begå
En fest för den fria tanken» —

Här hafsar den främsta konstanstalten ifrån sig Fitgers dram och konungen visar på ett demonstrativt sätt sitt ogillande.

Brandes framhåller derjämte, huru Fitgers talang framkallar den ovanliga och så välgörande känslan af att man står ansigte mot ansigte med något *äkta*, och der det ursprungliga menckliga, den fullödiga menniskoadeln träder rik på krafter och anlag en till mötes i lif och konst, der behöfver man alls icke dela lifsåskådningen eller personligen sympatisera med riktningen för att känna en glädje deröfver, som öfvervinner betänkligheter och neutraliserar invändningar.

Hvad hans skaldskap i allmänhet beträffar, eger han en förmåga som svarar mot hans blick som målare för den dekorativa verkan, nämligen en ovanlig känsla för den stora dramatiska effekten. Och Häxan är dessutom rik på djupa tankar, hvilka dock understundom förefalla vara mera hämtade från detta århundrades tankelif än återspeglade sextonhundratalets, och särskildt gäller detta de begagnade uttrycken. Har således författaren icke behållit den historiska stilen fullt orubbad, kanske icke sträfvat derefter, så synes deremot så att säga sjelfva bakgrunden, d. v. s. de fördomar och känslor, som röra sig inom de då lefvande människornas bröst, präktigt och målände återgifven. Förbundet mellan papisten och den fanatiska luteranen för att besegra den konfessionslösa vetenskapens representant synes dock ytterst stridande mot tidskaraktären. Styckets karaktärsteckning är klar och psykologisk som ock dess dramatiska byggnad fast och säker.

Jag förutsätter sjelfva styckets innehåll som redan känt, då väl enivar literärt intresserad, i synnerhet sedan oblida förhållanden hindra vidare bekantskap med det på scenen, icke underlåtitt att förskaffa sig den rika njutning, som läsningen af Snoilskys öfversättning är egnad att gifva. Som jag redan förut antydt, var icke spelet i allmänhet värdigt sjelfva stycket och icke ens sjelfva teatern. Det är intet vidare glädjande ämne att selsätta sig dermed, så mycket mer som hufvudfelet enligt min öfvertygelse är att söka uti den dåliga ledningen, uti det okonstnärliga, okunniga »system», som nu får ostördt råda vid denna kgl. teater. Det är intet så farligt fattigdomsbevis för sjelfva artisterna, att de, när de komma in på ett mera sällan odladt slag af dramatiska arbeten, känna sig i behof af upplysningar, anvisningar och råd, der de ej på egen hand lyckas komma fullt på det klara med förf:s intentioner eller icke besitta erforderlig grundlig bildning för att instinktligt eller reflexionsvis komma ett visst tidevarfs lynne på spåren, och att de i saknad af sådan hjälp i sitt spel måste visa sig famlande och osäkra. Nej, fattigdomsbeviset stannar hufvudsakligast på »systemets» sida. Jag har förut under fru Fahlmans vistelse vid Nya teatern vid hvarje-handa tillfällen fått ett intryck af att särskildt hon behöfde i det högre skådespelet sådan anvisning, ty det har förefallit mig, som om hon understundom sagt sina saker mera så der i allmänhet, på måfå, »på känn», än i fullt medvetande om hvad hon ville eller hade att tolka. Jag har för mig förklarat det på det sättet, att hennes natur, tvifvelsutän ganska intelligent, men ock något indolent, behöfde ibland en energisk impuls och väckare. Och äran för hennes stora triumf som Messalina var nog i icke ringa del hr Josephsons förtjenst, då han lär ha gifvit henne en energisk och sakkunnig handräckning i hennes arbete att intränga i den rollen. Något sådant kan man ju inte påräkna från hr Christiernsson, och de lärdomar han möjligen kan komma med äro måhända af den art, att komma de in genom ena örat, böra de genast gå ut genom det andra. Hvad verkligt sakkunniga råd och vägledning kunna uträtta, var man bäst i tillfälle att se i fru Rundbergs spel, som, om det ock icke räckte fullt till, vittnade om öfverraskande framsteg, så mycket mer öfverraskande som uppgiften icke låg egentligen för hennes anlag. Hvad som i hennes spel och särskildt i hennes organ har svårt att få ett fullt naturligt uttryck, är den omedelbara känsligheten. Jag vill icke längre dröja vid återgifvan-

det, och i afseende på sjelfva den yttre uppsättningen endast nämna, att hvad den vittnade om, icke var det om hr Christiernssons duglighet och noggrannhet.

Den Christiernssonska æran artar sig för öfrigt rätt snygt, men icke tyckes den bli någon större ära för teatern, hvarför det kanske vore bäst att hr öfverregissören »gick hem och lade sig». Ty det är en ren skandal att låta ett stycke — äfven om det varit vida mindre förtjenstfullt än »*Atergång*» nu är — komma fram i så ofärdigt skick, att icke innehafvaren af hufvudrollen mäktat ens lära sig lexan, än mindre bildat sig någon tillstymmelse till uppfattning af hvad han hade att göra. Det var i hög grad nedsättande för hr Palme sjelf att komma med en sådan prestation, men det var ändå mer nedsättande för vederbörande, som tilläto att det fick passera, liksom det ock är besynnerligt att desamma altjämt finna sig i alla de besynnerliga och osköna slingringar, promenadkurvor, fingerknäppar etc. etc. eller entoniga, grumliga röstljud, hvarpå hr Palme understundom är för obehagligt generös. Om de vore förständiga, skulle de i stället ålägga honom genomgåendet af ett par grundliga kurser i plastik och talorganets bruk för några kompetenta lärare eller lärarinnor. Nu anföres måhända som ursäkt för den nu sist nämnda pjesens för tidiga framförande teaterkassans trängande behof af nytt program, då de gamla å Dramatiska teatern gifna pjeserna knapt ens å söndagarne mäktade åstadkomma tecknet »utsåldt» för en enda liten rad. Det må så vara, men brådskan vållade både en blamage i konstnärligt hänseende för teatern och tvifvelsutän äfven att det i ekonomiskt hänseende icke slog så bra ut som beräknadt var.

Det låg öfver hr Michaelssons båda föregående pjäser något som jag skulle vilja kalla inre distingueradt, hvarigenom det, äfven der det fans anmärkningar att göra, alltid höjde sig högt öfver pjese-fabrikanternas plebejska nivå. Och samma karaktärsdrag återfins äfven hos det nya stycket, som dessutom utmärker sig för en klar och träffande karaktärsteckning och en naturlig och ledig dialog, som gör sig bra. Styckets flesta personer stå der så lefvande och klara inför oss. En viss ensidighet gör ju stycket på sätt och vis sig skyldigt till, då det icke visar en enda egentligen mera sympativäckande och aktningsofjudande personlighet af alla de »konstens prester och prestinnor», det för fram för oss, och att teaterlivet skulle göra *alla* sina utöfvare eller ens de flesta till sådana stympare ur karaktärens synpunkt, så utan större inre värde,

har man ej rätt att antaga.* Men så länge man ej kan uppgöra en suverän norm — och det lär man väl alltid bli bet på, trots alla hufvudskakningar från en hop godt folk öfver författarepessimism och benägenhet att »rota i smutsen» — för minimiprocenten af optimism eller hvad af lifvets ljusa sidor en förf. ovilkorligen är skyldig att låta sina literära arbeten innehålla, är en sådan ensidighet en författares rättighet, så snart man icke kan bevisa någon skefhet i teckningen af karaktärerna från författarens sida. Och det är något man svårligen kan beträffande »Återgång». Ty icke vore det svårt att ur lifvet uppleta motstycken — icke modeller — till styckets personer. Så hufvudpersonen t. ex., den af hr Palme så erbarmeligen spelade Erik Lanner, med all hans entusiasiasm för konsten och intresselöshet för allt annat, hans naiva, ömtåliga konstnärsfåfånga, som berusas af aplåderna och bifallsropen: Men det är ett par detaljer i stycket som på mig åtminstone icke verka naturligt; den ena är episoden om tidningsnotisen, då en notis i en sådan form torde svårligen tänkas annat än i någon riktig pöbeltidning och att en sådan skulle få finnas i en finare, kanske kgl. teaterfoyer är ju otroligt. Den andra är fröken Emelies slutuppgörelse med Lanners af henne så afundsjukt hatade hustru, den smakar mera af teater än verklighet, om det ock icke är visst exempellöst att vissa artister, fullständigt utan eget innehåll, i nästan hvarje situation af lifvet icke kunna lägga bort att vara »komedianter». För en del af publiken skall alltid redan sjelfva det område, hvarifrån förf. af »Återgång» hämtat sina figurer och scener, förefalla lockande, men ifrågasättas kan dock, huruvida icke det är en relativt begränsad krets och det stora flertalet deremot alltid skall komma att känna sig tämligen främmande och ointresserad därför. De åter, som äro vänner af den svenska originallitteraturen, skola alltid ur literär synpunkt känna sig intresserade af detta författarens nya förtjenstfulla bemödande** att rikta vår ganska fattiga inhemska drama-

* Behöfves bevis härför, ja då vill jag påpeka, hurusom af alla döda artister minst 70 proc. i nekrologer eller liktal få sådana betyg öfver sin privatmenskliga förträfflighet, att litet hvar kunde vara belåten dermed. Och att alla jubilarer äro något af första klass, veta vi ju alla. Den ene är ju t. ex. en förtjent medborgare och make, den andre är trots sin malitiösa, men kvicka tunga: »En gentleman som få, en vän som ingen».

** Dagens Nyheters ästhetiska auktoritet har deremot uppenbarligen ansett detsamma så betydelselöst, att det icke ens ansetts värdigt ett så utförligt bedömande, som det hvilket kommer t. ex. »Flickorna Blom», tyska farsen och andra obetydligheter eller parisiska nyheter till del. Ändå tillhör icke förf. det »unga Sverige», våra dagars sannskyldiga »varg i veum».

tik. Ehuru handlingen i »Återgång» måhända är något stillastående, skulle stycket, med de få brister och många förtjenster jag här ofvan i korthet sökt antyda, äfven på scenen vunnit en vida större framgång än det gör, om blott icke det sätt, hvarpå tvänne af hufvudrollerna återgifvas, verkat altför kontrasterande mot de andras förträffliga spel. Hr Palmes sätt att återge hufvudrollen, hvaraf alt annat i så hög grad berodde, har jag redan antydt. Hvad anledningen var till fru Hartmans mindre lyckade, dock visst icke på långt när så stötande återgifvande af den unga, känsliga, i sin entusiasm för sin konst helt och hållet uppgående skådespelerskan Fanny, hvars bild för öfrigt vid läsningen ingalunda förefaller oklar, är ej lätt att säga. Måhända berodde det på, att fru H., såsom somliga antagit, för mycket litade på »inspirationen» — d. v. s. ett förskönande uttryck för vårdslöshet i rollens instudering — eller inträffade det vid denna rolls öfvertagande att hennes talang sträckte fötterna längre än fällen räckte. Nu var det en massa knipningar med ögonen, konstlade tonfall och gester etc., hvarmed hon sökte dölja att hon ej fått håll med rollen. Nog af. Det var ett nederlag, som dock för minnet af fru Hartmans många triumfer och intrycket af hennes framtida segrar snart skall af publiken förgätas. Af de öfriga tages priset i främsta rummet af fröken Sandell, hvilken i förbigående sagdt äfven skulle passat utmärkt i Fannys roll, för hennes sjäfulla, i alt så sanna, lefvande spel, och af fröken Åhlander, hvars kärfva, men under den knarriga ytan så verkligt hängifna trotjenarinna var sådan, att man nästan glömde att det var på scenen och icke ute i lifvet man såg henne. Mycket förtjenstfull var likaså fru Fahlman; hr Bäckström var mycket rolig, om ock han ej kan sägas ha åstadkommit någon egentlig karaktärsbild af slarfvern och spyflugan Örn.

Teaterdirektionen blir verkligen i alt högre och högre grad ädelmodigt tillmötesgående. Skada dock för institutionen och konsten, att tillmötesgåendet egentligen yttrar sig uti nitälskan att bespara belackarne alt besvär med att leta efter anledningar till klander och anmärkningar. Man behöfver snart nog intet mer än att stå med öppna armar redo att ta emot, ty direktionen liksom kommer och räcker vänligt öfver den ena klanderanledningen efter den andra och ber en så vänligt att hålla till godo dermed. Och den är inte småsnål af sig, utan man har god råd att vara »grätten» vid valet. Se nu t. ex. sista dramatiska programmet. En annan direktion skulle kanske småaktigt legat och rufvat som draken på skatten och låtit publiken få bara en i

sänder af hr Oscar Wijkanders tyska öfversättningar. Nej, intet knussel, gentilt skall det vara; hade publiken fått endast en, hade den kanske knappast hunnit få in smaken, och därför finga vi både »Mammas ögon» och »Pappa Vindböjtel» (o ve!).

Det första stycket lät dock se sig, ehuru det kan tyckas att ett så vidrigt brott mot naturen, som att gifta bort en ung flicka, nästan ett barn, med en gammal doktrinär professor, som aldrig varit ung, bort icke blott afstyras, utan äfven af den poetiska rättskänslan något skarpare gisslas. Det obetydliga stycket fick ett utförande som månget värdefullare stycke på samma scen haft anledning afundas, och ingen af de uppträdande störde på minsta sätt det goda intrycket i det hänseendet. Skall, för att använda ett danskt uttryck, ett dylikt stycke vara det mest karaktäristiska för »genren af den virtuositet», teaterns artister besitta? Det vore sorgligt. Priset bland de spelande togs, synes mig, af hr Hillberg och fröken Sandell. För öfrigt är att annotera, att fröken Klefberg, hvars okonstlade och samvetsgranna spel sedan många år tillbaka förvärfvat henne en säker position i teaterpublikens aktning och sympati, nu gjorde sitt inträde vid Dramatiska teatern. Jag undrar, hur det stode till med den kgl. teatern om det icke funnes »sekundteatrar» eller »landsortssällskap», hvarifrån den nu under en mängd år kunnat annektera den ena goda förmågan efter den andra. De i höst förvärfvade damerna ha icke varit bland de sämre och man bör väl hoppas, att de icke snart falla offer för den förnämhetens- och själföfverskattningsepidemi, som icke sällan går vid den »kungliga» scenen, dock mest inom oförmågornas eller medelmåttornas led.

Och så var det »Pappa Vindböjtel». Det var måhända den kulinariska doft, som hvilar öfver detta stycke, hvilken narrade öfversättaren att finna spiritualitet i detta i verkligheten något idiotiska »Pjat» och därför lät honom öda tid och krafter på dess »bearbetande». Men direktionens tankegång är svårare att begripa, då man väl måste antaga att universal- och öfverregisören hr Christiernsson och teaterns literatör, hr E. Lundqvist, mot styckets uppförande inlagt energiska föreställningar och sökt för direktör Willman klargöra åtminstone de mest skrikande af styckets osmakligheter och dumheter. Det såg ett tag ut, som om stycket skulle komma att illustrera Andersdagen eller Oskarsdagen, men deraf blef då ingenting, hvilket var bra, då elaka skämtare eljest kunnat begagna sig deraf för fabricerandet af närgångna kvickheter.

Tidningsmän ha som bekant ganska svårt att draga jämt,

men det var en ytterst ovanlig och rörande enighet bland tidningarnas hrr recensenter i afscende på »Pappa Vindböjteln». Deras sålunda utan minsta meningsskiljaktighet afkunnade dom var korteligen: uselheternas uselhet. Icke ens Posttidningen eller »Vårt Land» kunde finna pjesen dräglig, och då skall det gå långt, måste man medge. För min ringa personliga del kan jag ej låta bli att finna det rätt komiskt, att jag, som smickrar mig med att ega rätt goda naturliga anlag och numera icke så liten rutin att »ge på», dock ser mig urståndsatt att fundera ut något än mer föraktligt och dräpande än hvad t. ex. ett par så moderata och eljest lugna recensenter, som Aftonbladets och Dagligt Allehandas funnit sig nödsakade att yttra. Jag skall därför helt enkelt nöja mig med ett par citat. Aftonbladets säger: »En så tarflig produkt har väl sällan bjudits ens i denna genre, och på sista tiden ha vi dock, som bekant, fått till lifs många tarfliga tyska s. k. lustspel. Skall nu nödvändigt vår främsta dramatiska scen odla farsen som ett hufvudfält för sin verksamhet — hvilket den enligt vårt förmenande *alls icke* bör —, så nog finnes väl äfven här en bättre repertoar att bjuda på.» Och Allehanda är inte mildare: »Någon farhåga, att de kgl. teatrarne fana, sådan den nu ter sig, skulle fläckas genom upptagandet af pjeser från sekundteatrarne repertoar, vore det t. o. m. de allra sämsta, behöfver man ej hysa sedan man sett »Pappa Vindböjteln». Med sådana prejudikat som »Askungen» och nu senast P. V. för ögonen framstår som ett tydligt faktum, att om det funnits några gränser, utöfver hvilka en kunglig scens repertoar ej anses *kvinn* skrida, äro dessa gränser nu fullkomligt uppgifna och gärdet lemnadt öppet för hvilken tarflig melodram som helst.» Jag skall till det här endast tillägga, att »Pappa Vindböjteln» var först hembjuden Vasateatern, men af denna ratades. För landets »främsta» dramatiska scen blef den då fullt passande. Och detta skedde, medan vasariddaren Anders Willman var chef för de kungl. teatrarne och pristagaren i akademien för snille och smak hr Christiernsson var hans dramatiska souschef. Det skadar kanske dessutom icke att erinra sig, att det var samme hr direktör Anders Willman, som kasserade både hr Fredriksson och hr Lindberg såsom förstyren för den dramatiska afdelningen och i sina ämbetsskrifvelser ordade vidt och bredt om de stora farorna för konsten och en värdig repertoar, som skulle bli den oundvikliga följden af ett konsortium. Hans gerningar må nu döma honom.

Hr Personne hade sig hufvudrollen anförtrodd och hade,

efter alla tecken att döma, derpå nedlagt mycket arbete och naturligtvis ofantligt mycket arbete mer än rollen var värd. Men då han ej af naturen är utrustad med någon större *vis comica*, ehuru han på det området liksom på vissa andra fält alltid är en brukbarhet, var det icke lätt för honom att ofta bereda allmänheten vederkvickelsen af ett skratt. Vissa från hr Svante Hedin lånade tonfall och åtbörder tyckas ha blifvit inrotade hos honom, men såsom imiterade förfela de sin verkan. Jag är icke öfverdrifvet ömhjertad af mig, men ibland hyser jag verkligt medlidande med dem som få gå och dra på vissa omöjliga roller. Hr Hartmans och i synnerhet fru Rundbergs resp. uppgifter i Askungen voro så t. ex. i hög grad egnade att utöfva en dylik effekt, och nu i den här olycksaliga pjesen var det hr Bäckström. Kanske både för att få någon tröst för *déconfituren* i »Återgång» och för att vara det räddande halmstrået för P. V. hade fru Hartman ryckt in i stället för en annan något yngre dam, men ett trefligare och bättre öde hade hon väl varit förtjent af. Hr Törnqvist var ingalunda oäfvnen såsom representerande en vanlig tysk dussinlöjtnant, hvars hufvudintressen tyckas röra sig kring mat och exercis och hvars förnämsta tjuskraft torde ligga i uniformen. Hr Grip visade sin egendomliga dramatiska begäfnings genom några karaktäristiska leenden och krumsprång, hvarvid dock den framskyntande embonpointen något störde elegansen af de sistnämnda.

Efter fyra, säger 4, representationer har »Pappa Vindböjtel» gått till sina fäder. S. B. Ö. S.

* * *

Då Nya teatern icke kan eller torde önska anlita samma resurser som de kungl. eller de öfriga privatteatrarna för att sätta sig öfver nuvarande för *alla* hufvudstadsteatrar ganska ogynnsamma konjunkurer, nödgas den ligga i alt hvad tygena hålla och upprätthålla teaterns traditioner om ett ihärdigt och ansträngande arbete. Derför växla dess program ofta, hvilket äfven annars torde vara ett vanligt fall vid en så stor teater, der ett godt hus gör vida större manspillan bland de beräknliga spektatörernas led än ett godt hus på någon af de andra teatrarna. Och de städse goda, vanligen mycket goda söndagshusen suga i synnerhet.

Dess båda nya program under tiden sedan sista öfversigten har varit Topelius bekanta, historiskt romantiska skådespel *Re-*

gina von Emmeritz och en bearbetning af hr Josephson, »Sådant händer i våra länder», folkskådespel i en mängd bilder och med sång. Lika visst som icke en nutida författare, som vill skriva historiska skådespel, får taga det förstnämnda till mönster, lika visst är, att det ännu i följd af sin stämmingsfullhet måste anses lifskraftigt och ingalunda oförtjent af en plats på repertoaren äfven för en teater med mycket stränga anspråk. Och återgifvandet denna gång lände Nya teatern till verklig heder och var väl förtjent af det bifall, som kom det till del såväl från publik som kritik. De båda hufvudrollernas innehafvare, fröken Lundqvist och hr Ranft, kunna i synnerhet göra anspråk på äran härför. Den förra, hvars anlag snarare peka åt rent moderna uppgifter, uppbar den långa ansträngande rollen med känsla och behag och lyckades i synnerhet bäst i de senare akterna och förnämligast i döds scenen. Hr Ranft, som särskildt eger en stor förmåga att åstadkomma en träffande mask, var en ståtlig Gustaf Adolf, som förstod att låta vredens åskor ljunga med kraft. Af birollerna må nämnas hr Collin, som åter fungerade som styckets bof och förutom god maskering äfven lyckats delvis frigöra sig från det ofördelaktiga sätt att tala, som oftast skadar det goda intrycket af hans samvetsgranna bemödanden, och dessutom hr Nilsson för hans präktiga krigsbuss.

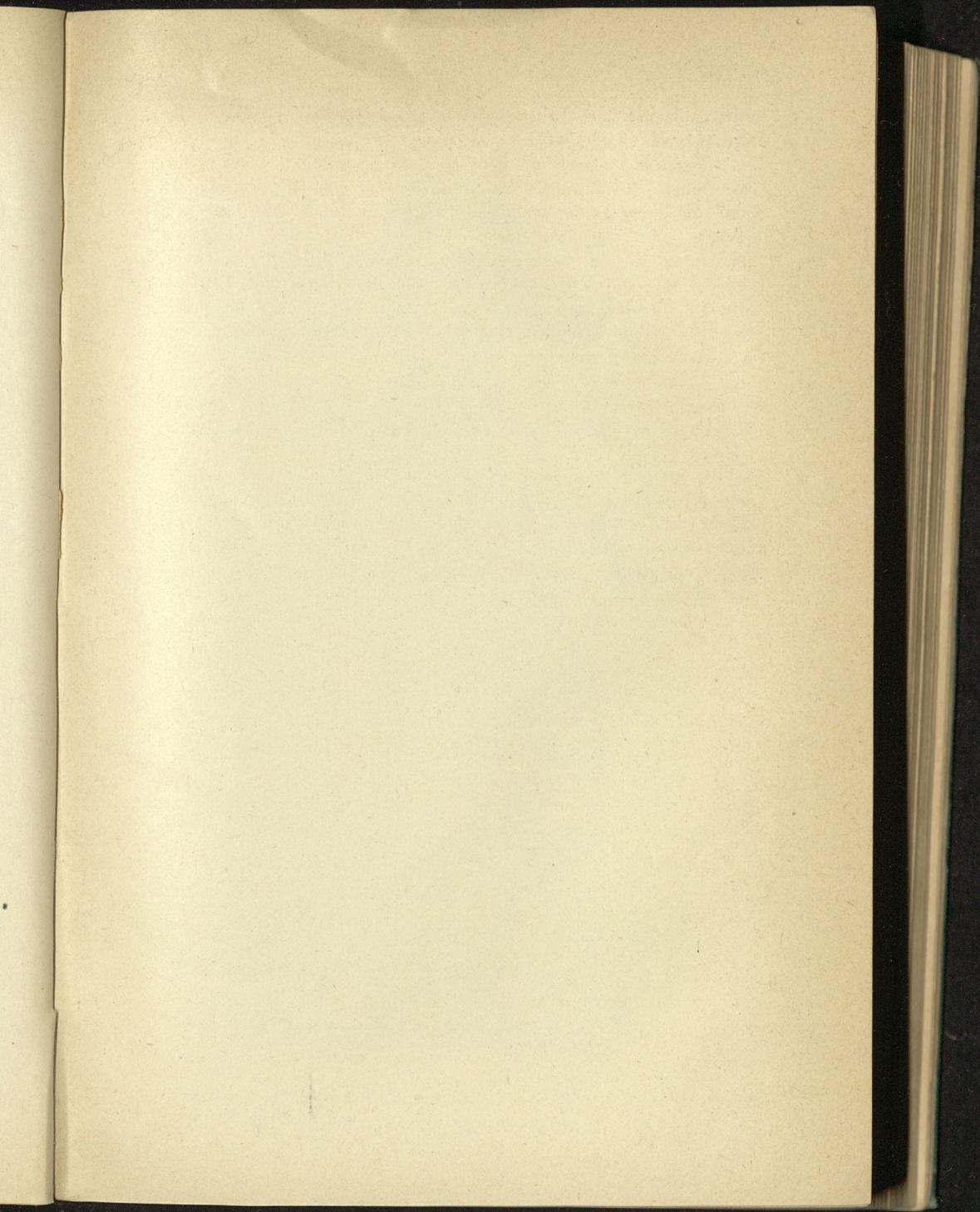
Den andra pjesen var sådan att kritikens egentliga åtgörande torde inskränka sig till att konstatera dess mindre eller större framgång, ty det torde vara bästa måttstocken för bedömandet. Och så bedömd torde den ha varit ganska bra, ty jublet vid premiären och dagen efter var betydligt lifligt. Spelet var förtjenstfullt, i synnerhet hos hrr Holmqvist, Warberg och Gardt och fruarna Littmark och Stenfelt. Det synes nästan, som om hr Holmqvists konstnärskap skulle vunnit på nedläggandet af ett direktörsskap, som man eljest antog icke så förfärligt tryckte honom. Dels uppträder han oftare och dels utarbetar han sina uppgifter omsorgsfullare än hvad fordom understundom tycktes vara fallet, och alt hvad han åstadkommit i höst har derfor varit af stort värde. Om ock »folkpjeser» af detta eller andra slag anses böra utgöra hufvudbeståndsdelen af Nya teaterns repertoar, skulle dock ett upptagande understundom af pjeser, antingen lockande genom sitt literära värde eller nyhet, säkerligen icke visa sig som en dålig spekulation och derjämte åt teatern bibehålla sympatierna äfven från en något anspråksfullare publik, en hvardagarnes parkettpublik, — sympatier, på hvilkas längmodighet ej altför stora växlar få dragas. Teaterns dra-

matiska krafter äro ju icke häller så obetydande, att icke dylika försök skulle kunna göras med utsigt till framgång.

Vasateatern torde få göra sig beredd på ännu några nederlag, innan den kan för sin dramatiska afdelning tilltynga sig från publikens sida samma uppmärksamhet och framgång som kommit dess operettafdelning till godo. Till en del beror det väl derpå, att de flesta af dess dramatiska artister förut varit okända för hufvudstadspubliken, men ännu mer derpå att de behöfva förstärkning. Den goda trumf, teatern hade nu senast på hand eller »*Durand och Durand*», lyckades därför icke att ta hem spelet, hvilket var skada, då väl teatern i annat fall kunnat påräkna en hel följd goda hus. Det är bland de roligaste franska farsen svenska publiken på länge gjort bekantskap med, men dels gick hela pjesen i alldes för långsamt tempo och dels hade man öfverlemnadt ena hufvudrollen åt en artist, som ej lämpade sig därför. Alt detta i förening med den klumpiga och dåliga öfversättningen, verkställd af direktör *Bosin*, som således tyckes ha tid att *praktiskt* visa sina sympatier för sina konkurrenter, gjorde, att stycket slagit föga an och ej synes ha lång framtid att motse, fastän hr Gründer onekligen denna gång var åtskilligt rolig och skötte sig förtjenstfullt.

Den 6 december.

Gasparone.

Hoffröken EBBA MUNCK.

Efter fotografi af GÖSTA FLORMAN.

En gåfva.

Red. af »Dagens Krönika» har varit utsatt för en egendomlig, men onekligen ganska angenäm öfverraskning, i det att följande biljett ingått.

»Eftersom eder allmänt bekante och dock på samma gång okände **Volontaire** fortfarande intresserar sig för »Dagens Krönika», har man velat uppmuntra tidskriften genom att till förfogande öfversända en bild af den intagande qvinna, hvars drag hela den nordiska allmänheten för tillfället säkert önskar skåda.»

Den utan någon namnteckning öfversända biljetten åtföljdes af det porträtt, om hvars äkthet vi först och främst öfvertygade oss.* Att sedan befordra detsamma till trycket, var icke annat än den enklaste pligt mot våra läsare, hvilka vi naturligtvis måste unna att förr än någon annan den periodiska pressens publik, komma i åtnjutande af det efterlängtrade tillfälle till personlig bekantskap, hvilket med våra dagars utvecklade illustrationsförhållanden inom tidningar och tidskrifter erbjudes såväl lågättad som hög.

Förutom porträttet, innehöll det anonyma brefvet äfven några flyktigt utkastade tankar, hvilka likaledes ställes till redaktionens förfogande. Insändaren erinrar derom, att

* Eftersom hela pressen redan flödat af personliga data rörande fröken Munck, nöja vi oss med att nämna att hennes födelseort är det natursköna Jönköping, der fadern, öfverste Munck, var postmästare. Till komplettering af hvad porträttet har att säga, må omtalas att fröken Munck är cendrée, med mörkblå ögon samt fin och smidig gestalt.

originalet fått rättigheten att i sin ring sätta samma inskrift som gemålen till en af våra hertigar i äldre tider låtit gravera: »**Ingen skall skilja oss, ingen utom döden**», Derjemte påminner i brefvet han (eller hon) derom, att humanitetens alltjemt stigande utveckling nu gått derhän, att raka motsatsen kunnat inträffa till hvad våra häfder haft att förmåla om en furstemoder, som med ett hjerta lika hårdt som den diamant hon begagnade skref några allbekanta ord på fönstret i konungaborgen. Och i detta sammanhang tillägger insändaren en antydning om vår dynastis republikanska ursprung, han citerar de herrliga, af de kortsynta fåfängt förlöjligade orden: **frihet, jemlikhet och broderskap**, hvilka förr eller senare skola eröfra världen, och han utbrister till slut i denna lyckönskan, hvori säkert äfven våra läsare gerna instämma:

Wifen tidens sorgliga minnen:

Orden på rutan, blefven, försvinnen!

Lycka och kärlek, blomstren och brinnen,

Lysen med eldskrift i sorgfria sinnen!

